Andrej Hnát

KRÁTKY RUSÍNSKY SLOVNÍK

Trebišov 2003

ISBN 80-969003-8-2

ÚVODOM

Rusínsky jazyk (rusínčina) je na našom území pôvodným materinským i dorozumievacím jazykom obyvateľov časti severovýchodného Slovenska terajšieho Prešovského kraja. Najvýraznejšie je rusínska menšina zastúpená v okresoch Medzilaborce, Snina, Svidník, Stropkov, Bardejov, Prešov a Stará Ľubovňa. Enklávy pôvodného rusínskeho obyvateľstva sa nachádzajú i v iných okresoch Slovenska.

Rusínske obyvateľstvo má podľa BEŇKA (Hnát, 1999) historický pôvod vo viacerých prisťahovaleckých vlnách. Od druhej polovice 13. a v 14. storočí išlo o väčšie množstvo rusínskeho roľníckeho obyvateľstva – ubehlíkov z Vladimírsko-Volynského, ale najmä Haličského kniežatstva a Poľska. Ďalšia, nepomerne silnejšia vlna valašského obyvateľstva pozostávajúca prevážne z rusínskeho (Halič, Vladimírsko-Volynsko), ale aj poľského a v menšej miere vlastného valašského (Valašsko, Sedmohradsko, Moldavsko) obyvateľstva, prichádza na územie terajšieho Slovenska v druhej polovici 15. do konca 16. storočia. Táto druhá kolonizačná vlna rusínskeho valašského obyvateľstva sa usadzovala predovšetkým v severnej časti vtedajšej Zemplínskej a Šarišskej stolice.

Rusíni predstavujú súčasť východoslovanských obyvateľov deliacich sa na niekoľko podskupín s vlastným dialektom, folklórom a tradíciami. Sami sa označovali za Rusínov (Rusnákov), pričom časť z nich sa považovala za súčasť ukrajinského, časť za súčasť ruského etnika a časť za samostatnú etnickú skupinu, ktorá však nikdy nemala svoj vlastný štát ani politickú nezávislosť. Pri sčítaní ľudu v roku 1991 bol podiel Rusínov a Ukrajincov v piatich okresoch s ich najväčším zastúpením (Svidník, Humenné, Bardejov, Stará Ľubovňa, Prešov) 30 478, čo predstavuje 0, 57 % obyvateľstva Slovenska. V roku 2001 sa pri sčítaní obyvateľov, bytov a domov k rusínskej a ukrajinskej národnosti prihlásilo 0, 6 % obyvateľov Slovenska (0, 4 % k rusínskej, 0, 2 % k ukrajinskej).

Treba poznamenať, že aj napriek používanému označeniu Ukrajinci, Ukrajinci-Rusíni či Rusíni-Ukrajinci – v prípade pôvodného obyvateľstva ide o Rusínov. Počet obyvateľov ukrajinskej národnosti, ako presídlencov z Ukrajiny v dôsledku migrácie v najnovšom historickom období, je v skutočnosti veľmi malý. Preto pod vyššie uvedenými označeniami sa de facto nachádzajú prevážne Rusíni.

V predkladanom Krátkom rusínskom slovníku sme sa snažili zachytiť typickú časť slovnej zásoby Rusínov z obdobia 20. storočia. V slovníku sa preto takmer neobjavujú slová, ktoré sa od slovenských analógov líšia len nevýrazne. Informátormi boli obyvatelia obce Radvaň nad Laborcom – Mária Hricáková (*1906 - † 1994) a Michal Babin (* 1930). Využitá je pochopiteľne i autorova vlastná etnická skúsenosť.

Obec Radvaň nad Laborcom bola podľa dostupných historických prameňov od prvopočiatkov svojho vzniku rusínskou obcou. Už okolo roku 1350 majitelia panstva pri sútoku Belianky a Laborca v Malej Radvani (nazývanej aj Malá Belá) – jednej z historických predchodkýň terajšej obce – usadili roľníkov z Haliča, nábožensky patriacich k východnému rítu (pravosláviu), ktorí si tu pred rokom 1379 postavili kaplnku. Pred rokom 1549 sa tu uvádza gréckokatolícka fara. V roku 1806 sa Nižná Radvaň a Vyšná Radvaň (časti terajšej obce Radvaň nad Laborcom) uvádzajú ako čisto gréckokatolícke s bohoslužobným jazykom rusínskym. V roku 1910 absolútne prevažovali Rusíni, ktorí v oboch častiach terajšej obce zo sčítaných 742 osôb tvorili 529, t. j. 71, 3 %. Aj v súčasnosti je dorozumievacím jazykom v obci rusínčina, i keď v dôsledku asimilačných a ďalších vplyvov sa najmä časťou mladšej generácie, zväčša prišelcov zo slovenských regiónov, používa slovenčina. Prevládajúcim náboženstvom v obci je gréckokatolícke, čo tiež svedčí o zjavnej afinite k rusínskemu etniku.

Rusínsky jazyk (rusínčina) prezentovaný v slovníku je jedným z variantov kodifikovaného rusínskeho jazyka, je jeho nárečím (dialektom). V iných oblastiach Slovenska, kde sa používa rusínsky jazyk sa prejavujú väčšie či menšie odlišnosti od podoby uvádzanej v slovníku. Táto rôznorodosť

a bohatstvo je lingvisticky pochopiteľné. Veď i slovenský jazyk sa napájal i napája z bohatstva žriediel mnohých slovenských nárečí. I v rusínčine je okrem typickej slovnej zásoby množstvo výpožičiek z iných jazykov, napr. z nemčiny (ancug, dach, kuker), z maďarčiny (kert, kišasonka, fijam) a ďalších rečí. Veľká časť slovnej zásoby rusínčiny v oblasti bývalej Zemplínskej stolice sa od súčasného zemplínskeho nárečia odlišuje len charakteristickou rusínskou výslovnosťou. Napriek tomu ide o systémovo budovaný jazykový prejav našich predkov, ktorý sa ako živý organizmus neustále vyvíjal v priestore a čase v dôsledku okolitých jazykových vplyvov. Preto sa napríklad v súčasnej hovorovej rusínčine časť starých či starších výrazov postupne nahrádza novými (dach, ver´ch – str´icha, zug – vlak, konduktor – sprievodca, tej – čaj, kiflek – rohlek, rožok a pod.), ktoré sú často len zvukovými mutáciami slovenskej lexiky alebo ich úplnými analógmi, ktoré by sa v písanom prejave líšili iba azbukou. V odbornej terminológii by tento vplyv bol ešte výraznejší.

Slovník je písaný latinikou hoci kodifikovaný rusínsky jazyk používa azbuku. Latinika má umožniť ľahší prístup k štúdiu rusínskeho jazyka aj pre slovenskú čitateľskú obec, ktorá je s týmto etnikom úzko spätá najmä v hraničných oblastiach na styku oboch etník. Predkladaná práca chce takto slúžiť všetkým záujemcom o poznanie rusínskeho jazyka a prostredníctvom neho i o reflexiu životných prejavov rusínskeho obyvateľstva – remesiel, zvykov, ľudovej kultúry či iných reálií.

Autor

Podoba heslového slova a jeho charakteristika

1. Heslové slovo uvádzané v záhlaví heslovej state slovníka je uvedené v slovenskej transkripcii (prepise). Ako heslové slová sa uvádzajú iba jednoslovné lexikálne jednotky, a to vždy vo svojom základnom gramatickom tvare. Výnimku tvoria len niektoré slová, ktoré sa uvádzajú v inom tvare, keďže práve tento je nositeľom osobitného významu. Heslá sú zaradené podľa slovenskej abecedy. Niekedy sa ako spoluheslo uvádzajú aj varianty slová. Napr. **bidak i bidňak** m. Spoluheslá abecedne vzdialené od prvého člena radu sa uvádzajú ako odkazové heslá na príslušnom mieste abecedy (vytlačené polotučne), napr.: **ajncvaj** p. **ancvaj**.
2. Všetky samostatné heslá majú v slovníku uvedenú slovnodruhovú charakteristiku (napr. **ancug** m., **bekati** nedok., **cyt** cit. a pod.).
   Slovné druhy sa označujú takto:
- podstatné mená slovenskými skratkami rodov (m., ž., s.)
- slovesá skratkami vidu (dok. – dokonavé slovesá, nedok. – nedokonavé slovesá)
- prídavné mená skratkou príd., príslovky prísl., častice čast., citoslovcia cit., zámená zám., číslovky čísl., predložky predl., spojky spoj.
- pomnožné podstatné mená sa označujú skratkou pomn., ktorá sa umiestňuje za rodovú skratku (v prípade ak rod možno identifikovať), napr. **nožyčky** ž. pomn.
- častejší výskyt slova v množnom čísle sa označuje údajom obyč. mn. č., napr. **baťovka** ž. obyč. mn. č.
- podstatné mená s hromadným významom sa označujú skratkou hromad., ktorá sa umiestňuje za rodovou skratkou, napr. **cvitoveňa** s. hromad.

3. Pri štylistickom hodnotení slov sa používajú najmä tieto kvalifikátory:
- kvalifikátorom expr. sa označujú expresívne výrazy, napr. **brydnečisko** s. zvel. expr.
- kvalifikátorom hypok. sa označujú hypokoristiká (domácky dôverné výrazy), napr. **apčo** m. hypok.

- kvalifikátorom pejor. sa uvádzajú pejoratívne, zhoršujúce výrazy, ktoré vyjadrujú ku skutočnosti záporný a odsudzujúci postoj, napr. **ľompa** ž. - pejor. ľahká žena, pobehlica

Menej často sa používajú kvalifikátory vulg. a žart.

- kvalifikátorom vulg. sa uvádzajú vulgárne výrazy, teda slová vyjadrujúce citový postoj ku skutočnosti spoločensky neprimeraným spôsobom, napr. **chamajda** ž. -vulg. ženský pohlavný orgán, vagína (i v nadávkach)
- kvalifikátorom žart. sa označujú slová vyjadrujúce žartovný prístup k niečomu, napr. **chrušč** m. žart. – slabý, krehký, neduživý človek.

Ďalšiu skupinu kvalifikátorov tvoria kvalifikátory, zaraďujúce slová podľa okruhu ich remeselného použitia. Najčastejšie sa používa skratka remes. ak sa niektorý výraz používa v remeselníctve (bez bližšej špecifikácie remesla). Niekedy sa uvádza skratka príslušného remesla (uvedené v zozname použitých skratiek a značiek).

Názvy rastlín a živočíchov sa uvádzajú skratkami bot. a zool. s doplnením latinského ekvivalentu, napr. **lelija** ž. - bot. ľalia *(Lilium)*.

Podľa časového hľadiska sú slová označené ako zastarané či zastarávajúce (skratka zastar.), napr. **alarm** m. - poplach a nové (skratka nov.), napr. **kavej** m. –1. káva s mliekom, biela káva **2.** nov. čierna káva.

Výklad významov hesiel

1. Predkladaný slovník je budovaný ako výkladový slovník. Významy hesiel sa definujú (vykladajú) v súčasnej spisovnej slovenčine. Od podrobnejšieho výkladu sa upúšťa iba pri tých heslách, ktoré sú blízke ich slovenskej podobe. Vtedy je heslo vysvetlené len stručným prekladovým slovenským analógom.
2. Krátky slovník rusínčiny je čiastočne dokladovým slovníkom. Heslové slová sa dokladajú (vo väčšine prípadov) širším kontextom alebo typickým spojením. Dokladovosť spojenia je viazaná na obec Radvaň nad Laborcom, resp. na blízke okolie. Od dokladovosti sa upúšťa pri slovách blízkych ich slovenským analógom.

Transkripcia do slovenčiny

Pri transkripcii rusínčiny do slovenčiny sa uplatňuje princíp prepisu podľa zvukovej podoby.

Hlásku „y" znejúcu ako ruské „jery" (ы) prepisujeme ako „y" napr. **cmavyj** (tmavý), **selnyj** (silný).

Dva stupne otvorenosti „e" v texte neoznačujeme. Jeden z nich zodpovedá výslovnosťou slovenskému „e", napr. **selo** (dedina). Druhý sa vo výslovnosti pohybuje medzi slovenským „i" a „e", napr. **sedíti** (sedieť). Dva výrazy sa niekedy odlišujú iba rôznou výslovnosťou tejto hlásky, napr. **klekati** nedok. – volať (výslovnosť medzi „i" a „e") a **klekati** nedok. – kľačať (výslovnosť ako slovenské „e").

Zmäkčovanie spoluhlások d, t, n, l dôsledne označujeme v texte, napr. **ďido** (dedo), **ďiti** (deti), **chalïti** (chradnúť). Zmäkčenie niektorých spoluhlások označujeme apostrofom (´) za písmenom, napr. **z´as´** (zasa), **is´** (si), **dur´iti, c´ivka**. Mäkké „s", po ktorom nasleduje „a" v zvratnom zámene „sa" obyčajne označujeme v texte ako „sja", napr. **pesati sja** (volať sa).

Grafické prostriedky (typy písma, značky) použité v slovníku

Typy písma

Polotučným petitom sú vysadzané heslové slová (i odkazové heslá), číslice označujúce významy i prihniezdované slová.

Výklad významu je vysadzaný normálnym petitom.

Kurzívou sú vysadzané všetky doklady, t. j. použitie heslových slov v kontexte alebo typických spojeniach a latinské ekvivalenty botanických a zoologických názvov.

Nonpareillom sú vysádzané všetky kvalifikátory (gramatické, slovnodruhové, špeficické a i.)

Značky

: dvojbodka uvádzajúca dokladovú časť heslovej state (použitie hesla v kontexte)

; bodkočiarka využívaná na oddeľovanie dokladových spojení

, čiarka využívaná na oddeľovanie rovnoznačných dokladových spojení a variantov
- znak na uvádzanie výkladu hesla, slovných spojení a frazeológie
◆ znak, za ktorým sa uvádzajú menné lexikálne ustálené spojenia i lexikalizované spojenia so slovesom
● znak, za ktorým nasleduje frazeológia

Ukážkové heslá (príklady)

jarec´ m. – 1. bot. jačmeň (*Hordeum*) **2.** hnisavý zápal na očnom viečku **jarčík** m. zdrob. expr. **jarčisko** s. zvel. expr. **jarc´ovyj i jarčanyj** príd. k 1 **jarčanka** ž. – jačmenná slama

heslová podoba slova (záhlavie)	**jarec´**
slovnodruhová a gramatická charakteristika	m. = podstatné meno mužského rodu
1. význam	1. jačmeň (*Hordeum*)
štylistický kvalifikátor	bot. – botanicky
2. význam	**2.** hnisavý zápal na očnom viečku
štylistický kvalifikátor	v tomto význame je lexéma jarec´ neutrálna bezpríznaková
prihniezdované slová	**jarčík** m. zdrob. expr. (podstatné meno mužského rodu – expresívna zdrobnenina k 1. a **2.** významu; ak by bola zdrobnenina iba k **1.** alebo **2.** významu, potom by sa uviedlo m. zdrob. k **1** alebo m. zdrob. k **2**)
	jarčisko m. zvel. expr. (podstatné meno mužského rodu – expresívna zveličenina k 1. a **2.** významu)
	jarc´ovyj i jarčanyj príd. k **1.** (prídavné meno k 1. významu)
	jarčanka ž. (podstatné meno ženského rodu – odvodenina od lexémy jarec´; za pomlčkou je výklad – jačmenná slama)

c´erkov´ ž. – 1. gréckokatolícky alebo pravoslávny kostol • *chyža ne cer´kov´, ľudi ne anhely* – všade sú nezhody 2. cirkev (inštitúcia) **cerkovc´ja** ž. **cer´kovka** ž. **cer´kvička** ž. zdrob. expr. k 1. **cerkvesko** ž. i s. zvel. expr. k 1. **cer´kovnek** m. – stály návštevník cerkvi **cer´kovnyj** príd.

heslová podoba slova (záhlavie)	**cer´kov**
slovnodruhová a gramatická charakteristika	ž. = podstatné meno ženského rodu
1. význam	1. gréckokatolícky alebo pravoslávny kostol
• znak, za ktorým nasleduje frazeológia	• *chyža ne cer´kov´, ľudi ne anhely* – všade sú nezhody (aj v dome bývajú nezhody)
2. význam	2. cirkev (inštitúcia) (nemá uvedený štylistický kvalifikátor)
prihniezdované slová	**cer´kovcja** ž. **cer´kovka** ž. **cer´kvička** ž. zdrob. expr. k 1 (podstatné mená ženského rodu sú expresívnymi zdrobneninami k 1. významu, sú prihniezdované a nevykladajú sa) **cerkvesko** ž. i s. zvel. expr. k 1 (podstatné meno ženského i stredného rodu je expresívnou zveličeninou lexémy cer´kov v 1. význame) **cer´kovnek** m. (podstatné meno mužského rodu; výklad – stály návštevník cerkvi) **cer´kovnyj** príd. (prídavné meno k obom významom; ak by bolo len k jednému z nich, potom by bolo uvedené príd. k 1. alebo príd. k 2.)

Hniezdovanie a odkazovanie

V slovníku sa z dôvodov úspory miesta používa hniezdovanie, t. j. isté typy odvodených slov sa uvádzajú v jednej (spoločnej) heslovej stati. Prihniezdované slová sú vysadzané podobne ako heslové slovo polotučným typom písma. Základná schéma hniezdovania je takáto:

1) Pri podstatnom mene – a) zdrobnené podstatné mená (i viac výrazov), napr. **babča, babočka, baboňka, babuľka**
   b) zveličené podstatné mená (i viac výrazov), napr. **babesko, babuľa**
   c) prechýlené ženské podoby, napr. **apatykar' - apatykar'ka**
   d) vzťahové prídavné mená, napr. **ancugovyj**
2) Pri prídavnom mene (uvádzanom ako heslové slovo) sa hniezdujú príslovky, napr. **brydkyj** prid. – **brydko** prísl.
3) Pri slovesách – sa k dokonavým slovesám hniezdujú nedokonavé, a k nedokovaným dokonavé, aspoň v jednom tvare, napr. **nabrňiti** dok. – **brňiti** nedok., **falastovati** nedok. – **zfalastovati** dok. aj keď prihniezdovaný výraz je niekedy abecedne vzdialený a nie vždy je heslovo spracovaný na príslušnom mieste abecedy. Niekedy sa k slovesám podobne prihniezdúvajú aj iné slovné druhy – podstatné meno, prídavné meno, bez ohľadu na to, či sú heslovo spracované na príslušnom mieste abecedy.

Po slovnodruhovom určení prihniezdovaného slova sa uvádza číslo významu, na ktoré sa odvodenina vzťahuje. Číslo významu pri viacerých zdrobneninách a zveličeninách sa uvádza len raz po ich výpočte. Ak číslo nie je uvedené odvodenina sa vzťahuje na všetky významy.

Homonymá sú uvádzané v osobitných heslách pod sebou. Ak sú uvádzané v jednom hesle, potom sú odlíšené poradím (I., II. alebo 1., 2. atď.) a kvalifikátorom.

Použité skratky a značky

a i.	- a iné
al.	- alebo
anat.	- anatomický termín
ap., a pod.	- a podobne
atď.	- a tak ďalej
bibl.	- biblický výraz; biblicky
bot.	- botanický termín
bud. č.	- budúci čas
cirk.	- cirkevný výraz
cit.	- citoslovce
č.	- číslo
čast.	- častica
čísl.	- číslovka
det.	- výraz používaný dospelými pri kontakte s deťmi
dok.	- sloveso dokonavého vidu
expr.	- expresívny výraz
fam.	- familiárny výraz
hovor.	- hovorový výraz
hromad.	- hromadné podstatné meno
hypok.	- hypokoristikum (domácky dôverný výraz)
inf.	- infinitív
iron.	- ironický výraz
jedn. č.	- jednotné číslo
kart.	- kartársky výraz
kul.	- kulinárny výraz
m.	- podstatné meno mužského rodu
men. prís.	- *menný prísudok*
min. č.	- minulý čas
mn. č.	- množné číslo
napr.	- napríklad
nedok.	- sloveso nedokonavého vidu
neskl.	- nesklonné slovo
neurč.	- neurčitý
nov.	- slovo novšieho pôvodu

obyč.	- obyčajne
op.	- opozitum (slovo opačného významu)
p.	- pozri
pejor.	- pejoratívny, zhoršujúci význam
podst.	- podstatné meno
pomn.	- pomnožné podstatné meno
predl.	- predložka
pren.	- prenesene
príd.	- prídavné meno
prísl.	- príslovka
príslov.	- príslovkový výraz
prít. č.	- prítomný čas
remes.	- remeselnícky výraz (bez bližšej špecifikácie druhu remesla)
s.	- podstatné meno stredného rodu
slang.	- slangový výraz
spod.	- spodstatnené prídavné meno
spoj.	- spojka, spojenie
st.	- stupeň
t. j.	- to jest
tkač.	- tkáčsky výraz
vulg.	- vulgárny výraz
zám.	- zámeno
zastar.	- zastaraný výraz
zdrob.	- zdrobnenina
zjem.	- zjemnený výraz
zool.	- zoologický termín
zried.	- zriedkavý výraz
zvel.	- zveličené slovo
ž.	- podstatné meno ženského rodu
žart.	- žartovný výraz
◆	- znak, za ktorým nasledujú lexikalizované spojenia
●	- znak, za ktorým nasleduje frazeológia

LITERATÚRA

BUNGANIČ, P.: Slovensko-ukrajinský slovník. Bratislava: SPN, 1985. 688 s.

HNÁT, A.: Laborecko (Dejiny-príroda-hospodárstvo-kultúra-osobnosti). Trebišov, 1999. 244 s. ISBN 80-968270-2-2.

HNÁT, A. a kol.: Radvaň nad Laborcom (1379-1999). Pamätnica obce. Radvaň nad Laborcom: Obecný úrad, 2000. 241 s. ISBN 80-9683-70-1-X.

HOCHEL, B.: Slovník slovenského slangu. Bratislava: HEVI, 1992, 185 s. ISBN 80-85518-05-8.

IVANOVÁ-ŠALINGOVÁ, M. -MANÍKOVÁ, Z.: Slovník cudzích slov. 2. vyd. Bratislava: SPN, 1983. 944 s.

KERTÉS, V.: Zemplínsky slovník. 2. vyd. Michalovce: Media Group, 2000. 160 s. ISBN 80-88835-25-9.

KRAJEZNAVČIJ slovnik Rusiniv-Ukrajinciv (Prjašivčina). Prešov: Zväz Rusínov-Ukrajincov Slovenskej republiky, 1999. 300 s. ISBN 80-85137-15-1.

KRÁLIK, J.: Medovník-ľubovník. Bratislava: Veda - Vydavateľstvo SAV, 1994. 159 s. ISBN 80-224-0494-2

PISÁRČIKOVÁ, M. a kol.: Synonymický slovník slovenčiny. Bratislava: Veda-Vydavateľstvo SAV, 1995, 998 s. ISBN 80-224-0427-6

POPEĽ, I.: Ukrajinsko-slovenský slovník. Bratislava: SPN, 1960. 496 s.

PRAVIDLÁ slovenského pravopisu. 2. vyd. Bratislava: Veda- Vydavateľstvo SAV, 1998. 576 s. ISBN 80-224-0532-9.

SLOVNÍK ľudovej kultúry Slovenska 1. Bratislava: Veda-Vydavateľstvo SAV, 1995. 455 s. ISBN 80-224-0234-6.

SLOVNÍK ľudovej kultúry Slovenska 2. Bratislava: Veda-Vydavateľstvo SAV, 1995, 448 s. ISBN 80-224-0235-4.

SLOVNÍK slovenského jazyka I-VI. Bratislava: SAV, 1959-1968.

SLOVNÍK slovenských nárečí I (A-K). Bratislava: Veda-Vydavateľstvo SAV, 1994, 936 s. ISBN 80-224-0183-8.

STOLIČNÁ, R.: Jedlá a nápoje našich predkov. Bratislava: Veda-Vydavateľstvo SAV, 1991, 244 s. ISBN 80-224-0255-9.

SLOVNÍK

A

abo - I. spoj. - buď, alebo (vyjadruje vylučovací vzťah al. vzťah eventuality): *Zavtra prejdu abo ja abo vin; Kupali zme sja doma abo u Laberci* II. část. *Abo dakoli, jak sja ťažko žylo* !

agas m. - bot. agát (*Robinia*) - strom i kvet **agasečok** m. **agasek** m. **agasja** s. zdrob. expr. **agasesko** s. zvel. expr. **agasovyj** príd. **agaseňa** s. - agátový porast, agátina

ajncvaj p. **ancvaj**

ajstrjab m. - zool. jastrab (*Accipiter*) **ajstrjabečok** m. **ajstrjabek** m. **ajstrjabja** s. zdrob. expr. **ajstrjabesko** s. zvel. expr. **ajstrjabecha** ž. - samica jastraba **ajstrjabjačij** príd. • *oči mať jak ajstrjab* - veľmi dobre vidí

alarmovati nedok. - zastar. zabezpečovať niečiu pomoc **zalarmovati** dok.: *zalarmovati šandarej* - zavolať policajtov **alarm** m. - poplach; poplašné zariadenie

aleluja s. neskl. - cirk. kresťanský chválospev, najmä veľkonočný • *mati do aleluja* – mať veľmi veľa

ambrela ž. - dáždnik **ambrelja** s. **ambrelka** ž. **ambreločka** ž. zdrob. expr. **ambrelesko** s. zvel. expr. **ambreloš** m. - opravár dáždnikov **ambrelošek** m. zdrob. expr. **ambrelošesko** m. zvel. expr.

amiňcma prísl. – expr. koniec: *Už je mu amiňcma*

ancijaš m. - 1. zosobnenie zla, zlý duch, diabol (v nadávkach a kliatbach) • *Ja tvoho ancijaša!* - nadávka; *Na jakoho ancijaša tam z´as´ ideš!* – načo 2. samopašné dieťa, lapaj: *Dalšoho ancijaša nebudu chovati*; *Zlyj jak ancijaš* **ancijašek** m. **ancijaško** m. zdrob. expr. **ancijašesko** m. zvel. expr. **ancijašovyj** príd.

ancikrist m. - zosobnenie zla, čert, diabol (v nadávkach a kliatbach) • *takyj planyj jak ancikrist* - veľmi zlý; *na jakoho ancikrista* - načo **ancikristek** m. zdrob. expr. **ancikristesko** m. zvel. expr.

ancug m. - zastar. mužský alebo chlapčenský oblek pánskeho strihu **ancudžok** m. zdrob. expr. **ancudžesko** s. zvel. expr. **ancugovyj** príd.

ancvaj i **ajncvaj** prísl. – zastar. zried. hneď, vzápätí, už aj, raz-dva: *Zaplatev, a robota byla zrobena ancvaj*

apatyka ž. - 1. lekáreň 2. liek, liečivo: *Zil'ja tyš dobra apatyka* **apatykar'** m. - lekárnik, **apatykar'ka** ž. - lekárnička (i manželka lekárnika) **apatyčka** ž. zdrob. expr. k 1

apo m. - zastar. otec **apko** m. **apoňko** m. **apčo** m. hypok. **apesko** m. zvel. expr.

april' m. – 1. štvrtý mesiac v roku • *šalenyj april'; peršyj april'* – výsmešné zvolanie na človeka, ktorý sa dal 1. apríla oklamať 2. pochabý človek, blázon • *robeti z dakoho aprila* – mať za hlupáka **april'ovyj** príd. ◆ *april'ova chvil'a* – premenlivé počasie

ardža ž. - hrdza **ardžesko** ž. i s. zvel. expr. **ardžaviti** nedok. - hrdzavieť **zardžaviti** dokon. - zhrdzavieť **ardžavyj** príd. - hrdzavý • *ardža zila* - prehrdzavelo

asentírka ž. - zastar. zried. vojenský odvod: *Ďido nam často bisidovav jak byv na asentirki* **asentirovati** nedok. - odvádzať za vojaka

azbuka ž. - zastar. abeceda: *Hlupyj - aňi azbuku neznať*

B

baba ž. - 1. stará alebo staršia žena, starenka 2. matkina alebo otcova matka, stará mama 3. osoba ženského pohlavia: *Baby kopľuť bandurky a chlopi zvožavuť michy* ◆ *šumna baba* - pekná žena **babča** ž. **babka** ž. **babočka** ž. **baboňka** ž. **babul'ka** ž. zdrob. expr. **babesko** ž. **babul'a** ž. zvel. expr. **babs'kyj** príd.: • *babs'ka robota* - ženská práca *babs'ky reči* – táraniny, babské reči *babs'kyj l'ik* - ľudová medicína

babej m. - expr. chlap so ženskými vlastnosťami, sklonmi **babejskyj** príd.

babesko p. **baba**

babička ž. - pôrodná asistentka

babka ž. - 1. zdrob. expr. stará alebo staršia žena 2. zdrob. expr. stará mama 3. nákovka na kutie kosy 4. bábika

babočka p. **baba**

baboňiti nedok. - zariekať, čarovať, porábať **pobaboňiti** dok. **baboňstvo** s. - zariekanie, čarovanie, porábanie

baboňka p. **baba**

babroš m. - expr. nešikovný, ťarbavý človek, babrák: *Z nem kašu nezahusteš, bo to babroš*

bab´skyj p. **baba**

babuľa p. **baba**

babuľka p. **baba**

bagov m. - 1. žuvací tabak **2.** expr. zbytočne, nanič: *Starena, bude mi to na bagov!*

bacha cit. neskl. – varovanie vo význame pozor: *Bacha! Padať cehla*. ♦ *davati (si) bacha* – byť opatrný, obozretný; mať sa na pozore *davati bacha* – dávať pozor, dozerať na niekoho al. niečo

bachtareň i **bachtarňja** ž. - strážny domček na železnici **bachtarňička** ž. zdrob. expr. **bachtarnesko** s. zvel. expr. **bachtarňovyj** príd.

bajus m. obyč. mn. č. **bajusy** - **1.** fúz, fúzy **2.** chlpy al. iné výrastky na papuli živočíchov **3.** niečo podobné fúzu (napr. u rastlín) **bajusky** zdrob. expr. **bajuseska** zvel. expr. - k **1, 2** **bajusatyj** príd. k **1, 2** - fúzatý **bajusač, bajusaľ** i **bajusoš** m. k **1** - fúzač, fúzatý človek

balakati p. **nabalakati**

balamuta ž. - expr. nepríjemnosť, starosť, trápenie, ♦ *Z veľo dітmi - veľo balamuty* **balamutesko** s. zvel. expr.

balamuteti nedok. - zavádzať, pliesť, ohlupovať (nepravdivými rečami): *Už ňa ťivko nebalamuťa povič pravdu!* **pobalamuteti** dok.

balogar´ m. - kto robí ľavou rukou, ľavák **balogaresko** m. zvel. expr. **balogar´ka** ž.: *Ich Haňka - balogar´ka*

bambuch m. obyč. mn. č. - expr. obsah brušnej dutiny, črevá **bambušesko** s. zvel. expr. ● *Dorizali ho, až bambuchy z ňoho vyšli* - veľmi silne

bambuľa i **bombuľa** ž. - **1.** niečo guľovité **2.** ozdobná guľa na vianočný stromček **3.** ozdobná kystka, brmbolec (na čiapke) **bambuľča** s. **bambuľka** ž. **bambuľočka** ž. zdrob. expr. **bambulesko** s. zvel. expr. **bambuľak** m. - tučný človek **bambuľatyj** príd.

banavzer m. – zastar. traťmajster **banavzerek** m. zdrob. expr. **banavzeresko** m. zvel. expr.

bandurka ž. obyč. mn. č. – bot. ľuľok obyčajný (*Solanum tuberosum*), zemiak **bandurča** s. **banduročka** ž. zdrob. expr. **bandurčisko** s. zvel. expr. ♦ *pidbety bandurky* – zemiaky na kyslo ● *holova jak bandurka* – veľká, neforemná

bandurčanyj príd.

banovati nedok. - ľutovať: *Banovav, že sa neučiv, koli trebalo* **obanovati** dok.

banty pomn. - bidlá (pre sliepky): *Kurky už davno seďať na bantoch*

baracka ž. - marhuľa (strom i plod) **baracočka** ž. zdrob. expr. **barackovicja** ž. - marhuľovica (alkoholický nápoj) **barackovyj** príd.

barachlo s. - zastar. expr. nepotrebná vec, haraburdie: *Šytko barachlo treba z domu vymetati!*

barchet m. - druh hrubšej bavlnenej tkaniny **barchetovyj** príd.: *barchetova bľuzka*

baršaň m. - zamat **baršaňovyj** príd.: *Najradšej im nosev dakoli baršaňovy nohavic'i*

barvinok m. - bot. zimozeleň menšia (*Vinca minor*) **barvinčik** m. zdrob. expr. **barvinkovyj** príd.: *barvinkovyj vinčik*

barz prísl. - veľmi, značne, hodne **baržej** prísl. (2. st. od **barz**) - viac, vo väčšej miere; zväčša **najbaržej** prísl. (3. st. od **barz**) - najviac

basam cit. - expr. začiatočné slovo rozličných kliatieb a zahrešení: *Basam ťi boha!*

bašavel m. - expr. zábava, veselie: *U subotu bude u kamarata velekyj bašavel*

baťa ž. - zastar. obchod s obuvou: *Byli u baťi kupeti topanky*

baťih m. - dlhší bič pastiera (kráv, koní) **baťižok** m. zdrob. expr. **baťižysko** s. zvel. expr. • *Boh mať dovhyj baťih* – Boh je trpezlivý, ale jeho trpezlivosť má medze (Na každého raz príde)

baťovka ž. obyč. mn. č. - zastar. lacnejší druh topánok **baťovočky** zdrob. expr. **baťovčiska** zvel. expr.

bavovna ž. - priadza z bavlníka, bavlna **bavovnočka** ž. zdrob. expr. **bavovnesko** s. zvel. expr. **bavovňanyj** príd. – vyrobený z bavlny, bavlnený

bečeľovati i **bečeľovati sja** nedok. - vážiť si niekoho, prejavovať úctu, ctiť: *U susidstvi sja museme bečeľovati*

befeľ m. - 1. zastar. vojenský rozkaz: *Dostav im befeľ narukovati* 2. rozkaz, príkaz vôbec: *Majster mi dav takyj befeľ, a mus'iv im posluchati*

bekati nedok. – 1. bečať, bľačať: *Vivc'i bekavuť z holodu* 2. odmietať jedlo, robiť „be" (fuj) **zabekati** dok. k 1.

belavena ž. - 1. niečo modré, belasé 2. prípravok do prania s belasiacim účinkom, modridlo 3. modrina **belavyj** príd. - modrý, belasý **belaveti** nedok. - zjasňovať bielizeň modridlom

belengati nedok. – kývať, kolembať, visieť: *Košuľa mu belengaťiz nohavic'*

belnek m. - zastar. remes. pohyblivá časť cepov **belnečok** m. zdrob. expr. **belnečisko** m. zvel. expr.

bereh m. – 1. kopec, vyvýšenina 2. breh **berežok** m. zdrob. **berežesko** m. zvel.

berov m. – 1. richtár 2. pren. nov. starosta obce **berovs'kyj** príd.

bešteľovati nedok. - objednávať, rezervovať, zaisťovať **zabešteľovati** dok.: *zabešteľovati lestok na drahu*

betang m. - pejor. huncút, lapaj, naničhodník **betandžisko** m. i s. zvel. expr. **betanstvo** s.

beteha ž. - expr. silný alkoholický nápoj

beti nedok. - 1. podobať sa na niekoho: *Ďiťa bje na maťir'* 2. biť, trepať (trestať), • *beti jak žyto* - silne biť **vybeti** dok. k 2

bezpek m. – bezpečné miesto, bezpečie: *Už je doma u bezpeku*

beztyja ž. – expr. nehanebnica (nehanebník), beštia: *Ochabela ho beztyja a pišla za druhym*

bezvirec' m. – neznáboh, ateista

bida ž. – 1. bieda, chudoba 2. čert, diabol, nečistá sila: *Jakas'kaj bida* • *Pek ťi bida* – zaklínacia formulka pri bosorovaní

bidak i bidňak m. - úbožiak, chudák, bedár **bidačok** m. **bidňačok** m. zdrob. expr. **bidňačisko** m. i s. zvel. expr. **bidačka i bidňačka** ž. **bidňatko** s.

bidovati nedok. - trieť biedu **vybidovati** dok. - pretrpieť biedu, nedostatok **vybidovanyj** príd. - vybiedený, pretrpivší biedu

bigar' m. – expr. veľký kus niečoho: *Odrizav sobi bigar' soloneny* **bigaresko** s. zvel. expr.

bigľajz' m. – žehlička **bigľajzek** m. zdrob. expr. **bigľájzesko** s. zvel. expr. **bigľovati** nedok. - žehliť **vybigľovati** dok. – vyžehliť

bihati nedok. – 1. behať, utekať 2. mať čas párenia (o kravách): *Korova bihať,*

treba iti do bujaka **pobihati** dok.

bilnyj prid. – majúci medzeru, vôľu, voľný **bilňi** prísl.

bir'ka ž. obyč. mn. č. – 1. kvety al. puky rakyty, vŕby, osiky 2. jedn. č. značka, označenie

birovati nedok. - vládať, byť schopný niečo konať, robiť: *Staryj čolovik už ňič nebirije*

bisida ž. – 1. beseda, rozhovor 2. reč, schopnosť hovoriť: *Tot chlop mav čudnu bisidu, nič mu nerozumila*

bisidlevyj prid. - zhovorčivý: *Ženu mav barz bisidlevu* **bisidlevisť** ž. – zhovorčivosť

bitovka ž. – 1. obytný dom s viacerými bytmi 2. byt v takomto dome: *Molody mavuť svoju bitovku*

bizovati sja nedok. - dúfať, spoliehať sa: *Na mene sa nebizij, ja ti nepomožu* **zbizovati sja** dok.

bizovňi prísl. i čast. - určite, iste **bizovnyj** prid.: *Tot avtobus nebizovnyj, ale o piv hodeny mame dalšyj*

bjo citosl. - povel záprahu, aby sa pohol dopredu

blahati nedok. - upokojovať niekoho prosením **ublahati** dok.

bľacha ž. – plech **bľaška** ž. **bľašočka** ž. zdrob. expr. **bľašesko** ž. zvel. expr. **bľašanyj** prid. **bľašanka** ž. - plechovka, plechová nádoba

blajvas m. - 1. ceruzka 2. pejor. hlupák (i v nadávkach) **blajvasek** zdrob. expr. k 1, **blajvasesko** zvel. expr. k 1, 2

bleskati sja nedok. – 1. blýskať sa (pri búrke) 2. lesknúť sa **bleskačij** prid. k 2

blez' prísl. - veľmi blízko, kúsok (o vzdialenosti): *Možete piti piše - to blez'!*

blezňa i blezňatko s. - blíženec, dvojča • *byli jak blezňata* – veľmi sa podobali

bludeti nedok. - 1. blúdiť 2. blúzniť (v horúčke) **zabludeti** dok. k 1 **dobludeti** dok. k 1, 2

blukati sja nedok. - 1. túlať sa, ponevierať 2. ísť nesprávnou cestou, blúdiť: *Dva dni sja blukali po lis'i, bo nenašli drahu* **zablukati sja** dok. **blukavyj** prid. - túlavý: *blukavyj pes*

bľuvati nedok. - vracať, dáviť **zbľuvati sja** dok. **bľuvanena** ž. - 1. zvratky **2.** pren. nechutné jedlo

blyšic´a ž. - zool. ploštica (*Cimex*) **blyšička** ž. zdrob. expr. **blyšičisko** s. zvel. expr.

bo spoj. - lebo, pretože: *Prejď domiv, bo sa ťa už nemožeme dočekati*

bobaľka ž. obyč. mn. č. – kul. opekanec, opekané alebo uvarené kúsky cesta posýpané makom, tvarohom ap. **bobalča** s. **bobaľočka** ž. zdrob. expr. **bobalčisko** s. zvel. expr.

bobo i cuc´o s. – det. cukrík, maškrta

bočka ž. - sud: *derevjana bočka* **bočiňa** s. **bočiňatko** s. **bočočka** ž. zdrob. **bočisko** s. zvel. expr. • *korova jak bočka* – veľmi napasená

bočkora ž. obyč. mn. č. - **1.** zastar. druh mäkkej ľahkej obuvi z jedného kusa kože, krpec, **2.** pejor. stará, vychodená obuv: *Ber´ bočkory a ideme!* **bočkorka/y** zdrob. expr. **bočkoresko/a** zvel. expr.

bodajbylo prísl. - ledabolo, hocijako: *Pomyla graty len tak bodajbylo*

bodnar´ m. – debnár

bochznať prísl. i časť. – bohvie (zdôraznenie pochybnosti)

bochznaťde zám. prísl. - bohviekde (zdôraznenie pochybnosti)

bochznaťchto zám. - bohviekto (zdôraznenie pochybnosti)

bohznaťjak zám. prísl. – bohvieako (zdôraznenie pochybnosti)

bochznaťjakyj zám. - bohvieaký (zdôraznenie pochybnosti)

bochznaťkoli zám. prísl. - bohviekedy (zdôraznenie pochybnosti)

bochznaťšto zám. - bohviečo (zdôraznenie pochybnosti)

bohznaťťivko zám. čísl. – bohviekoľko (zdôraznenie pochybnosti)

bojahuz m. - pejor. bojazlivý človek, zbabelec **bojahuzek** m. zdrob. iron. **bojahuzesko** m. zvel. expr.

bojsko s. – časť stodoly, kde sa mlátilo cepmi, holohumnica

bokanča ž. obyč. mn. č. – **1.** baganča, ťažšia obyč. pracovná topánka z hrubšej kože **2.** topánka všeobecne

boks m. - krém, leštidlo na obuv • *čornyj jak boks* - veľmi čierny **boksovati** nedok. - krémovať (obuv) **vyboksovati** dok. - nakrémovať (obuv)

boľ ž. obyč. mn. č. - fyzická alebo duševná bolesť • *boľi ňa brali* - mal som veľké bolesti

boľačka ž. i **boľak** m. - poranené al. hnisavé miesto na tele **boľačok** m. zdrob. **boľačisko** s. zvel.

bolvan m. - pejor. hlupák, truľo (i v nadávke) **bolvanesko** m. i s. zvel. expr.

bombarďaky pomn. – pejor. expr. ženské hrubšie nohavičky obyč. s nožkou

bombuľa p. **bambuľa**

bon m. obyč. mn. č. – zastar. poukážka na peňažnú sumu v bývalom Tuzexe **boneky** zdrob. expr. **bonovyj** príd.

borg m. - dlžoba, úver, kúpa „na sekeru": *Chlopi kupovali paľinku na borg*

borsuk m. - zool. jazvec (*Meles meles*) **borsučok** m. zdrob. expr. **borsučisko** s. zvel. expr. **borsudžij** príd.: *borsudže salo*

bosoroš m. - strigôň, čarodejník, kto vie zariekať **bosorovati** nedok. - čarovať, zariekať **pobosorovati** dok. - počarovať, zariecť **odbosorovati** dok. – odčarovať **bosorovaňja** s. - čarovanie, zariekanie, uriekanie

bradlo s. - 1. stoh slamy, sena 2. hromada, kopa niečoho **bradelko** s. zdrob. expr. **bradlesko** s. zvel. expr.

brechati nedok. - 1. brechať, štekať 2. expr. kričať, nadávať: *Pje, a furt breše na ženu.* **brechnuti** dok. - **zbrechati sja** - 1. povedať niečo vulgárne 2. pocigániť sa

brenčok m. - 1. zvonček (na cenganie) 2. mešec so zvončekom pre výber milodarov v „cerkvi"

breňkati nedok. - 1. zvoniť, štrngať 2. dávať frčky do ucha 3. nov. zavolať telefonicky, telefonovať **zabreňkati** dok. **breňk** m. – kart. druh kartovej hry

brezli pomn. – kul. strúhanka **brezľočky** pomn. zdrob. expr. **brezleska** pomn. zvel. expr.

brezlyj príd. – začínajúci kysnúť, nakyslý (o mlieku)

brmak m. – zool. čmeľ (*Bombus*) **brmačok** m. zdrob. expr. **brmačisko** m. zvel. expr.

brňiti nedok. - puchnúť: *Čuju, jak mi palec´ brňije* **nabrňiti** dok. - opuchnúť, napuchnúť

broška ž. - ozdobná spona, brošňa **brošča** s. **brošočka** ž. zdrob. expr. **brošesko** s. zvel. expr.

brovza ž. - 1. sóda bikarbóna 2. nápoj po jej rozpustení vo vode **brovzočka** ž. zdrob. expr. **brovzesko** s. zvel. expr.

brud m. i **brudota** ž. - nečistota, špina **brudnyj** príd. **brudar'** m. **brudoš** m. **brudnek** m. expr. -nečistotný, špinavý človek **brudar'ka** ž. **brudňicja** ž. - expr. nečistotná žena

brydeti nedok. - špiniť, znečisťovať výkalmi **vybrydeti sja** dok.: *Psek sa vybrydev pid postiľ*

brydkyj príd. - nepekný, škaredý, odporný **brydko** prísl. **bryď i brydota** ž. - niečo nepekné, škaredé, odporné

brydnek m. – expr. plaz, had **brydnečisko** s. zvel. expr.

bryla ž. – 1. balvan, kameň, obyčajne ploského tvaru 2. platňa na sporáku **brylča** s. **brylka** ž. zdrob. k 1, 2 **brylesko** s. zvel. k 1

brytviňa s. - zastar. 1. holenie (ako proces) 2. zastar. príslušenstvo na holenie **brytveti sja** nedok. – holiť sa **obrytveti sja** – oholiť sa

bryzkati nedok. - striekať, kropiť, špliechať **bryznuti** dok. **bryzknuti** dok. - strieknuť, pokropiť, špliechnuť

bubnoš m. - zastar. dedinský bubeník, ktorý oznamoval úradné nariadenia

budar' m. – záchod **budarek** m. zdrob. expr. **budaresko** s. zvel. expr.

budovaňja s. - 1. stavba, dom: *Teta mavuť krasne budovaňja* 2. stavanie, výstavba

budzibanok m. – bot. zimozeleň menšia (*Vinca minor*) **budzibanočok** m. zdrob. expr. **budzibankovyj** príd. **budzibanesko** s. zvel. expr.

bugľa ž. – pejor. tučná žena (aj ako nadávka): *Taka je jak bugľa*

buguľarek m. - peňaženka **buguľarča** s. **buguľarečok** m. zdrob. expr. **buguľar'** m., **buguľaresko** m. i s. zvel. expr.

buchtoleti nedok. – zastar. biť päsťou

bujak m. - 1. býk • *šykivnyj jak bujak do koča* - iron. nešikovný; *bujak na avťi* - žart. inseminátor prepravujúci sa na automobile 2. pren. silný (i mužný) človek: *Vin jak bujak kolo nej; chlop jak bujak* **bujačok** m. zdrob. expr. k 1 **bujačisko** m. i s. zvel. expr. - k 1, 2

bukovena ž. – bukové drevo **bukovenka** ž. zdrob. expr. **bukovenesko** ž. i s. zvel. expr.

buksa ž. – 1. peňaženka 2. škatuľa na odkladanie cennejších predmetov

bukva ž. - 1. písmeno 2. plod buka, bukvica **bukvočka** ž. zdrob. expr.

bukvesko ž. zvel. expr.

bulľas m. - pejor. hlupák, truľo **bulľasesko** m. zvel. expr.

bulka ž. - žemľa **bulča** s. **buločka** ž. zdrob. expr. **bulčisko** ž. i s. zvel. expr.

buľkati nedok. - **1.** bublať, žblnkotať, klokotať **2.** pejor. tárať, hovoriť hlúposti: *Už ťivko nebuľkaj, seď techo!* **buľkoš** m. - táraj, tlčhuba **3.** expr. hovoriť nezrozumiteľne: *Štos´kaj zabuľkav, no ňič im nerozumiv*

bumbaľ m. - pejor. tučný človek (muž) **bumbalek** m. zdrob. iron. **bumbalesko** m. zvel. expr.

bunča ž. - **1.** hrča, opuchlina: *Mať bunču na čaľi, bo upav z drabeny* **2.** expr. isté množstvo niečoho, chumáč, hrsť

bundatyj príd. - huňatý, chlpatý **bundoš** m. - huňatá, chlpatá bytosť (pes ap.)

buntovati nedok. - **1.** nahovárať na vzburu **2.** znepokojovať niekoho, rušiť, lomoziť **3.** húckať niekoho **nabuntovati** dok. k **1, 3**: *Nabuntovali ho, a potom doma šytko trepav* **nabuntovanyj** príd. **k 1, 3**

burja ž. - **1.** búrka **2.** pren. prudký, rázny človek: *Takyj is´ jak burja!*

burjan m. – burina **burjaňja** s. hromad. **burjanena** ž. hromad. - veľké množstvo burín

burkovčak m. - veľký oblý kameň **burkovčačisko** s. zvel. expr.

bužňa ž. - **1.** židovská modlitebňa, synagóga **2.** pren. o veľkom neporiadku: *Take tu jak u bužňi!*

bydlo s. - zviera, živý tvor: • *Bydlo znať ťivko mu dosť, lem pjak ňet*

byľa s. hromad. – byle, vňať rastlín (napr. zemiakov)

byňka ž. – **1.** zool. lienka (*Coccinella*) **2.** zastar. detská ozdoba do vlasov **byňočka** ž. zdrob. expr. **byňčisko** s. zvel. expr.

bzdľti nedok. - púšťať vetry, smradiť **zabzdľti** dok. **bzďuch** m. - pejor. kto púšťa vetry, smradí **bzďušesko** s. zvel. expr.

C

cajger m. - hodinová ručička ♦ *malyj cajger* - malá hodinová ručička; *velekyj cajger* - veľká hodinová ručička **cajgrja** s. **cajgreča** s. **cajgrečok** m. **cajgrek** m. zdrob. expr. **cajgeresko** s. zvel. expr.

cajchovati nedok. – dávať na niečo značku, ciachovať **cajch** m. – značka, punc **cajchovanyj** príd.

canistra ž. - zastar. plátená kapsa, chlebník **canistročka** ž. zdrob. expr. **canistresko** s. zvel. expr.

carok m. - ohradené miesto v stajni, v chlieve alebo inde pre umiestnenie chovaného zvieraťa **caročok** m. zdrob. expr. **carčisko** s. zvel. expr.

cegan m. – 1. označenie Róma 2. luhár **ceganek** m. zdrob. expr. **ceganesko** m. i s. zvel. expr. **ceganeti** nedok. – luhať **ceganstvo** s. – klamstvo **cegans´kyj** príd.

cehla ž. - tehla: ♦*palena cehla* - pálená tehla **cehlja** s. **cehelka** ž. **cehločka** ž. zdrob. expr. **cehlesko** s. zvel. expr. **cehelňa** ž. – tehelňa **cehlovyj** príd. – tehlový

celta ž. – nepremokavá látka, celtovina **celtočka** ž. zdrob. expr. **celtesko** ž. i s. zvel. expr. **celtovyj**, **celtovanyj** príd.

centiek m. - expr. centimeter: *Aňi centiek mu nepopustela!*

cer´kov´ ž. - 1. gréckokatolícky alebo pravoslávny kostol • *chyža ne cer´kov´, ľudine anhely* – všade sú nezhody 2. cirkev (inštitúcia) **cer´kovcja** ž. **cer´kovka** ž. **cer´kvička** ž. zdrob. expr. k1 **cerkvesko** ž. i s. zvel. k1 **cer´kovnek** m. - stály návštevník „cerkvi" **cer´kovnyj** príd.

cibzer m. – zips **cibzerek** m. zdrob. expr. **cibzeresko** s. zvel. expr. **cibzerovati** nedok. **zacibzerovati** dok.

cic´a ž. - expr. ženský prsník • *aňi cic´i, aňi rici* - o veľmi chudej žene

cic´ka ž. - 1. mliečna žľaza, cecok 2. pejor. ženský prsník • *dati cic´ky* - nadojčiť dieťa 3. struk u hospodárskych zvierat (kravy, kozy, ovce) **cic´očka** ž. **cicuľ´ka** ž. zdrob. expr. **cicesko** s. zvel. expr. **cickaňa** ž. **cickuľa** ž. - expr. žena s veľkými prsiami **cic´koš** m. - expr. muž s výraznou hruďou **cic´katyj** príd. **cic´kati** nedok. - 1. piť mlieko z mliečnej žľazy 2. vysávaním vyťahovať tekutinu z niečoho (z fľaše) **vycic´kati** dok.

cifrovati nedok. – 1. ozdobovať, parádiť 2. robiť figúry, ozdoby pri tanci, speve, hudbe ap. **vycifrovati** dok.

cigaretľa ž. – cigareta **cigaretel´ka** ž. zdrob. expr. **cigaretlesko** s. zvel. expr. **cigaretľovyj** príd.

cimbora s. - zastar. priateľ, kamarát **cimboresko** m. zvel. expr.

cimper – camper prísl. – expr. celkom, úplne: *Potorhav mu zošyt na cimper-camper*

cimra ž. - izba v nejakom ubytovacom zariadení **cimrja** s. **cimrjatko** s. **cimročka** ž. zdrob. expr. **cimresko** s. zvel. expr.

cinkvajs m. –1. zastar. druh bielej farby, zinková bieloba **2.** pejor. nadávka: *Takyj is´ jak cinkvajs!* **cinkvajsovyj** príd.

cinovati nedok. – letovať **pocinovati** dok. **cinovaňa** s. - letovanie

cinter´ m. – cintorín **cinterča** s. **cinterek** m. zdrob. expr. **cinteresko** m. zvel. expr. **cinters´kyj, cinter´nyj** príd.

c´ip - c´ip citosl. - zvolávanie sliepok a kurčiat

c´ipka ž. - expr. sliepka, kurča **c´ipočka** ž. zdrob. expr. **c´ipčati** nedok. **c´ipkati** nedok. - zvuk, ktorý vydávajú malé kurčatá

cirkularka ž. - okružná píla na elektrický pohon **cirkularča** s. **cirkularočka** ž. zdrob. expr. **cirkularesko** s. zvel. expr.

c´ivka ž. - 1. trubicovitý predmet na vedenie tekutín • *padať jak z c´ivok* - veľmi prší **2.** tkáč. dutý valcovitý predmet na navíjanie nití (súčasť krosien a i.) **3.** časť murovanej pece **c´ivočka** ž. zdrob. expr. **c´ivesko** s. zvel. expr.

cma i cmota ž. - tma, temnota **cmotesko** s. zvel. expr.

cmorkati nedok. - **1.** vysávaním z niečoho pomaly piť, cicať s vydávaním typického zvuku **2.** cmukať na niekoho **cmorknuti** dok.

cmota p. **cma**

cofati nedok. - **1.** cúvať, ustupovať, ísť pospiatky: *avto cofio do dvora* **2.** tlačiť niečo dozadu **cofnuti** dok.

cokeľ m. - sokel **coklek** m. **coklečok** m. zdrob. expr. **coklesko** s. zvel. expr. **cokľovyj** príd.

col m. – cól, stará dĺžková miera, 28 mm • *col tu - col tam* – približne, na presnosti nezáleží **colek** m. zdrob. expr. **coľovyj** príd. - veľký jeden cól

coľovka ž. - remes. doska hrubá jeden cól **coľovočka** ž. zdrob. expr.

colštok m. - drevený skladací meter **colštočok** m. zdrob. expr. **colštočisko** m. zvel. expr.

compeľ m. - **1.** cencúľ **2.** sopeľ pod nosom: *compeľ mu viseľ až po koľina* **complek** m. zdrob. expr. **complesko** s. zvel. expr.

cuc'o p. **bobo**

cug m. - zastar. 1. vlak 2. ťah vzduchu (v komíne) 3. prievan: *Zaprej oblak, bo zug!* • *dostati zug* - ochorieť z prievanu

cukernek m. - cukrík **cukernečok** m. **cukerneča** s. zdrob. expr. **cukernečisko** s. zvel. expr.

cundra ž. - 1. handra, zdrap látky 2. pejor. neporiadna, špinavá žena 3. pejor. pobehlica (nadávka) **cundrja** s. **cundročka** ž. zdrob. expr. **cundresko** s. zvel. . expr. **cundravyj** príd. – otrhaný **cundroš** m. - otrhanec, trhan

curigati nedok. - cúvať, ísť pospiatky, dozadu (obyčajne so záprahom) **curugnuti** dok. **curug** citosl. -povel záprahu, aby išiel dozadu

cvit i cvitok m. - bot. anat. kvet, kvietok (generatívny orgán) **cvitočok** m. zdrob. expr. **cvitesko** s. zvel. expr.

cvitja s. hromad. - bot. kvety, kvetenstvá (generatívne orgány)

cvitok p. **cvit**

cvitoveňa s. hromad. - drť zo suchého sena

cvok m. – 1. remes. ozdobný klinec: *opasok s cvokami* **cvočok** m. zdrob. 2. nov. duševne chorý človek, blázon (i ako mierna nádavka)

cyt cit. - výzva prestať plakať: *Cyt, dïteno, už bude dobr'i!*

Č

čača ž. i cit. - det. niečo pekné (hračka ap.): *Hopkaj si, dam ti čaču!* **čačanyj** príd. - det. pekný, krásny

čačka ž. - expr. ozdoba, okrasa (obyčajne lacná, gýčová) **čačočka** ž. zdrob. expr. **čačkati** nedok. - nadmieru niečo ozdobovať, parádiť **vyčačkati** dok. **vyčačkanyj** príd.

čakov m. – časť úboru koledníkov, čiapka

čalamada ž. - 1. čalamáda 2. kukurica na siláž i kukuričná zmeska na siláž

čampavyj príd. - expr. nemotorne, šmatlavo chodiaci človek, čaptoš (obyč. ako nadávka) **čampoš** m. **čampošesko** m. zvel. expr. **čamposka** ž. **čampa** ž. - expr. noha (obyč. šmatlavá, nemotorná) **čampavo** prísl.

čapaš m. - druh mužského tanca, pri ktorom sa tanečník plieska po nohách • *beti čapašy* - tancovať čapaš; dobre sa zabávať tancom

čara ž. - čiara, linka **čarka** ž. **čaročka** ž. zdrob. expr. **čaresko** s. zvel. expr.

čara i učara prísl. – včera: *Učara im byv doma, no dnes´kaj nebudu*

časnok m. - bot. cesnak (*Allaria*) **časnoča** s. **časnočok** m. zdrob. expr. **časnočisko** s. zvel. expr. **časnokovyj** príd. • *piti do Lupkova na časnok* - dostať bitku, výprask

čavargoš i čavargov m. - **1.** expr. tulák **2.** expr. nezbedník **čavargošesko** s. zvel. expr. **čavargovati** nedok. - túlať sa, ponevierať bez roboty; behať za zábavou: *Syn čavargovav až do rana!*

čej čast. - snáď, hádam: *Čej desjať michiv bandurok sme mali na tim falatku!*

čeľaď ž. - rodinní príslušníci žijúci v jednej domácnosti: *Na veleku čeľaď treba veľo robeti* **čeľadesko** s. zvel. expr.

čemer m. - choroba ľudí i zvierat spôsobená zrážaním krvi (po nemiernom hltavom jedení, pití, žraní) **ščemereti sja** - dostať čemer

čeperatyj príd. - **1.** doširoka rozložený, veľký (strom) **2.** expr. naširoko chodiaci **čeperato** prísl.: *Stary baby chodjať čeperato*

čerep m. - črepník, keramický kvetináč **čerepča** s. **čerepok** m. zdrob. expr. **čerepesko** s. zvel. expr.

čer´ha ž. – **1.** služba **2.** rad, poradie **čer´hovnek** – týždenník (služba v triede)

čerjati nedok. - meniť, vymieňať, zamieňať **vyčerjati** dok. **čerjanyj** príd. **čerjanka** ž. - výmena, zámena

čer´kati nedok. - hrkať, štrngať, cengať **čer´kaňa** s.

čerkitka ž. – **1.** hrkálka **2.** pren. o rýchlo hovoriacej, radorečnej osobe s výrazným hlasom: *Taka is´ jak čerkitka*

čerknuti si, poče´rkati si dok. - štrgnúť si: *Svate, čerknejme si na molodych*

červiň ž. i m. – **1.** ž. niečo červené alebo veľmi červené • *červiň chlop* – kypiaci zdravím **2.** m. kart. druh, farba kariet: *Daj červiň!*

četvertyj čísl. – štvrtý **četvertena** čísl. – štvrtina **četverť** čísl. – štvrtina, štvrť (časovo): *četverť na druhu*

čeznuti nedok. - expr. tratiť sa, miznúť **izčeznuti** dok. – stratiť sa, zmiznúť

čij zám. - či: *Čij to je chlopec´?*

čijs´, čijs´kaj zám. - patriaci neurčitej, neznámej osobe, majúci neznámeho pôvodcu, čísi: *Čijs´kaj museť byti tota kurka*

čipec´ m. - 1. súčasť ženského kroja, prikrývka hlavy vydatej ženy 2. prikrývka hlavy malého dieťaťa **čipčik** m. zdrob. expr. **čipčisko** s. zvel. expr. • *narodeti sja u čipčiku* - mať v živote šťastie; *byti pid čipc´om* - byť vydatá

čipeti i čipčiti nedok. - 1. obradne zakladať čepiec mladuche 2. dávať na hlavu čepiec **začipeti i začipčiti** dok. **čipčena, začipčena** príd.

čistotnek m. - expr. človek veľmi dbajúci o čistotu: *Vin čistotnek peršoj klasy* **čistotnečka** ž.

čistovesko i sčistovesko s. - plodové lôžko, placenta (kravy)

čit cit. - výzva zachovať ticho: *Čit! Aňi muk!*

čkati nedok. - štikútať: *Čkalo sja mu barz dovho* **začkati** dok.

čľampavic´a p. **šľampavic´a**

čom zám. prislov. - prečo: *Neznam, čom neprešov*

čopnar´ m. - kto má na starosti nápoje, výčapník **čopnarek** m. zdrob. expr. **čopnaresko** m. zvel. expr.

čornelo s. - atrament **čornelko** s. zdrob. expr. **čornelesko** s. zvel. expr.

čoven m. - čln (plavidlo) **čovnok** m. zdrob. expr. **čovnesko** s. zvel. expr.

čovnok m. - člnok (tkáčsky) **čovnočok** m. zdrob. expr.

čučati nedok. - det. spať, hajať **počučati** dok.: *Mala by už čučala – tre sobi očka*

čučo s. - žart. ovocné víno **čučko** s. zdrob. expr. **čučisko** s. zvel. expr.

čuchati nedok. - trieť, šúchať, drhnúť ♦ *čuchati dyľi* - drhnúť dlážku (drevenú palubovú)

čuleti sja nedok. - chúliť sa **sčuleti sja** dok. - schúliť sa

čulka ž. - 1. chumáč vlasov nad čelom, štica 2. repný skrojok (odseknutý vršok repy s listami) **čulča** s. **čuločka** ž. zdrob. expr. **čulčisko** s. zvel. expr.

čuň - čuň cit. - zvolanie na ošípané

čuňa ž. - expr. zjem. ošípaná, prasa: *Ič potechy – ne jak čuňa!*

čupnuti si dok. - učupiť sa, prikrčiť sa, kľaknúť si, schúliť sa

čurbes m. - 1. expr. neviazaná hlučná zábava 2. expr. neporiadok **čurbesesko** s. zvel. expr.

čurčati i **čurkotati** nedok. - expr. tiecť, vytekať so špľachotavým zvukom, crčať

čuti nedok. - 1. počuť 2. cítiť, pociťovať: *Čuju jak mi kurčiť po br´ichu* 3. vydávať nepríjemný pach: *Mňaso už čuti*

čvir´kati nedok. - cvrkať: *Čvirknej mi kus sovdy do pohara!* **čvi´rknuti** dok. - cvrknúť

D, Ď

da čast. - p. **das**

dach m. - strecha, krov **dašok** m. zdrob. expr. **dašesko** m. zvel. expr. **dachovyj** príd.

dajak zám. prísl. - nejako, voľajako • *Dajak bylo - dajak bude*

dajakyj zám. - 1. nejaký, voľajaký, akýsi 2. menší neurčitý počet, niekoľko

dajkati nedok. – drankať **vydajkati** dok. - vydrankať **dajkoš** m. - kto neustále dranká

ďaka ž. - 1. chuť, vôľa: *Mav ďaku peti* 2. nálada: *Byv barz pianoj ďaky*

dakoli zám. prísl. - 1. niekedy, občas: *Prejď dakoli* 2. dávnejšie, voľakedy, kedysi: *Dakoli nebyio ťivko špytaľiv* 3. v neurčitom, bližšie neurčenom čase: *Dakoli sa našy ďiti buduť mati ľipše jak my*

dakotryj zám. - neurčitá osoba alebo vec, niektorý, voľaktorý: *Dakotroho zo syňiv voz´mu zo sobov*

dakus čísl. i prísl. - 1. malé množstvo, neveľa, trochu 2. krátky čas, chvíľku: *Dakus pobisiďijme!*

daleč prísl. – expr. ďaleko (priestorovo): *Jak vojak byv až het daleč - na Sibir´i*

damask m. - druh vzorkovanej látky **damaskovyj** príd.

dareks m. – zastar. Tuzex **dareksovka** ž. – druh kašmírovej šatky s pestrým vzorom **dareksovča** s. zdrob. expr.

daremnyj príd. - 1. darovaný 2. zbytočný, márny **daremňi** prísl. - zbytočne

darunok m. - dar **darunočok** m. zdrob. expr. **darunčisko** s. zvel. expr. **darunkovyj** príd.

das i **da** čast. - asi, okolo, približne: *Das dvi hodeny ho nebylo*; *Prejdu da o hodenu*

dasraz zám. prísl. - niekedy: *Dasraz do nas prejď na hostenu*

dašto zám. - 1. neurčitá vec, voľačo, niečo 2. istá časť z niečoho, trochu: *Dašto voz´ ty a dašto ja!*

de zám. prísl. - kde: *De is´ byv učara?*

debr´a ž. - 1. priepasť, roklina, priehlbina • *Chodž u debr´i, len kiď dobri* – s láskou sa dá všetko vydržať 2. jama **deber´ka** ž. zdrob. expr. **debresko** s. zvel. expr.

deby část. – kdeby

de-tu zám. prísl. – kde-tu

dederonka ž. - košeľa z dederónu **dederonočka** ž. zdrob. expr. **dederončisko** s. zvel. expr.

dechto zám. - kdekto

dejakyj zám. - kdejaký

dekeľ m. - vrchnák, veko, poklop **dekľa** s. **dekleča** s. **deklečok** m. zdrob. expr. **deklesko** s. zvel. expr.

deklamacija ž. – zastar. prednes, recitovanie **deklamovati** nedok.

dekyj[1] príd. - 1. voľne v prírode žijúci, neskrotený, divý: *deka kačka* 2. voľne v prírode rastúci, nepestovaný, divý: *deka hruška* 3. nejedlý: *deky hreby* 4. bujný, bláznivý, neviazaný: *Nebuď takyj dekyj!* **dekisť** ž.

dekyj[2] m. spod. – zool. diviak (*Sus scrofa)*

dekun m. – pejor. veľmi temperamentný človek, divoch: *Čistyj dekun!* **dekunesko** s. zvel. expr.

dekung m. – 1. zastar. zákop, bunker: *Kuľa ho zabela u dekungu* 2. nora, podzemná skrýša zvierat

delenča s. i **delenka** ž. – šatka z delenu (ženskej šatovky z vlny)

dence i **denko** s. - 1. drevená doštička na prikrytie niečoho 2. drevená doštička na krájanie **denča** s. **denčatko** s. zdrob. expr. **denčisko** s. zvel. expr.

deputat m. - odmena v naturáliách **deputatnyj** príd.: *deputatne uhľa*

derevjanka ž. - 1. zastar. drevný lieh 2. doma pálený alkohol

derti nedok. – 1. trhať 2. ťažko pracovať, drieť **poderti** dok. k 1 3. expr. žobroniť, drankať: *derti piňaz´i od rodičej*

des´kaj zám. prísl. - kdesi

dešto zám. - kdečo, všeličo: *Dešto im sja o ňim čara doznala*

deže čast. – kdeže

dežeby čast. - kdežeby

dido m. - 1. starý človek, starec, dedko 2. otcov alebo matkin otec, starý otec **didko** m. **didočko** m. **didoňko** m. zdrob. expr. k 1, 2 **didek** m. **didok** m. zdrob. expr. k 1 **diduľo** m. **didesko** m. zvel. expr. k 1

dijnek m. - hrotok, šechtár **dijneča** s. **dijnečok** m. zdrob. expr. **dijnečisko** s. zvel. expr.

Ďijo m. – domácke meno Andreja **Ďiko** m. zdrob. hypok.

dilino m. - expr. pojašenec, šialenec, hlupák (aj v nadávke)

dinerka ž. - konvička na nápoje (mlieko ap.) **dinerča** s. **dineročka** ž. zdrob. expr. **dineresko** s. zvel. expr.

direktor m. – riaditeľ **direktorovati** nedok.

diškurovati nedok. - rozprávať, besedovať **dodiškurovati** dok. **diškurka** ž. - rozhovor, beseda: *vesti diškurky*

ditena ž. – dieťa **diteňa** s. zdrob. expr. – dieťatko **ditenesko** s. zvel. expr. - veľké dieťa

ditenstvo s. – detský vek, detstvo

ditočky, ditky hromad. - zdrob. detičky, dietky

ditvak m. - expr. dieťa, detvák **ditvaňa** s. zdrob. expr. – dieťatko **ditvačisko** s. zvel. expr. - detvanisko

divča s. – dievča **divočka** ž. zdrob. expr. **divčisko** s. zvel. expr.

divčatesko s. - staršie dievča, slečna

divčiti nedok. - prežívať dievčenský vek od dospelosti do výdaja **dodivčiti** dok.

divka ž. - 1. dospelé dievča 2. dcéra

dnuka prísl. - dnu, dovnútra, vnútri: *Pjaka nepustela u noči dnuka*

dobludeti p. **bludeti**

dobludu čísl. i prísl. – veľké množstvo, bezpočet: *Hrebiv bylo minuloho roku dobludu*

dočista p. **načisto**

dočuti sja dok. - dopočuť sa, dozvedieť sa: *Dočulam sja, že prodavate korovu*

dočuvati p. **nedočuvati**

dodiškurovati p. **diškurovati**

Ďoďo m. – domácke meno Jozefa **Ďoďko** m. zdrob. hypok.

dodrčati p. **drčati**

dodryľati p. **dryľati**

dodryndati p. **dryndati**

dodudati p. **dudati**

dodž m. - dážď • *techyj dodž* - dáždik **dodžik** m. zdrob. expr. **dodžisko** s. zvel. expr. **dodžovyj** prid. **dodživka** ž. - dažďová voda **dodživno** prísl. – dáždivo

dohvarjati nedok. – dohovárať niekomu: *Dohvarjali zme mu, no ňič nepomohať*

doisti p. **isti**

dokarati sja p. **karati sja**

dokarbuľati p. **karbuľati**

dokladati sja p. **doložyti sja**

dokoli i **dokyľ** zám. prísl. - kým, dokedy, pokiaľ, dokiaľ: *Dokoli ťa mam čekati! Dokyľ prejde, ja už doma nebudu*

doľapkati p. **ľapkati**

doikovati nedok. - robiť jamky na sadenie niektorých okopanín a strukovín **podoikovati** dok.

doložyti sja dok. - dohodnúť sa **dokladati sja** nedok. - dohodovať sa

domašňij prid. - 1. vyskytujúci sa alebo urobený v domácnosti, domáci 2. doma sa zdržujúci

dopadati sja dok. – dočkať sa dačoho, dakoho

dopeči dok. - 1. dopiecť 2. expr. dopáliť, nahnevať: *Dopik ňa, dobri že ňa neporazelo!*

dopeti sja dok. - expr. znudiť, ísť na nervy: *Už sa mi tota robota dopela*

dopetyj prid. - 1. dopitý (o nápoji) 2. dotieravý, dobiedzavý: *Nebuď takyj dopetyj!* **dopeto** prísl.

doraz prísl. - 1. ihneď, v túto chvíľu, teraz : *Doraz dostaneš poza ucha!* 2. čoskoro, o chvíľu: *Doraz prejdu, počekaj!*

doredigati sja dok. - expr. s námahou prejsť, doterigať sa

doskavučati p. **skavučati**

dospravdy prísl. i čast. - skutočne, naozaj: *Dospravdy sa bude odavatí?*

dosvita prísl. - p. **dobludu**

došykovati dok. - **1.** doviezť, priviesť, dopraviť **2.** zohnať, zaobstarať **šykovati** nedok.

doteper´ prísl. - doteraz, dodnes: *Od roboty ho doteper´ krežy boľať*

dotodyľ zám. prislov. - dovtedy: *Až dotodyľ im ho nepoznav*

dotremati dok. - dodržať, splniť (slovo ap.)

dotuleti sja dok. - dotknúť sa **dotuľovati sja** nedok. - dotýkať sa

dotyľ zám. prislov. - **1.** dovtedy **2.** potiaľ, potade: *Až dotyľ trebalo vybetonovati!*

doznati sja dok. - dozvedieť sa: *Pravdu sa nekoli nedoznaš*

drabena ž. - rebrík **drabenča** s. **drabenka** ž. zdrob. expr. **drabenesko** s. zvel. expr. **drabeňak** m. - rebrinák (voz)

drač m. – expr. osoba, ktorá veľa robí, usilovne pracuje: *Miž´o drač – dvi chyžy postavev*

dračina ž. – hustý krovinatý pichľavý porast v lese **dračinesko** s. zvel. expr.

draha ž. - **1.** cesta **2.** chôdza, cestovanie (ako proces): *Draha tremať dva dňi* **dražka** ž. **dražča** s. **dražočka** ž. zdrob. expr. k **1** **dražesko** s. zvel. expr. k **1, 2**

drankati nedok. - expr. nástojčivo žiadať, prosiť **vydrankati** dok. **drankoš** m. - nástojčivý žiadateľ, prositeľ

draperija ž. - krátka dekoratívna zvlnená záclona, záves **draperijča** s. zdrob. expr. **draperijesko** s. zvel. expr.

drapati nedok. - škrabať (nechtami, trením a pod.) niečo, niekoho **podrapati** dok. - poškrabať niečo, niekoho, niečim

drapati sja nedok. - **1.** šplhať sa, liezť **vydrapati sja** dok. - vyšplhať sa, vyliezť

drapsnuti dok. - expr. schmatnúť: *Drapsla piňaz´i a už jej nebylo*

dratva ž. - silná, obyčajne nasmolená alebo navoskovaná niť na zašívanie kože, súkna ap. **dratvesko** s. zvel. expr.

dražnek m. - cestár **dražnečok** m. zdrob. expr. **dražnečisko** m. zvel. expr.

drčati nedok. - expr. bzučať, zvoniť **dodrčati** dok.

drechľoš m. - expr. človek, ktorý rad spí, spachtoš **drechľošesko** m. zvel. expr.

drelech m. – tkáč. tkanina keprovej väzby **drelechovyj** príd.: *drelechovy nohavic'i*

dremľoš m. - expr. človek, ktorý neustále drieme **dremľošesko** m. zvel. expr.

dribňaky pomn. - drobné peniaze, drobné ♦ *vydati dribňaky* - vydať drobné

drobižďava ž. - niečo malé, drobizg (deti ap.)

dryľati nedok. - 1. sácať, strkať (do niekoho) 2. tlačiť (niečo) **dryleti**, **dodryľati** dok.

dryndati nedok. - expr. cupkať, pomaly ísť **dodryndati** dok.: *Iď doperedu, ja za tobov dajak dodryndam!*

dryšľak m. - kul. veľká dierovaná varecha, cedidlo **dryšľača** s. **dryšľačok** m. zdrob. expr. **dryšľačisko** s. zvel. expr.

druk m. – 1. konár zbavený vetvičiek i lístia **dručok** m. zdrob. expr. **dručisko** m. i s. zvel. expr. 2. pren. nečinný človek: *Stojav tam jak druk*

drukarňa ž. – tlačiareň **drukarňička** ž. zdrob. expr. **drukarnesko** s. zvel. expr.

drukovati nedok. – 1. písať veľkými písmenami 2. písať úhľadne 3. písať, tlačiť (strojom) **nadrukovati** dok.

družba m. - mládenec s poprednou funkciou na svadbe • *peršyj družba*

družka i **družička** ž. - dievča asistujúce pri rozličných obradoch (najmä svadbách) • *perša družka*

drviti nedok. - práchnivieť: *derevo drvije* **zdrviti** dok. – spráchnivieť **zdrvityj** príd. - spráchnivelý

duboňiti nedok. - expr. 1. dupkať 2. búchať, buchotať **zaduboňiti**, **zduboňiti** dok.: *Štos'kaj zduboňilo i stalo techo*

dudati nedok. - det. expr. piť (o dieťati) **dodudati** dok. - dopiť

dudlek s. - cumlík **dudleča** s. **dudlečok** m. zdrob. expr. **dudlesko** s. **dudlečisko** s. zvel. expr.

dudňiti nedok. - dunieť **zadudňiti** dok. - zadunieť

dudrati nedok. - 1. hundrať, šomrať 2. expr. kričať, dovrávať: *Otec' na ňa dudrav, bo im prešov neskoro* **zdudrati**, **zadudrati** dok. **dudroš** m. - hundroš

ďugov m. - 1. zátka do fľaše, suda 2. expr. nadávka: *Hlupyj jak ďugov* **ďugovča** s. **ďugovčik** m. **ďugovek** m. zdrob. expr. **ďugovesko** s. zvel. expr.

duhan m. - 1. bot. tabak (*Nicotiana*) 2. fajčivo tabaku

duľa ž. - 1. bot. duľa (*Cydonia oblonga*) 2. vulg. ženský pohlavný orgán, vagína **duľča** s. **duľ'ka** ž. zdrob. expr. **dulesko** s. zvel. expr.

dulovati nedok. - expr. prehľadávať, kutrať **vydulovati** dok. **duloš** m.

dumati nedok. – rozumom postihovať, myslieť, premýšľať **vydumati** dok. **vydumanyj** príd. **vydumka** ž. – výmysel **vydumnek** m. – výmyselník **dumka** ž. – myšlienka **zdumati si** dok. – zmyslieť si

duplo s. - 1. dutina v strome 2. zvieracia nora, dupä **dupelko** s. zdrob. expr. **duplesko** s. zvel. expr.

duplovanyj príd. - dvojitý, dvojnásobný, zdvojený: *Na pereny treba kupeti duplovanu šyr'ku sepkoveny* **dupľovaňi, duplom** prísl.

dur m. - bolesť hlavy • *mam dur (u holovi)* - bolí ma hlava

durak m. - 1. pejor. hlupák 2. kart. druh kartovej hry **duračok** m. zdrob. expr. **duračina** ž. **duračisko** s. zvel. expr. k 1

dureti nedok. - 1. klamať, vodiť niekoho za nos: *Už ňa ťivko nedur' - povič pravdu!* 2. vyháňať, duriť: *durela ho z chyžy – musiv sa odsťahovati*

durch prísl. - úplne, celkom; až na druhú stranu: *Hvozdek perešov dočku durch*

dur'iti nedok. - 1. šalieť, blázniť (o chorobe) 2. šalieť, robiť hlúposti, vyvádzať: *Nedur'ij, a zrob, što treba!* 3. prenes. šalieť, blázniť sa za niečím, niekym: *Dur'ije za ňou*

durkati i durkotati nedok. - 1. klopať, búchať 2. drgať, strkať, štuchať **durknuti** dok.: *Durknej do ňoho, naj sa cofne!*

durňak m. - 1. pejor. hlupák 2. expr. nevzdelaný, zaostalý človek (aj ako nadávka) **durňačok** m. zdrob. expr. **durňačisko** s. zvel. expr.

durnyj príd. - hlúpy, hlupák

durota ž. - hlúposť, nezmysel: *Chto len taku durotu vydumav?*

dušovati sja nedok. - ubezpečovať niekoho výrazom namojdušu, dušovať sa

duti sja nedok. - 1. nadúvať sa, poddúvať sa 2. expr. hnevať sa: *Žena sa na ňa duje, bo im čara vypev*

dverc'i i dverc'ata pomn. - dvierka **dverc'atka** zdrob.: *Otvor dverc'a prelož do šparheta*

dvojiti nedok. - vykať niekomu: *Ja mu tykam, no vin mi dvojiť*

dvojňa i dvojňatko s. - dvojča, blíženec (jedno z dvojičiek, blížencov)

dvojňak m. - 1. dvojradličný pluh 2. niečo dvojité **dvojňačok** m. zdrob. expr. **dvojňačisko** m. zvel. expr.

dvojňata pomn. - dvojičky, blíženci

dvojnestyj príd. - dvojitý

dyli pomn. - drevená podlaha, palubovka: *Čaram čuchala dyli* **dyleska** pomn. zvel. expr.

dymar' m. - zastar. komín

dymka ž. - cibuľa sadzačka **dymča** s. zdrob. expr. **dymčisko** s. zvel. expr.

dyňa ž. - 1. bot. tekvica (*Cucurbita pepo*) 2. *hryzača dyňa, červena dyňa* - bot. (*Citrullus vulgaris*), melón 3. *žovta dyňa* - bot. (*Cucumis melo*), žltý melón 4. pren. tučný človek (obyč. o žene): *Taka jak dyňa!* **dyňanka** ž. - tekvicový prívarok **dyňča** s. **dyňka** ž. zdrob. expr. **dynčisko** s. **dynesko** s. zvel. expr. k 1, 4

dyrgati nedok. - 1. drgať, natriasať, hegať (na zlej ceste) 2. drgať do niekoho **dyrgnuti** dok.

dyšeľ m. - remes. vozové oje **dyšlek** m. zdrob. expr. **dyšlesko** s. **dyšlečisko** s. zvel. expr.

DZ

dzigati nedok. - vulg. súložiť **dzigoš** m. - vulg. muž, ktorý často a rád súloží **dziguľa** ž. - vulg. žena, ktorá často súloží

dzignuti dok. - 1. vulg. dok. k **dzigati** 2. slang. udrieť; spadnúť: *Taku mu dzignuv až upav* **dzignutyj** príd. - slang. šibnutý

dzindzek m. - výstupok na niečom; gombíček al. páčka al. iná drobná ovládacia súčiastka prístroja, stroja **dzindzečok** m. zdrob. expr.

dz'obati nedok. - 1. zobať 2. expr. po troške jesť **vydz'obati** dok. k 1 - vyzobať

dzvin m. - zvon • *holos jak dzvin* - prenikavý hlas **dzvinčok** m. zdrob. expr. **dzvinesko** s. zvel. expr. **dzvinek** m. - zvonár

DŽ

džad m. - expr. čert, diabol (nadávka) • *Na jakoho džada ťa treba do korčmy!* - načo **džadesko** m. zvel. expr.

džamkati nedok. - mľaskavo jesť, mľaskať: *Už ťivko nedžamkaj!* **zadžamkati** dok.

Džamore m. - slang. označenie Róma

E

ekrazit m. - zastar. výbušnina

ele(k)trečka ž. - električka **ele(k)trečočka** ž. zdrob. expr. **ele(k)trečisko** s. zvel. expr.

ele(k)treka ž. - 1. elektrina 2. pren. o šikovnom človeku: *Ona taka jak eletrika, raz-dva porobela robotu* **ele(k)trečnyj** príd. **ele(k)trekar´** m. - elektrikár **ele(k)trekarek** m. zdrob. expr. **ele(k)trekaresko** m. zvel. expr.

eliň m. - zool. jeleň (*Cervus*) **elenek** m. zdrob. **elenesko** m. zvel. expr. **elenecha** ž. - jelenica

eroplan m. - zastar. lietadlo **eroplanek** m. zdrob. **eroplanesko** m. zvel. **eroplanovyj** príd.

eternek m. - azbestocementová strešná krytina **eternečok** m. zdrob. expr. **eternečisko** s. zvel. expr. **eternekovyj** príd.: *eternekovyj dach*

evanhelija ž. - cirk. evanjelium (náboženská kniha): *Pančitali z evanheliji; evanhelija podľa Luky*

F

fach m. - odbor, špecializácia: *Vin tomu nerozumeť, bo je z druhoho fachu*

fajč m. - zastar. obväz **fajčovati** nedok. - obväzovať ranu **zafajčovati** dok.

fajnyj príd. - 1. veľmi dobrý (o veciach, javoch) 2. iron. zlý z hľadiska mravov (o ľuďoch): *Ona fajna!* **fajňi** prísl.

fajront m. - 1. koniec pracovnej doby 2. čas odpočinku po práci: *Od druhoj poobidi mam fajront*

fajrovati nedok. - expr. silne kúriť (napr. v peci): *Fajrij u šparheti, bo tu zemno!*

fajta ž. - 1. druh, sorta, odroda rastlín 2. plemeno 3. rod: *U naši fajti jesť vecej muzikantív* **fajtočka** ž. zdrob. expr. **fajtesko** ž. zvel. expr.

falastovati nedok. - expr. krájať na veľké kusy **zfalastovati** dok.: *Raz-dva zfalastovav chľib*

falat m. - kus niečoho **falača** s. **falatočok** m. zdrob. expr. **falatesko** m. i s. zvel. expr.

falda ž. - skladka, volán na šatách alebo inom materiáli (koža ap.)

famílija ž. – rodina, príbuzenstvo: *Veleka familija - mali sim dítej*

farahon m. - 1. expr. čert, diabol, parom (nadávka) ● *Na jakoho farahona tam ideš!* – načo 2. expr. vyjadrenie uznania schopností osoby: *Čistyj farahon, z´as´ vyhrav preťeky!* **farahonesko** s. zvel. expr. **farahons´kyj** príd.

farhametlek m. – zastar. naberaná látka na odeve s čipkovaným okrajom

farizej m. - pejor. pokrytec, svätuškár **farizejisko** m. zvel. expr. **farizejs´kyj** príd.

farkaš m. – v rovnakých významoch ako farahon **farkašek** m. zdrob. expr. **farkašesko** m. zvel. expr. **farkašovyj** príd.

fartnuti sja dok. - žart. posunúť sa, ustúpiť bokom: *Ole sa kus fartnej!*

fartu cit. - pokrik na kravu, aby sa pohla z miesta na stranu: *Fartu, ja na ňu, a ona len furt stojiť na misťi*

fartuch m. - zástera: *Baby dakoli noseli paradny fartuchy* **fartušča** s. **fartušok** m. zdrob. expr. **fartušesko** m. zvel. expr.

fasoľa ž. - bot. fazuľa *(Phaseolus)* **fasoľka** ž. zdrob. expr. **fasolesko** ž. zvel. expr. **fasoľovyj** príd. **fasoľanka** – ž. fazuľová vňať so strukmi ● *Velekyj jak topoľa a hlupyj jak fasoľa*

fasovati nedok. - 1. dostávať niečo ako prídel 2. pren. dostávať výprask, bitku: *Nestoparč sja, bo možeš fasovati!* **vyfasovati** dok. **fasung** m. - fasovanie

Fec´o m. – domácke meno Fedora **Fec´ko** m. zdrob. hypok.

fertaľ m. - zastar. štvrť hodiny ◆ *fertaľ na druhu* - štvrť na dve

fertik prísl. – zastar. hotovo: *Už len toto zrobľu a fertik!*

fest prísl. - pevne, silne: *Fest zavjaž totu špargu!*

fijam m. - zastar. i iron. synak, synček (v oslovení)

fijovka ž. - svetlík na streche umožňujúci prístup do podkrovia: *Sino na pid sme davali čerez fijovku* **fijovča** s. **fijovčatko** s. zdrob. expr. **fijovesko** s. zvel.

filer m. - halier: *Nemam aňi filer, musju si požyčiti* **filerek** m. zdrob. expr.

fiľc'a ž. obyč. mn. č. - čižma z filcu **fiľčisko** s. zvel. expr.

fiľka ž. - kupé vo vlaku **fiľočka** ž. zdrob. expr. **fiľčisko** s. zvel. expr.

financ m. - zastar. colník

finom prísl. i príd. - výborne, fajn, chutne: *Obid byv finom*

fircovati nedok. - predbežne stehovať **sfircovati** dok. **firc** m. - predbežný steh

firhang m. - záclona na okno ♦ *plestekovyj firhang* - záclona z umelej hmoty *firhandža* s. **firhandžok** m. zdrob. expr. **firhandžesko** s. zvel. expr. **firhangovyj** príd.

fir'kati nedok. - expr. rýchlo lietať, prelietavať, mihať sa: *Iskry len tak fir'kali* **fir'knuti** dok.

firnajz' m. - fermež: *Derevo naterli firnajz'om a až potom pofarbeli* **firnajz'ovyj** príd.

firt m. - strapec (hrozna): *Tota fajta hrozna mať veleky firty* **firtek** m. zdrob. expr. **firtesko** s. zvel. expr.

fiškariš m. - zastar. advokát: *Pojidnali fiškariša a vyhrali sud*

fizkultura ž. – zastar. telocvik

fľak m. – škvrna **fľačok** m. zdrob. expr. **fľačisko** m. zvel. expr. **fľakatyj** príd. ♦ *Ani mastnyj fľak po ňim nezostane* – nič

flobertka ž. - puška malej ráže

fodra ž. – ozdoba, lem sukne **fodročka** ž. zdrob. expr. **fodresko** s. zvel. expr. **fodrovčak** m. – druh ženskej sukne

fofry mn. č. – náhlenie, chvat: *Rano mavuť fofry s dītmi, bo iduť do školy*

forgov m. - výhonok, vetva na strome alebo kríku **forgovek** m. zdrob. expr. **forgovesko** m. zvel. expr.

foršta ž. - hrubá doska: *Na kozy položeli foršty a tak vakovali* **forštočka** ž. zdrob. expr. **forštesko** s. zvel. expr.

fraj[1] neskl. príd. i prísl. - zastar. voľný, voľno: *Čaram byla u roboti, no dnes'už mam fraj*

fraj[2] m. – zastar. zálety: *chodeti na fraj*

frajcimirka ž. – zastar. chyžná

frajirkoš m. - kto má veľa frajeriek **frajirkošesko** m. i s. zvel. expr.

frajla ž. – pejor. extravagantné dievča, žena **frajlesko** ž. i s. zvel. expr.

frajter m. - zastar. slobodník

fras m. - **1.** tajomná nadprirodzená bytosť, čert, diabol (i nadávka): *Iďdo frasa!* **2.** expr. pozitívne vyjadrenie schopnosti osoby: *No, ty fras, že is´ to dokazav!* **frasek** m. zdrob. expr. **frasesko** m. zvel. expr. **frasovyj** príd.

friško i friškom, frišno prísl. - rýchlo: *Frišno poďme, bo vlak doraz na staňic´i!* **nafrišno** prísl. - narýchlo

fronta ž. - **1.** bojisko: *tam stojala fronta* **2.** rad, zástup: *stojati u fronti*

fryštek m. – raňajky **fryštečok** m. zdrob. expr. **fryštečisko** s. zvel. expr. **fryštykovati** nedok. **pofryštykovati** dok.

fučka ž. obyč. mn. č. - kul. opekanec p. tiež bobaľka

fuforok m. - žalúdok (u hydiny) **fuforočok** m. zdrob. expr. **fuforčisko** s. zvel. expr.

fuga ž. - škára, zárez, ryha **fugovati** nedok. - robiť drážky v dreve

fukar´ m. - zastar. strojové zariadenie na čistenie obilia **fukarek** m. zdrob. expr. **fukaresko** s. zvel. expr.

fundament m. – základ stavby **fundamentesko** s. zvel. expr. **fundamentovyj** príd.

fundoš m. - stavebný pozemok v intraviláne **fundošek** m. zdrob. expr. **fundošesko** s. zvel. expr.

fuňiti nedok. - ťažko dýchať, funieť: *Lem kus vyjde hor´i berežkom a už funeť* **zafuňiti** dok.

fura ž. - **1.** náklad na voze alebo inom dopravnom prostriedku: *Čara nam prevezli dvi fury dryv* **2.** veľké množstvo niečoho, hromada: *fura ditej*

furman m. - voziar, povozník **furmanek** m. zdrob. expr. **furmanesko** i **furmančisko** m. zvel. expr. **furmanka** ž. - voziarstvo, povozníctvo (ako remeslo) **furmans´kyj** príd. **furmančiti** nedok. - zaoberať sa povozníctvom

furov m. - vrták, nebožiec: *De is´ podiv tot furov?* **furovek** m. zdrob. expr. **furovesko** s. zvel. expr.

furt prísl. – stále, ustavične, vždy: *Nemať pokoja, furt dašto robeť*

fusak m. – detské vrece (obyč. kožušinové), nánožník **fusačok** m. zdrob. expr. **fusačisko** s. zvel. expr.

futok m. - zool. vták - dudok (*Upupa epops*)

futro s. - **1.** podšívka: *Odporolo sa mu futro, treba ho zašyti* **2.** zárubňa **futresko** s. zvel. expr. **futrovanyj** príd. - podšitý

futrovati nedok. - 1. podšívať 2. expr. výdatne kŕmiť dobytok; výdatne jesť 3. pren. húckať niekoho proti niekomu **nafutrovati** dok. k 2, 3: *U korčmi ho nafutrovali, a doma potom šytko trepav* **nafutrovanyj** prid. k 2, 3

fyrkajlo s. - vrtuľa na paličke, detská hračka

fyrkati nedok. - 1. frkať 2. expr. úsečne, zlostne odpovedať: *Furt na ňoho len fyrkať!*

G

gači ž. pomn. - 1. spodné nohavice, spodky: *teply gači; zemušňi gači* 2. ženské hrubšie nohavičky obyčajne s nožkou **gačky** pomn. **gačočky** pomn. zdrob. expr. **gačiska** pomn. zvel. expr. **gačoš** m. - osoba mužského pohlavia, ktorá často nosieva „gači" **gačkoš** m. zdrob. expr. k **gačoš**

gačky pomn. - ženské nohavičky **gačočky** pomn. zdrob. expr. **gačiska** pomn. zvel. expr.

gadžo m. - 1. expr. sedliak 2. expr. hlupák, nevzdelanec, neokrochanec (i ako mierna nadávka) **gadžovka** ž. **gadžovati** nedok. - expr. gazdovať, obrábať zem **gadžovena** ž. - gazdovanie, obrábanie zeme **gadžovs´kyj** prid.: *gadžovs´kyj žyvit*

gamba ž. obyč. mn. č. - pera, pery • *nevoz´me do gamby* – nezje **gambočka** ž. zdrob. expr. **gambesko** s. zvel. expr. **gambatyj** prid. - s veľkými, výraznými perami

gančavyj prid. – zvnútra prehnitý: *gančavy zuby*

ganok m. - chodba, chodbový priestor domu: *Podovhovasty chyžy mali večšinou i ganok* **ganočok** m. zdrob. expr. **gančisko** s. zvel. expr.

garadľča ž. obyč. mn. č. - schod, schody, schodisko **garadečisko** s. zvel. expr.: *seďiti na garadľčoch; myti garadľči*

gater m. – 1. remes. strojová rámová píla 2. závod na rezanie dreva, píla

gazda m. - 1. vlastník i obrábateľ poľa 2. majiteľ nejakej reálie 3. manžel • *mij gazda* - môj manžel **gazdľvskyj** prid. k 1, 2: *gazdľvs´kyj rozum; gazdľvsky poľa* **gazdľvstvo** s. - majetok gazdu

gazdyňa ž. - 1. gazdova manželka, sedliačka 2. žena vedúca vlastnú al. cudziu domácnosť: *Doma byv len gazda, gazdyňa byla na poli* **gazdyňča** s. **gazdyňočka** ž. zdrob. expr. **gazdynesko** s. zvel. expr.

gdovec' m. – vdovec **gdovic'a** ž. **gdovičij** príd.

gelajza ž. - zastar. zriedk. výhybka

gerok m. - kabát (zvrchník i sako) **geroča** s. **geročok** m. zdrob. expr. **geročisko** s. zvel. expr.: *Miž'ko nosev geročok po vitc'ovi; Babo ber'te geročok, bo zemno!*

geršl'a ž. - šúp zbavené celé al. polovičné jačmenné i pšeničné zrno používané ako kuchynská surovina, prípadne jedlo z nich – krúpy **geršločka** ž. zdrob. expr. **geršlesko** s. zvel. expr. **geršl'ovyj** príd.

gigalka ž. - expr. hrtan **gigaločka** ž. zdrob. expr. **gigalčisko** s. zvel. expr.

gips m. - tvrdý sádrový obväz: *Ziomev nohu, mat'ju u gipsi* **gipsek** m. zdrob. expr. **gipsesko** s. zvel. expr. **gipsovyj** príd. **gipsovati** nedok. **zagipsovati** dok.

git m. - tmel (sklenársky prípadne iný) **gitek** m. zdrob. expr. **gitesko** s. zvel. expr. **gitovati** nedok.

glancovati nedok. - leštiť: *Raz za tyždeň musju glancovati topanky* **vyglancovati** dok. **glanc** m. - lesk

gleban m. - duchovný správca, farár (rím. katolícky), plebán **glebanek** m. zdrob. expr. **glebanesko** s. zvel. expr.

glejta ž. - glazúra, smalt na predmetoch (riade ap.) ♦ *obeti glejtu* - obiť smalt **glejtočka** ž. zdrob. expr. **glejtesko** s. zvel. expr. **glejtovyj**, **glejtovanyj** príd.: *glejtovane vedro*

gombička ž. – 1. predmet na zapínanie odevu, gombík 2. tlačidlo na ovládanie strojov a prístrojov **gombičkovyj** príd.

grad m. - stupeň (teploty, sladkosti muštu ap.): *Tam sprahota - triceť gradľv hlas'ať*

grata ž. obyč. mn. č. - kuchynská nádoba, riad: *myti graty*

grat'a s. hromad. - väčšie množstvo kuchynského riadu

gr'avčati nedok. - 1. veľmi kričať, vrieskať 2. plakať, nariekať, kvíliť: *Ďity g'ravčať, že aňi televizor nečuti* **zagr'avčati** dok. **gr'avk, gr'avkot** m. - plač, kvílenie, nariekanie, vreskot

griflek m. - zastar. nástroj z bridlice, ktorým sa písalo na tabuľku, grifeľ

gris m. - 1. hrubšia pšeničná krupicová múka 2. krupica 3. kul. krupicová al. kukuričná kaša ● *byti jak zemnyj gris* - byť pomalý, nemotorný **grisek** m. zdrob. expr. **grisesko** s. zvel. expr.

grundbuch m. - zastar. štátna pozemková kniha: *Zemľi ne u porjadku, treba iti do grundbuchu*

grunt m. - 1. základ, podstata niečoho • *brati z gruntu* - začínať od základu, z podstaty

guba ž. - zastar. zried. halena, kožúšok **gubka** ž. zdrob. expr. **gubesko** ž. zvel. expr.

Guba m. - Kubo - šašo, člen skupiny vianočných koledníkov

gubaňa ž. - zastar. zried. halena, kožúch rozličnej dĺžky **gubaňka** ž. zdrob. expr. **gubanesko** s. zvel. expr.

gubesko p. **guba**

gubka p. **guba**

guta ž. – 1. expr. porážka, šľak (v nadávkach): *Do guty! Guta by ťa zabela! Guta by ťa tremala!* 2. nazvanie neurčitého zla; čert, diabol, parom a pod. • *Na jaku gutu is´ prešov!* – načo 3. pozitívne vyjadrenie schopnosti osoby: *Ty is´čista guta!* **gutesko** s. zvel. expr.

guz m. – 1. uzol ♦ *vjazati na guz* 2. hrča v dreve: *Derevo - čistyj guz!* **guzek** m. zdrob. expr. **guzesko** s. zvel. expr. **guzovatyj** príd.: *guzovate derevo*

gver m. - zastar. puška: *Až zastyv jak na ňoho Ńimec´ obemuv gver* **gveresko** s. zvel. expr.

gvint m. - slang. závit **gvintek** m. zdrob. expr. **gvintesko** s. zvel. expr.

H

habaj čísl. prísl. - veľa, mnoho, nadmieru: *Nekupijme už netky, doma ich mame habaj!*

hača s. – žriebä **hačatko** s. zdrob. expr.: *Hača skakalo kolo kobyly*

hačati nedok. - det. sadať **hačnuti** dok. - sadnúť

hačatko p. **hača**

hačkovati nedok. - 1. zatvárať dvere, vráta pomocou háčika **zahačkovati** dok. 2. ručne zhotovovať háčikom, háčkovať **vyhačkovati** dok.

hačnuti p. **hačati**

hačur m. - 1. odrastené žriebä, žrebec 2. pren. silný, mužný: *Vin jak hačur!* **hačurek** m. zdrob. expr. **hačuresko** s. zvel. expr.

hajcovati nedok. - expr. silno prikladať na oheň, veľmi kúriť **rozhajcovati** dok.

hajov m. - 1. hájovňa 2. pren. veľká izba: *chyža jak hajov*

hajskati nedok. - zanosiť, vyťahať odev, ufúľať **vyhajskati** dok.: *Už daj dolov tot vyhajskanyj sveter!*

hajšnek m. – motúz do nohavíc alebo spodkov **hajšnečok** m. zdrob. expr. **hajšnečisko** m. zvel. expr.

hakoš m. - pejor. zajakavý, koktavý človek **hakošek** m. zdrob. expr. **hakošesko** s. zvel. expr.

halstuk m. - zastar. šatka uviazaná na uzol okolo krku (pionierska ap.)

ham i hamov m. - brzdové zariadenie, brzda **hamovati** nedok. – brzdiť **zahamovati** dok.

hamišnek m. - 1. falošný človek, pokrytec 2. tvrdohlavý človek **hamišnečisko** m. i s. zvel. expr. **hamišnec'a** ž. **hamišnyj** príd.

hamkati nedok. - det. jesť **pohamkati** dok.

hamov, hamovati p. **ham**

handľovati nedok. - 1. pejor. obchodovať s niečím, kšeftáriť, priekupničiť 2. meniť, vymieňať za niečo **nahandľovati** dok. **handľar'** m. **handeľ** m.

handľovati sja nedok. - jednať pri kúpe, dohodovať sa **zhandľovati sja** dok.

Haňa ž. – 1. domácke meno Anny **Haňka** ž. zdrob. hypok. 2. pejor. posmešný názov pre dedinské dievča, ženu: *Jaka mi ne paňi, obyčajna Haňa z valala*

hantlager' m. - slang. pomocný robotník (obyčajne na stavbe)

haprovati nedok. – viaznuť **zahaprovati** dok.

haptak m. - zastar. postavenie, postoj v pozore: *Dovho sme stojali u haptaku; postaveti do haptaku*

harešt m. – väzenie, žalár **hareštant** m. – väzeň **hareštovati** nedok. – vázniť **zahareštovati** dok. - uväzniť

haring m. - zastar. solený v octe nakladaný sleď **harindžok** m. zdrob. expr. **harindžesko** m. i s. zvel. expr. **haringovyj** príd.: *haringova konzerva* • *byti jak haringy* – veľmi natlačení (v dopravnom prostriedku)

harmonija ž. - harmonika (rozťahovacia): *hrati na harmoniji*

harkati nedok. - expr. kričať, zvyšovať hlas: *Už na ňa ťivko neharkaj!* **zharknuti** dok. **harkoš** m. - kto neustále kričí, zvyšuje hlas

harnadľa ž. - spona, svorka na upevnenie ženského účesu, vlásnička **harnadeľka** ž. zdrob. expr. **harnadlesko** s. zvel. expr.

hartovati nedok. - zastar. kaliť, zakaliť (napr. oceľ)

hartuseti i chartuseti nedok. - **1.** tlakom znemožňovať dýchanie, hrdúsiť, škrtiť **2.** ťažko dýchať v dôsledku choroby **zahartuseti** dok.

hasak m. - slang. rúrkové kliešte **hasačok** m. zdrob. expr. **hasačisko** s. zvel. expr.

haspra ž. - zasúvacia závora na dvere, vráta **haspr'a** s. **haspročka** ž. zdrob. expr. **haspresko** s. zvel. expr. **hasprovati** nedok. **zahasprovati** dok. **zahasprovanyj** príd.

hatižak m. - plecniak **hatižačok** m. zdrob. expr. **hatižačisko** m. i s. zvel. expr.: *Na chatu zjav tot staryj vitc'iv hatižak*

havel m. - zastar. druh pánskeho strihu vlasov ♦ *strečí na havla* - zhotovovať účes typu „havel"

havkati nedok. - **1.** brechať, štekať **2.** pejor. rozkrikovať sa na niekoho, kričať: *Furt len na ňu havkav, nedav ji pokij* **zhavknuti** dok.

havz m. - zastar. obytná stavba, dom **havzeča** s. **havzek** m. zdrob. expr. **havzesko** m. i s. zvel. expr.

hejťa cit. - povel záprahu, aby išiel napravo

hejže čast. - že; pravda, že: *Hejže zavtra prejdeš domiv?*

hekľovati nedok. - pliesť ihlicami alebo háčikom: *Nevista šumňi hekľije* **vyhekľovati** dok.

helma ž. - zastar. prilba **helmesko** ž. i s. zvel. expr.

henteš m. - mäsiar, zabíjačkový majster **hentešek** m. zdrob. expr. **hentešesko** m. i s. zvel. expr.

herešnyj príd. - vynikajúci, výborný: *Petro ne takyj herešnyj tanečnek* **herešňi** prísl.

herlička ž. - **1.** zool. hrdlička (*Streptopelia*) **2.** expr. pekná upravená žena: *Ona taka jak herľička*

heroj m. - pejor. hrdina ♦ *robeti zo sebe heroja* - robiť zo seba hrdinu

heš' cit. - pokrik pri odháňaní domácich zvierat

het prísl. - preč: *Iď het ot mene!*

hev zám. prísl. - na toto miesto, sem: *Davaj hev totu pelku!* **hev i tam** zám. prísl. – sem a tam: *Obertav lancom hev i tam*

hever m. - slang. ručný alebo hydraulický zdvihák **heverek** m. zdrob. expr. **heveresko** m. i s. zvel. expr.

hirčava ž. – expr. niečo veľmi horké, horkosť: *Fuj, hirčava, čiste polynča!*

hladňic'a ž. – zastar. zried. tkáč. trlica s dvojitým trlom

hlaskati nedok. - 1. hladiť rukou, hladkať 2. hladiť, vyhladzovať nástrojom (hladidlom) **pohlaskati** dok. k 1 **vyhlaskati** dok. k 2: *Vakivku šumňi vyhlaskav - vedno, že to majster*

hlesta ž. - 1. parazitný červ (hlístovec ap.) 2. dážďovka **hlestočka** ž. zdrob. expr. **hlestesko** s. zvel. expr. • *hlesta sja mu usekala* - grgol žalúdočnú kyselinu

hlupena ž. s. i m. - 1. expr. hlúposť 2. pejor. hlúpy človek, hlupák

hlupota i hlupotena ž. - expr. hlúposť

hlupstvo s. - expr. hlúposť

hluptak m. - pejor. hlupý človek, hlupák, truľo **hluptačok** m. zdrob. expr. **hluptačisko** m. i s. zvel. expr.

hlybiň ž. – expr. hlbina, hlbočina: *Ich studňa hlybiň - ne gu naši!*

hneľ ž. - hniloba, hnilobný proces: *Jabka u pevňic'i čista hneľ*

hobľa ž. – 1. nástroj na rezanie kapusty, hobeľ 2. udierať zadnou časťou o zem chytiac osobu za ruky a nohy: *Mať narodeneny - dame mu hobľa* **hobleča** s. zdrob. expr. k 1 **hoblesko** m. i s. zvel. expr. k 1

hoden (byti) men. prís. - byť v stave, môcť, vládať: *Staryj čolovik už ne hoden ťivko robeti jak molodyj*

hodic'a ž. – zadok **hodička** ž. zdrob. expr.: *upasti na hodic'u* • *hodic'a velekyj pan*

hodovati nedok. - 1. chovať domáce zvieratá 2. chovať, vychovávať, opatrovať niekoho **vyhodovati** dok.

hokerlek m. - nízka kuchynská stolička bez operadla, stolček **hokerlečok** m. zdrob. expr. **hokerlesko** s. zvel. expr.

holofojtoš m. - pejor. naničhodný človek, ľahtikár **holofojtošesko** m. i s. zvel. expr.

holubeti p. **preholubeti**

holubok m. obyč. mn. č. - 1. kul. plnený kapustový list **holubkovyj** príd. • *Vin holubkovyj* - je veľmi rád „holubky" 2. zdrob. holúbok (vták)

hombačka i **hombalka** ž. - detská hojdačka obyč. závesná umiestnená v exteriéri **hombati** nedok. – hojdať **pohombati** dok. – pohojdať **hombati sja** - hojdať sa

honeti sja nedok. - 1. byť v ruji, páriť sa (o zvieratách): *Psy sa hoňať* 2. pejor. o ľuďoch: *Honela by sja jak suka*

horb m. - 1. hrb 2. kopec, pahorok **horbok** m. **horbočok** m. zdrob. expr. **horbesko** m. i s. zvel. expr. **horbatyj** príd. – hrbatý **horbeti sja** nedok. – hrbiť sa

hordov m. – sud **hordovek** m. **hordovečok** m. zdrob. expr. **hordovesko** s. zvel. expr.

horeč, horečava i **horečisť** ž. - expr. horúčava, veľké teplo v miestnosti alebo vonku

horňa s. - hrnček (obyč. kovový) **horňatko** s. zdrob. expr.: *Nabrav do horňatka vody a napev sja*

hov cit. – hej, haló: *Haňo, hov, doma is´?*

hrad m. - 1. ľadovec 2. historická stavba zo stredoveku **hradek** m. **hradečok** m. zdrob. expr. **hradesko** m. i s. zvel. expr.

hrads´ka ž. – zastar. cesta: *iti po hrads´ki*

hreblic´a ž. - česadlo na dobytok **hrebličk**a ž. zdrob. expr. **hrebličisko** s. zvel. expr.

hremnuti dok. - expr. silne s treskom spadnúť: *Ale z nem porjadňi hremlo*

hrisko i **hrišče** s. – ihrisko: *Chlopc´i hravuť fotbal na hrisku* **hrisočko** s. zdrob. expr. **hriščisko** s. zvel. expr.

hrjada ž. - 1. trám na strope **hrjadočka** ž. zdrob. expr. **hrjadesko** s. zvel. expr. 2. *tepla hrjada* – parenisko; 3. *mešterna hrjada* – remes. prievlak, hrubý trám priečne podopierajúci stropnú konštrukciu

hruba príd. - 1. hrubá 2. tehotná: *Susida je z´a s´ hruba*

hrudi ž. pomn. - ženské prsia, ňadrá: *Mať šumny hrudi*

hrun m. - 1. kopec, vŕšok: *Chyža stojala vysoko na hruňi* 2. vypuklé miesto na niečom, hrboľ **hrunok** m. **hrunočok** m. zdrob. expr. **hrunesko** m. i s. zvel. expr.

hruška ž. - 1. bot. hruška (*Pyrus)* **2.** hovor. žiarovka: *Ole vymiň hrušku!*

hrymota ž. - expr. hrmavica **hrymiti** nedok. - hrmieť

hryzota ž. - expr. hryzovisko, nepokoj, trápenie: *U ich chyží veleka hryzota*

hryzti sja nedok. - **1.** hrýzť sa (o zvieratách) **2.** škriepiť sa, hádať sa • *Hryzuť sja jak psy* - veľmi sa hádajú **hryznek** m. – kto neustále zlostí, jeduje

hubertus m. - zastar. dlhý voľný plášť z charakteristickej vlnenej vlasovej tkaniny **hubertusesko** m. zvel.

hubeti (sja) nedok. – kaziť (sa); prestávať fungovať **zahubeti (sja)** dok.: *Mjaso už zahubene; zamok sa furt hubeť*

hudaci hromad. - hudobníci, muzikanti (kapela)

hudak m. - hudobník, muzikant

hukati sja nedok. - mať čas párenia, ruje (o ošípaných): *Sveňa sa im hukala, musili ju prepusteti*

huľak m. – krik **huľakati** nedok. **zahuľakati** dok.

huľati nedok. - veľmi teplo obliekať, babušiť **nahuľati** i **zahuľati** dok. **zahuľanyj** príd.

huňa ž. - zastar. dlhý kabát zo súkna al. ovčej kožušiny **hunesko** s. zvel. expr.

hurka ž. obyč. mn. č. - **1.** jaternica **2.** pejor. žalúdok, črevo • *Napchaj už totu hurku konečňi!* - najedz sa konečne **huročka** ž. zdrob. **hurčisko** s. zvel.

hurkotati nedok. - hrkotať, hrmotať, rachotiť **zhurkotati** dok.

hus´- hus´ i **hus´u - hus´** cit. - pokrik pri zvolávaní husí

husar´ m. - **1.** zastar. husár (vojak) **2.** zastar. pastier husí, husiar **3.** gunár

huščava i **huščavena** ž. - **1.** húšťava, húština (krovie) **2.** expr. niečo veľmi husté: *Navarela huščavenu polevku, až u ňi ložka stojala*

hvareti nedok. - hovoriť, rozprávať: *Ľudi hvarjať, že sa mate dobr´i*

hvozdek m. – klinec **hvozdečok** m. zdrob. expr. **hvozdesko** s. zvel. expr. ♦ *udareti hvozdek* - zatĺcť klinec

hyčka ž. obyč. mn. č. - rastlinná vňať obyč. u okopanín

hynuti nedok. – **1.** hynúť, zomierať **2.** umárať sa túžbou: *hyne za nem*

hyr´a ž. - **1.** navretá opuchlina po prudkom udretí, hrča **2.** iný guľovitý útvar, pľuzgier ap. **hyr´ča** s. **hyr´ka** ž. **hyr´očka** ž. zdrob. expr. **hyresko** ž. i s. . zvel. expr.

CH

chabzda ž. - bot. báza (*Sambucus)* i jej súkvetie alebo súplodie

chaliti nedok. - expr. miznúť, tratiť sa; upadať, chudnúť **schaliti, vychaliti** dok.: *Zachvor'iv i načisto vychaľiv*

chamajda ž. - vulg. ženský pohlavný orgán, vagína (i v nadávkach): *Do tvojoj chamajdy! Do materenoj chamajdy!* **chamajďa** s. **chamajdočka** ž. zdrob. expr. **chamajdesko** ž. i s. zvel. expr.

chamuľa ž. - expr. pálenka (obyč. podradnejšej kvality): *Napeli sa chamuľi, ta neznavuť, što robľať*

chapati nedok. - **1.** chytať niečo obyč. rukou **2.** obchytkávať niekoho **3.** loviť (ryby ap.) **chopeti** dok.

chapati sja nedok. - chytať sa, priberať sa do niečoho: *Chop sa už konečňi do roboty* **chopeti sja** dok.

charčati nedok. - **1.** chrčať **2.** chrápať **zacharčati** dok. **charčaňa** s. - chrčanie, chrapot

charkati nedok. - vypľúvať hlien, sliny **charknuti, vycharkati, nacharkati** dok. ◆ *Nacharkati do oči* - napľuť do oči **charkeľ** m. - vypľutý hlien **charkoš** m. pejor. - kto neustále vypľúva hlien

chartuseti p. **hartuseti**

chasnovati nedok. - **1.** používať, upotrebúvať **2.** konzumovať **schasnovati, vychasnovati** dok.

chavkati nedok. - zívať: *Už ťivko ne chavkaj!* **chavkoš** m. - kto neustále vyzíva

chavknuti dok. - **1.** zívnuť **2.** pren. zomrieť: *Jak chavknu, ta vy sa len bečeľite!*

chavkoš p. **chavkati**

chmara ž. - mrak, oblak **chmarča** s. **chmarka** ž. zdrob. expr. **chmaresko** ž. i s. zvel. expr. ● *chmara sa urvala* - bola prietrž

chmarnek m. - **1.** bájoslovná bytosť, černokňažník **2.** pejor. nezbedník, neposedník (obyč. o dieťati): *Naš Jančo - to čistyj chmarnek!* **chmarnečisko** s. zvel. expr.

chmuravyj prid. - zachmúrený človek **chmuroš** m. - stále zamračený človek

chodž spoj. i čast. - 1. hoci, i keď, aj keď (spoj.): *Neprešov, chodž ho klekali* 2. hoci (čast.) : *Chodž aj do pekla!* • *Chodž u debři - len kiď dobri!* – s láskou sa dá všetko vydržať

chodžby prísl. - hociby

chodžde zám. prislov. - hocikam, hocikde

chodžchto zám. - hocikto

chodžjak zám. prislov. - hocijako

chodžjakyj zám. – hocijaký

chodžkoli zám. prislov. - hocikedy

chodžkotryj zám. - hociktorý

cholem čast. - aspoň: *Cholem jedno pevo musju vypeti*

chopeti dok. – 1. chytiť, vziať 2. uloviť **chopenyj** príd. - expr. pripitý

chopeti sja dok. – 1. chytiť sa rukami 2. začať horieť: *dryvo sa chopelo*

choroneti p. **pochoron**

chosen m. - osoh, úžitok ♦ *ňet chosnu* - nie je osoh

chouzati sja nedok. - kĺzať sa, šmýkať sa **chouznuti sja** dok. **chouzanka** ž. – kĺzačka **chouzanočka** ž. zdrob. expr. **chouzanesko** s. zvel. expr.

chovaňa s. - 1. správanie ♦ *jedňička z chovaňa* - jednotka z mravov 2. pohreb, pochovávanie: *Chovaňa bude zavtra u druhi poobidi*

christijan m. - osoba kresťanského vierovyznania, kresťan

chrobač ž. hromad. - hmyz, červy, chrobáky: *Chrobač nam pojila ripu* **chrobačnyj** príd. - červivý, poškodený hmyzom

chrusťiti p. **chruščati**

chrušč m. – 1. zool. chrúst (*Melolontha*) 2. žart. slabý, krehký, neduživý človek: *Vin kolo nej jak chrušč!* **chruščik** m. zdrob. k 1, 2 **chruščisko** m. i s. zvel. k 1

chruščati i **chrusťiti** nedok. - praskať, praskotať **schruščati** dok.: *Len tak schruščalo, jak z nem hremlo z drabeny*

chto zám. - kto: *Chto tam?* **chtože** zám. - ktože

chtohoznať prísl. i čast. - ktohovie: *Chtohoznať - može je z´as´ u basi!*

chtos´ i **chtos´kaj** zám. - ktosi, voľakto, niekto: *Chtos´kaj prešov!*

chtoznať prísl. i čast. - ktovie: *Chtoznať či neje z´as´ u korčmi!*

chtoznaťjak zám. prislov. – ktovieako

chtoznaťjakyj zám. – ktovieaký

chtoznaťšto zám. – ktoviečo

chtožehoznať prislov. i čast. – ktožehovie

chtožeznať prislov. i čast. – ktoževie

chudoba ž. - 1. chudoba, bieda 2. zastar. dobytok: *Chudobu treba iti nakormeti, bo už večur*

chustka ž. - veľká teplá šatka, vlniak (cez plece) **chustočka** ž. zdrob. expr. **chustesko** ž. i s. zvel. expr.

chušča s. - 1. šatka na hlavu 2. vreckovka **chuščatko** s. zdrob. expr. **chuščisko** s. zvel. expr.

chvaľkoš m. – chvastavý človek, chvastoš **chvaľkošesko** m. zvel. expr.

chviľa ž. - 1. pekné (ustálené) počasie: *Sino sušať len kiď je chviľa* 2. okamih, chvíľka • *Vyjde na chviľu a vedeť na miľu* – má dobrý postreh

chvorisť ž. - choroba, nemoc, neduh **chvoriti** nedok. **zachvoriti** dok.

chvorota ž. - choroba, nemoc • *nedobra chvorota* – epilepsia; *sucha chvorota* - tuberkulóza

chvostek m. - 1. chvostík u zvierat 2. stopka na ovocí 3. det. mužský pohlavný úd: *De maš chvostek?* 4. pren. o všadeprítomnom, neposednom človeku: *Take is´ jak chvostek* **chvosteča** s. **chvosteňa** s. **chvostečok** m. zdrob. expr. k 1, 2, 3

chybaj spoj. i čast. - ibaže: *Vin ne pide. Chybaj by ja pišla.*

chyľati sja i chyleti sja nedok. - zohýňať sa, nakláňať sa: *Taka robota, že sa treba furt chyľati* **schyleti sja** dok.

chylavyj príd. - expr. zhrbený človek, kto chodí zhrbene **chyloš** m. - expr. zhrbený človek, hrbáč

chyľc´om prísl. - zohnute, skloniac sa: *Bandurky treba chyľc´om sadeti*

chyloš p. **chylavyj**

chyža ž. - 1. obytná miestnosť, izba ♦ *peredňa chyža* - predná izba 2. dom, stavanie: *Ich chyža zbudovana už davno* **chyžča** s. **chyžka** ž. **chyžčatko** s. zdrob. expr. **chyžesko** ž. i s. zvel. expr.

I

Idžiňa s. - 1. jedlo, strava: *Idžiňa na vojňi bylo dosť* 2. požívanie potravy, jedenie: *Kolo idžiňa sa nemať bisidovati*

Iľa ž. – domácke meno Heleny **Iľka** ž. zdrob. hypok. **Iľča** s. iron.

Indigo s. – kopírovací papier: *pesati čerez indigo*

Indžibaba ž. – ježibaba **Indžibabesko** s. zvel.

Isnovati dok. – existovať, jestvovať

Isti nedok. – 1. požívať potravu, jesť **doisti** dok. – dojesť 2. expr. napajediť, nahnevať: *Načisto ju doiv*

Isus m. – náb. Ježiš (Ježiš Kristus) **Isusko** m. **isusek** m. zdrob. expr.

Izčeznuti p. **čeznuti**

J

jabčanka ž. – kul. jedlo z jabĺk **jabčanočka** ž. zdrob. expr. **jabčančisko** s. zvel. expr.

jadlovec´ m. - bot. borievka obyčajná (*Juniperus communis*) **jadlivčik** m. zdrob. expr. **jadlivčisko** s. zvel. expr. **jadlivcovyj** príd.

jafyra ž. - bot. brusnica čučoriedková (čučoriedka) (*Vaccinium myrtillus*) - rastlina i plod: *zberati jafyry* - zberať čučoriedky **jafyroňka** ž. zdrob. expr. **jafyresko** s. zvel. expr.

jahoda ž. - 1. bot. jahoda (*Fragaria*) - rastlina i plod 2. bot. strom i plod moruše (*Morus*) 3. bobule u niektorých rastlín 4. expr. o peknom dievčati v rozkvete: *Take je jak jahodka*

jajcivka ž. - minerálna voda s obsahom sírovodíka s typickým zápachom skazených vajec

jak zám. spoj. prísl. - ako, keď: *Vyzeraš jak herečka*; *Jak prijdeš, tak uvedeš!*

jakbač i **jakbaču** čast. - asi, zrejme: *Z´as´ neprešov, jakbač je chvoryj*

jakby[1] čast. - keby: *Jakby im mih tak by im zrobev!*

jakby[2] spoj. - akoby: *Hvareš, jakby ja mih dašto zrobety, ale ja nemožu!*

jakos´ i **jakos´kaj** prísl. - akosi, nejako ● *Jakos´ bylo - jakos´ bude* – vždy existuje východisko **jakyj** príd.: *Jakoho bude zavtra - dvadcatoho?*

jalenka ž. - novoročný stromček, jedlička **jalenča** s. zdrob. expr. **jalenčisko** s. zvel. expr.

jalivka ž. – jalovica **jalivča** s. zdrob. expr. **jalivčisko** s. zvel. expr.

jaňivka ž. obyč. mn. č. - sorta jabĺk

jarčanka, jarčik, jarčisko p. **jarec'**

jarda ž. – zastar. vydláždený chodník popri ceste: *Jarda kolo drahy byla zrobena po vojňi* **jardočka** ž. zdrob. expr. **jardesko** s. zvel. expr.

jarec' m. - **1.** bot. jačmeň (*Hordeum*) **2.** hnisavý zápal na očnom viečku **jarčik** m. zdrob. expr. **jarčisko** s. zvel. expr. **jarc'ovyj** i **jarčanyj** príd. k **1** **jarčanka** ž. - jačmenná slama

jarmark i **jarmarok** m. – jarmok **jarmaročok** m. zdrob. expr. **jarmarčisko** s. zvel. expr.

jarok m. – **1.** menší potok **2.** priekopa **jaročok** m. zdrob. expr. **jarčisko** s. zvel. expr.

jaruha ž. - ryha, koľaj, priehlbina, stopa po niečom: *Na luki samy jaruhy od koles* **jaruška** ž. zdrob. expr. **jaružesko** s. zvel. expr.

jasno s. – ďasno **jasenko** s. zdrob. expr. **jasnesko** s. zvel. expr.: *Mať zapalene jasno - byv u dochtora*

jaščur m. – **1.** jašter (praveký plaz) **2.** samec jašterice

jaščurka ž. - zool. jašterica (*Lacerta*) **jaščuročka** ž. **jaščurča** s. zdrob. expr. **jaščuresko** m. i s. zvel.

jazykatyj príd. - hašterivý: *Z ňou si nezačinaj, bo ona barz jazykata*

jazykuľa ž. - expr. hašterivá žena, jazyčnica

jedenak m. – jedináčik **jedenačisko** m. i s. zvel. expr.

jedenka i **jedňička** ž. - **1.** jednotka (školská známka): *Chlopčisko sa učiť na samy jedenky* **2.** cifra jeden

jepiskop m. – cirk. biskup pravoslávnej cirkvi

Jevka ž. – domácke meno Evy **Jevča** s. iron. **Jevička** ž. zdrob. hypok.

jižak m. – zool. jež (*Erinaceus europaeus*) **jižačok** m. zdrob. expr. **jižačisko** m. i s. zvel. expr. **jižačic'a** i **jižačicha** ž. - samica ježa

jucha ž. - **1.** šťava **2.** riedka časť vareného jedla: *Pochlepaj aspoň jušku z polevky!* **juška** ž. zdrob. expr. **jušesko** s. zvel. expr.

K

kabat m. - sukňa (široká krojovaná) **kabatek** m. zdrob. expr. **kabatesko** m. i s. zvel. expr.: *Naša baba mala povnu skreňu kabativ*

kač-kač cit. - zvuk na zvolávanie kačíc

kačmar' m. – krčmár **kačmar'ka** ž. – krčmárka al. manželka krčmára **kačmar'skyj** príd.

kačur m. – káčer **kačurek** m. zdrob. expr. **kačuresko** m. i s. zvel. expr.

kačureti nedok. - nakrúcať, natáčať vlasy **nakačureti** dok. **nakačurenyj** príd.

kadluba ž. - prehlbené miesto v niečom ako rezervoár vody **kadlubča** s. **kadlubka** ž. zdrob. expr. **kadlubesko** ž. i s. zvel. expr.

kafli pomn. – zastar. časť murovanej pece

kajstron m. i **kajstronka** ž. - plytká kuchynská nádoba, kastról **kajstronek** m. **kajstronča** s. zdrob. expr. **kajstronesko, kajstrončisko** m. i s. zvel. expr.

kakava ž. - **1.** kakao (prášok) **2.** nápoj z neho: *Rano sme peli kakavu a večur tej* **kakavka** ž. zdrob. expr. **kakavesko** ž. i s. zvel. expr. **kakavovyj** príd.

kalamuteti nedok. - mútiť, kaliť vodu alebo inú tekutinu **kalamutnyj** príd.

kalap m. - **1.** klobúk **2.** úbor slnečnice **kalapča** s. **kalapek** m. zdrob. expr. **kalapesko** m. i s. zvel. expr.

kaličiti nedok. - kaličiť, mrzačiť (i pren.) **skaličiti** dok. **kalika** ž. - kalika, mrzák

kamerlek m. - expr. malá komôrka, izbička, kutica **kamerleča** s. **kamerlečok** m. zdrob. expr.

kaminča s. hromad. - skálie, štrk: *Drahu zavezli kamiňčom a potim zaasfaltovali*

kaminkovyj príd. - azúrový, svetlomodrý

kaňa i **kaňka** ž. - atramentová machuľa: *U zošeti mav veľo kaňok*

kanadky pomn. – zastar. druh korčulí používaných najmä pri hokeji

kančov m. - krčah: *Nosev vitc'ovi u kančovi pevo domiv z korčmy* **kančovek** m. zdrob. expr. **kančovesko** m. i s. zvel. expr.

kanda ž. - plechová, smaltovaná nádoba na masť, vodu, mlieko a pod., kanva **kandočka** ž. zdrob. expr. **kandesko** ž. i s. zvel. expr.

kandahara ž. obyč. mn. č. – zried. druh staršieho lankového viazania na lyžiach

kandra ž. - kučera **kandročka** ž. zdrob. expr. **kandresko** ž. i s. zvel. expr. **kandrač** i **kandroš** m. - kučeravý človek **kandratyj** i **kandravyj** príd. – kučeravý **kandreti** nedok. - robiť kučeravým, kučeriť **nakandreti** dok.

kant m. - hrana, kraj na predmete: *Dočku treba obemuti kantom hor´i*

kantar´ m. – 1. kompletná časť postroja na hlavu koňa 2. pren. ťažoba • *z´ati si kantar´ na holovu* – nabrať si na hlavu

kantor m. - 1. vedúci spevák v cirkevnom chóre 2. pomocník v chráme vôbec **kantorek** m. zdrob. expr. **kantoresko** i **kantorčisko** m. zvel. expr.

kapča ž. - 1. spinka, patentka 2. iné zariadenie na spájanie **kapčočka** ž. zdrob. expr. **kapčisko** ž. i s. zvel. expr. **kapčovyj** príd.

kapčati nedok. - 1. zapínať, spájať 2. expr. byť dôvtipný • *Dobr´i mu kapčať* - páli mu to 3. kvapkať **zakapčati** dok. k 1, 2

kapku i **kapočku, kapoňku** prísl. - trošku: *Kapku sa cofnej!*

kaplička ž. – kaplnka **kaplečisko** ž. i s. zvel. expr.

kapra ž. - očný maz usadený v kútiku oka, karpina **kapročka** ž. zdrob. expr. **kapresko** ž. i s. zvel. expr. **kapravyj** príd.: *Furt chodeť kapravyj!*

kapura ž. - vráta, brána **kapurča** s. **kapurka** ž. zdrob. expr. **kapuresko** ž. i s. zvel. expr.

kapurkovyj príd. - 1. týkajúci sa vrátok, bránky 2. posledný pohárik (prípadne i niečo iné) na rozlúčku

kapusťanky ž. obyč. mn. č. - miesto, kde sa sadí kapusta

kaput neskl. príd. - skončený, zničený, nefungujúci: *Vozek je kaput, zlamala sa os´ka*

kara ž. - 1. trest ◆ *boža kara* - boží trest 2. ťažká, namáhavá práca

karaduľa ž. - oporná palica pri chodení **karaduľča** s. **karaduľka** ž. zdrob. expr. **karadulesko** ž. i s. zvel. expr.

karambol m. - zrážka, nehoda **karambolesko** m. i s. zvel. expr.

karati nedok. – trestať **pokarati** dok. - potrestať

karati sja nedok. - trápiť sa, namáhať sa s niečim **dokarati sja** dok.

karbuľati nedok. - posúvať gúľaním, gúľať **dokarbuľati** dok. **karbuľanka** ž. - posúvanie gúľaním, gúľanie

karička ž. - 1. typický východoslovenský kruhový tanec: *Dakoli sa často tanc´ovali karičky* 2. malý krúžok, obruč

kar´ika ž. - 1. krúžok, obruč 2. expr. nadávka: *De im ho len dila, do kar´iky!* **karička** ž. zdrob. expr. **karičisko** s. zvel. expr. - k 1

kartka ž. - pohľadnica, poštový lístok ● *pislati kartku* - zaslať pohľadnicu, poštový (korešpondenčný) lístok **kartočka** ž. zdrob.

kartun m. - farebná potlačená bavlnená tkanina s plátenou väzbou **kartunovyj** príd.

kartunča s. i **kartunka** ž. - kartúnová šatka na hlavu

kasa ž. - pokladnica **kaska** ž. zdrob. expr. **kasesko** ž. i s. zvel. expr.

kasňička ž. - skrinka na ukladanie rozličných vecí **kasňičočka** ž. zdrob. expr. **kasnečisko** ž. i s. zvel. expr.

kaška ž. - bot. štiavec (*Rumex*) p. **kvas´nic´a**

katraň m. - zastar. dechtový výťažok **katraňpapir´** - izolačná lepenka s dechtovým výťažkom **katraňovyj** príd.

kavčuk m. – umelá hmota, plast **kavčukovyj** príd.

kavej m. - 1. káva s mliekom, biela káva (nápoj) 2. nov. čierna káva (nápoj) 3. nov. čierna káva (surovina) **kavejovyj** príd. k 1, 2, 3 - tiež hnedý

kavuňiti nedok. - kňučať: *Ps´atko cilu ňič kavuňilo*

kazaňa s. - 1. cirk. kázeň 2. expr. kázeň, v inom než náboženskom poňatí, dovrávanie: *Dostav im doma kazaňa!*

kazati nedok. – 1. hovoriť, prikazovať, dávať pokyn 2. kázať (mať kázeň)

kazub m. – drevená nádoba na ovocie, lieska

kebyľ spoj. i čast. - ak by: *Kebyľ is´ prešov, i ty by dostav darunok*

kedveš neskl. – len v spojení ● *na milu kedveš* – nestojí to za nič, na figu borovú

kekešyti sja nedok. - predvádzať sa, vyťahovať, chváliť **rozkekešeti sja** dok. **kekešnyj** príd.

kelčik m. - výdavok, útrata: *velekyj kelčik* - veľký výdavok

kelňa ž. – slang. murárska lyžica **kelnesko** ž. i s. zvel. expr.

kelner m. – čašník **kelnerek** m. zdrob. expr. **kelneresko** m. i s. zvel. expr.

keltovati nedok. - utrácať, vydávať peniaze, míňať **vykeltovati** dok. **vykeltovati sja** dok.

kermeš m. - hody, obyč. na náboženské sviatky: *Kermeš u nas je na Sjatu Marju*

kerť ž. - záhrada: *Mali veleku kerť, povnu stromiv* **kerťička** ž. zdrob. expr. **kertesko** ž. i s. zvel. expr.

kesełic´a ž. – kul. ovsená omáčka

kešeňa ž. - vrecko na odeve **kešeňča** s. **kešeňka** ž. zdrob. expr. **kešenesko, kešeňčisko** ž. i s. zvel. expr.

kic´- kic´ cit. - výraz na privolávanie mačky

kic´a i kic´ka ž. - expr. mačka, cica; mačička, cicka

kiflek m. – zastar. rožok **kiflečok** m. zdrob. expr. **kiflečisko** m. i s. zvel. expr.

kirovati nedok. – 1. viesť, riadiť, šoferovať: *kirovati avto, avtobus* 2. smerovať

kistka ž. - 1. kosť 2. členok: *Boleť ňa u kistki* 3. jadierka, kôstky z ovocia **kistočka** ž. zdrob. k 1, 2, 3 **kistesko** ž. i s. zvel. expr. k 1, 3

kisto s. – cesto **kistočko** s. zdrob. expr. **kistesko** s. zvel. expr.

kišasonka ž. - 1. zastar. slečna 2. pejor. posmešne slečna, veľká pani

kišberov m. - zastar. zried. obecný sluha

kitna príd. – 1. brezivá (o zvieratách) 2. pren. nemotorná, tučná: *Taka is´jak kitna!*

kľambra ž. - skoba **kľambročka** ž. zdrob. expr. **kľambresko** s. zvel. expr. **kľambrovati** nedok. - spájať skobou **zakľambrovati** dok.

kľamka ž. - kľučka na dverách **kľamočka** ž. zdrob. expr. **kľamčisko** s. zvel. expr.

klapačka ž. - pejor. ústa: *Zaprej už totu klapačku!*

klasa ž. - 1. trieda, stupeň kvality al. vyspelosti 2. trieda (školská), učebňa 3. ročník (v škole) **klaska** ž. zdrob. expr. **klasesko** ž. i s. zvel. expr. - k 2

klekati[1] nedok. – volať **zaklekati** dok. – zavolať

klekati[2] nedok. – kľačať **kleknuti** dok. – kľaknúť

klišči pomn. - 1. kliešte (nástroj) 2. hryzadlá (u hmyzu) 3. klepetá (u rakov)

kľoc m. - kus dreva, poleno **kľocek** m. zdrob. expr. **kľocesko** s. zvel. expr.

kloča s. hromad. - 1. pazderie 2. zdrapy niečoho: *Učiteľ porvav papir´ na kloča* 3. vlákno na pradenie do kúdele

klopota ž. - expr. zried. starosť, ťažkosť, trápenie

kľuvati nedok. - 1. vyzobávať sa, kľuvať sa z vajca 2. typ bolesti: *Tak ňa kľuvať u pleči, že sa nedasť vytremati*

kobic´a ž. – klada na štiepanie dreva **kobička** ž. zdrob. expr. **kobičisko** s. zvel. expr.

kobyljanka ž. obyč. mn. č. - sorta sliviek

kocabati sja nedok. - zastar. robiť kotrmelce: *Ďiti sa kocabali po travi*

kockastyj príd. - kockovaný, károvaný • *smjati sa na kockasto* - plakať

kočan m. - hlúb (kapusty) **kočanek** m. zdrob. expr. **kočanesko** m. i s. zvel. expr.

kočanena ž. – huspenina **kočanenka** ž. zdrob. expr. **kočanenesko** ž. i s. zvel. expr.

kočaňiti nedok. - pren. mrznúť **skočaňiti** dok. - premrznúť

kočer´ha ž. - zastar. drevený nástroj na vymetanie pece **kočer´hočka** ž. zdrob. expr. **kočer´hesko** ž. i s. zvel. expr.

koťa ž. - 1. expr. odrastené dievča 2. pejor. tučná žena

koľačij príd. - pichľavý • *koľačij drit* - ostnatý drôt

kolačik m. - 1. pečivo, koláč, zákusok 2. *božy kolačiky* - bot. slez nebadaný (*Malva neglecta*)

koľačka ž. - bot. burina - pichliač (*Cirsium*)

koľaj ž. - 1. stopa vozidla 2. koľajnica

kolba ž. - zastar. pažba pušky **kolbočka** ž. zdrob. expr. **kolbesko** ž. i s. zvel. expr.

kolera ž. - 1. cholera 2. choroba vôbec 3. niečo škodlivé, zlé, čert, diabol ap.: *Jakus´kaj koleru vypev, až mu stalo nedobri*

koli zám. prísl. - kedy: *Koli prijdeš domiv?*

kolis´kaj prísl. – niekedy: *Kolis´kaj len prejdu gu vam*

koľka ž. - kolika • *Dobri ňa koľ kyneskololi* - div som od smiechu neumrela

kolo predl. – okolo, popri: *Perešla kolo ňoho a nepozdravkala mu*

kolomyjka ž. – druh ľudového slovanského tanca

koloteti nedok. - 1. kul. mútiť maslo 2. kul. miešať niečo, habarkovať

koloti nedok. - 1. pichať (o bolesti) 2. klať (rohami) 3. zakáľať 4. rúbať, kálať (drevo)

kolotovc'a ž. - kul. habarka **kolotovočka** ž. **kolotovča** s. zdrob. expr. **kolotovčisko** ž. i s. zvel. expr.

kolomaz' ž. - čierna masť na mastenie osi vozových kolies **kolomazesko** ž. i s. zvel. expr.

komaňic'a ž. - bot. ďatelina (*Trifolium*) **komaňička** ž. zdrob. expr. **komaňičisko** ž. i s. zvel. expr.

komasacija ž. - scelenie pozemkov

komašňa ž. - kar (po pohrebe): *Na komašňi byla len najbležša rodena*

kombinačka ž. i **kombinet** m., **kombinetka** ž. – kombiné, ženský spodný odev

kombinačky pomn. – kombinované kliešte

komirka ž. - zastar. domček, sýpka na obilie **komiročka** ž. zdrob. expr. **komirčisko** s. zvel. expr.

koňačka ž. obyč. mn. č. - konský trus: *Koňačky, polova i hlena služeli na maščiňa sťin u chyži*

konati nedok. - skonávať, umierať, byť v agónii **skonati** dok.

konča prísl. - miesto na konci al. smer popri konci: *Konča postele stojala skreňa*

konče prísl. - 1. nutne, nevyhnutne, naliehavo: *Konče museš prejty a pomoči bratovi* 2. napokon, predsa: *Aňi ne dumala, a vin konče prešov*

končina ž. - koniec niečoho, agónia • *Končina mu už prechodeť* - umiera, je v agónii

konduktor m. - zastar. sprievodca vo vlaku **konduktorek** m. zdrob. expr. **konduktoresko** m. zvel. expr. **konduktor'skyj** príd.

konek m. - zastar. roh postele: *Piňaz'i tremala u koneku*

konťa ž. - ženský účes z vrkočov stočených na zátylku **konťočka** ž. zdrob. expr. **konťesko** ž. i s. zvel. expr.

koňuch m. - 1. koniar 2. voziar, furman

kopač m. - kus dreva, palice **kopačik** m. zdrob. expr. **kopačisko** m. i s. zvel. expr.

kopertka ž. – obálka **kopertočka** ž. zdrob. expr. **kopertesko** ž. i s. zvel. expr.

kopreva ž. - bot. žihľava (*Urtica*) **koprevča** s. zdrob. expr. **koprevesko** ž. i s. zvel. expr. ◆ *hlucha kopreva* – bot. hluchavka (*Lamium*)

kopyľa s. - nemanželské dieťa (bez rozdielu pohlavia) **kopyľatko** s. zdrob. expr.

kopyľak m. - nemanželské dieťa (chlapec) **kopyľačok** m. zdrob. expr. **kopyľačisko** m. i s. zvel. expr.

kopyľatko p. **kopyľa**

kopyrda ž. - expr. žena majúca nemanželské dieťa **kopyrdesko** ž. i s. zvel. expr. **skopyrdati sja** - expr. priviesť na svet nemanželské dieťa

koravyj príd. - 1. hrboľatý, drapľavý 2. so stopami po kiahňach na tvári, rapavý, 3. tvrdohlavý: *Nebuď takyj koravyj a daj si povisti*

korba ž. - 1. kľuka na stroji 2. mohutný, robustný: *Ta to korba chlop!* **korbočka** ž. zdrob. expr. k 1 **korbesko** ž. i s. zvel. expr. k 1, 2

korčivka ž. - kŕčová žila **korčivočka** ž. zdrob. expr. **korčivčisko** ž. i s. zvel. expr.

korkačka ž. obyč. mn. č. – 1. zastar. topánka s kôrkovou podošvou 2. zastar. ženské topánky al. sandále

kormacati sja nedok. - prevaľovať sa, pretáčať: *Cilu ňič im nespav, len sa im kormacav na posteli*

kormaň m. - 1. volant 2. riadidlá (na bicykli ap.) **kormanek** m. zdrob. expr. **kormanesko** m. i s. zvel. expr.

kormoška ž. obyč. mn. č. - sorta jabĺk

kormuška ž. – krmidlo **kormušočka** ž. zdrob. expr. **kormušesko** ž. i s. zvel. expr.

kornaz m. - 1. kanec 2. zool. diviak (*Sus scrofa*) **kornaz'a** s. **kornazek** m. zdrob. expr. **kornazesko** m. i s. zvel. expr.

korovjanka ž. – kravinec **korovjanočka** ž. zdrob. expr. **korovjančisko** ž. i s. zvel. expr.

korožd m. - drk. chór (miesto v kostole) **koroždek** m. zdrob. expr. **koroždesko** m. i s. zvel. expr.

koršov m. - 1. hlinená nádoba s dutým uchom na vodu 2. demižón **koršovek** m. zdrob. expr. **koršovesko** m. i s. zvel. expr.

korteti nedok. - vábiť, lákať, znepokojovať, túžiť za niečim: *Barz ho za ňou korteť*

kosa ž. - 1. kosa (celý nástroj na kosenie, tiež jeho kovová rezná časť) 2. ženský vrkoč **koska** ž. zdrob. expr. **kosesko** ž. i s. zvel. expr. – tiež celá drevená

časť kosy

kosač m. – kto kosí, kosec **kosačisko** m. zvel. expr.

kosesko, koska p. kosa

kosmačka ž. - bot. egreš (*Grossularia*) **kosmačočka** ž. zdrob. expr. **kosmačisko** ž. i s. zvel. expr.

kostura ž. – nôž **kosturča** s. **kosturka** ž. zdrob. expr. **kosturesko** ž. i s. zvel. expr.

košar m. – 1. košiar (ohrada) 2. náhubok pre psa 3. expr. veľký košík

košt m. - strava, jedlo: *Košt byv na vojenčiňi dobryj*

koštival m. - bot. kostihoj lekársky (*Symphytum officinale*)

koštovati nedok. - 1. dávať, poskytovať stravu jedlo 2. chutnať, ochutnávať

koštovka ž. - chutnanie, ochutnávanie

koteti sja nedok. – privádzať na svet mláďatá u zvierat **okoteti sja** dok. **kitna** príd. - brezivá

koton m. – prezervatív **kotonek** m. zdrob. **kotenesko** m. zvel.

kotryj zám. – ktorý: *Kotryj z nech znať hrati na pišťalki?* **kotrys'kaj** zám. - ktorýsi

kovaľ m. – kováč **kovalek** m. zdrob. expr. **kovalesko, kovalesčisko** m. zvel. expr. **kovaľskyj** príd.

kovkus m. - umelý tuk, margarín **kovkusek** m. zdrob. expr. **kovkusesko** m. i s. zvel. expr. **kovkusovyj** príd.

kovtati nedok. - 1. napadnúť v myšlienkach, dovtipiť sa: *Kovtlo mi, že nehvareť pravdu* 2. druh bolesti: *kovtať mu u nozi*

koza ž. – 1. zool. koza (*Capra*) 2. gynekologický stôl na vyšetrenie 3. rozličný druh stojanov al. podstavcov pri remeselných prácach

kozelec' m. - tkáč. otáčavé zariadenie na premotávanie priadze do klbiek

kožušanka ž. - kožuštek (bez rukávov) **kožušanča** s. zdrob. expr.

krankasa ž. - zastar. nemocenské poistenie

krasota ž. - expr. krása, nádhera, niečo veľmi pekné **krasotena** ž. **krasotesko** ž. i s. zvel. expr.

krasti nedok. – kradnúť **ukrasti** dok. – ukradnúť

krati nedok. – strihať, krajať látku na šaty, robiť strih

kredenc i **kredenec´** m. – príborník **kredenča** s. **kredenčik** m. zdrob. expr. **kredenčisko** m. i s. zvel. expr. **kredencovyj** príd.

krejda ž. - krieda **krejdka** ž. zdrob. expr. **krejdesko** s. zvel. expr.

krepľa ž. - kul. šiška (druh jedla) **krepeľka** ž. zdrob. expr. **kreplesko** ž. i s. zvel. expr.

kresnyj m. - krstný otec **kresna** ž. - krstná matka **kresňa** s. - krstňa

krest m. - 1. kríž 2. expr. utrpenie: *Krest z nem, bo nebirije chodeti* **kresteča** s. **krestek** m. zdrob. expr. k 1 **krestesko** m. i s. zvel. expr. k 1, 2 3. krst: *Noseli dîtenu do krestu*

krestek m. – 1. zdrob. malý krížik, kríž 2. notová značka 3. krížik vo výšivke 4. obdobie desiatich rokov

kresteti sja nedok. – 1. krstiť sa 2. žehnať sa **perekresteti sja** dok. – prekrstiť sa; prežehnať sa

krevak m. - expr. človek, ktorý kríva: *Netrebalo ho tam, krevaka jednoho!* **krevačok** m. zdrob. expr. **krevačisko** m. i s. zvel. expr.

krevuľa ž. - 1. expr. žena, ktorá kríva 2. zákruta na ceste: *Draha - sama krevuľa* **krevuľka** ž. zdrob. expr. **krevulesko** ž. i s. zvel. expr.

krevuľka ž. obyč. mn. č. - 1. krivka 2. čmáranina: *Ďitvak maľije ši len samy krevuľky*

krež m. – 1. kríž (ako monument) 2. utrpenie 3. zložené snopy: *Snopy sa skladali dakoli do kreža* **krežek** m. zdrob. expr. k 1

krežma ž. - zastar. dar od krstných rodičov ◆ *noseti krežmu* - nosiť dar krstňaťu

krežy pomn. – bedrová oblasť chrbtice: *Bars ho krežy boľať*

krochmaľ m. - škrob **krochmalek** m. zdrob. expr. **krochmalesko** m. i s. zvel. **krochmaleti** nedok. - škrobiť prádlo **krochmalenyj** príd. **nakrochmaleti** dok. **nakrochmalenyj** príd.

krosenčata pomn. – drevená konštrukcia na pílenie dreva

krovec´ m. – podzemný úkryt lieskových orechov hlodavcov

krťic´a ž. - zool. krt (*Talpa europaea*) **krťička** ž. zdrob. expr.

krutela m. - expr. špekulant **krutelesko** m. zvel. expr.

kubek m. – kubický meter niečoho: *kubek šutru, pisku*

kuča ž. - 1. chliev 2. pejor. biedna chalupa, chatrč **kučka** ž. zdrob. expr. **kučisko** ž. i s. zvel. expr.

kudeľ ž. – tkáč. praslica **kudeľka** ž. zdrob. expr. **kudelesko** ž. zvel. expr.

kudlatyj príd. - chlpatý, huňatý

kudovčiti sja nedok. – váľať sa: *Už sa ťivko ne kudovč po ťi postele*

kukati nedok. - 1. kukať (o vtáku) 2. hľadieť, pozerať, dívať sa: *To budeš kukati, jak prejdeš!* 3. čupnúť si: *Kuknej si, naj ťa nevedno!*

kuker m. – zastar. ďalekohľad **kukerek** m. zdrob. expr. **kukeresko** m. i s. zvel. expr.

kuknuti nedok. – 1. niečo naznačiť: *Len mu kuknej, tak uvedeš što z tobou zrobľu!* 2. pozrieť

kukovka ž. - 1. zool. kukučka (*Cuculus canorus*) 2. expr. o zvedavom človeku: *Taka jak kukovka!*

kuľa ž. - 1. guľa (predmet guľovitého tvaru) 2. guľka (strela); (i v nadávke): *Kuľa by ťa zabela!* 3. kart. druh (farba) kariet

kum m. – kmotor **kumek, kumc´o** m. zdrob. expr. **kuma** ž. – kmotra **kumc´a** ž. **kumočka** ž. zdrob. expr. **kumati sja** - byť v kmotrovskom vzťahu

kupčij príd. - kúpený: *Bandurky kupči - nam sa neurodeli*

kupleraj m. - 1. zastar. nevestinec 2. pejor. veľký neporiadok

kurastra ž. - mledzivo i jedlo z neho

kurator m. – cirk. člen cirkevného zboru, kuratória

kurej m. - kohút s nevýraznými samčími znakmi, kapun

kureti nedok. - 1. fajčiť 2. údiť: *Zavtra budeme kureti solonenu* 3. odymovať 4. chumeliť: *Vonka kureť sňih*

kurjač m. - fajčiar: *Nemať cigaretľi, bo vin nekurjač*

kurjačka ž. - kurací trus: *Na zahorodku vyvezli aj kurjačky*

kuršmit m. - zverolekár: *Klekali kuršmita, bo chvora korova* **kuršmitek** m. zdrob. expr. **kuršmitesko** m. i s. zvel. expr.

kurtyj príd. – krátky **kurto** prísl.

kusati nedok. - 1. jesť, hrýzť: *Kusav im mjaso* - hrýzol (jedol) som mäso; *pes kusať* - pes hryzie **pokusati** dok. - pohrýzť (pojesť) k 1 2. pren. hrýzť (o látke)

kuvekati nedok. - 1. vydávať kuvičí hlas, kuvikať 2. zbytočne veľa rozprávať: *Už ťivko nekuvekaj!*

kvačka ž. – mäkčeň **kvačočka** ž. zdrob. expr. **kvačisko** ž. i s. zvel. expr.

kvap m. - rozvarené husté jedlo (cesto, ryža ap.): *Riskaša jak kvap!*

kvapčati nedok. - kvapkať: *Treba opraveti kohutek, bo voda z ňoho kvapčiť*

kvareti nedok. – expr. hľadať niečo dobré, maškrtné **kvarnek** m. - maškrtník: *Naš kocur velekyj kvarnek*

kvarteľ m. - 1. bývanie, byt 2. podnájom: *Našli si kvarteľ u jednoho pana* **kvartelek** m. zdrob. expr. **kvartelesko** m. i s. zvel. expr.

kvaskovatyj prid. - nakyslý, kyslastý: *Ona ľubeťlen kvaskovaty cukerneky*

kvas´nic´a ž. - bot. štiavec (*Rumex*) p. **kaška**

kvasnyj prid. - kyslý ♦ *kvasne moloko* - kyslé mlieko **kvasňi** prísl. ♦ *bandurky na kvasno* - zemiaky na kyslo ● *až ťi z toho bude kvasno* – bude zle (vyhrážka)

kvas´uha ž. - veľmi kyslý nápoj al. jedlo

kvit neskl. prid. - vyrovnané, hotovo: *Vernu ťi piňaz´i, a s´me kviť*

kvoka ž. - 1. expr. kvočka 2. expr. o pohodlnej, lenivej žene: *Sedeťdoma jak kvoka, a do roboty nepide*

kyčka ž. – zastar. otep slamy na prikrývanie strechy

kylavyj prid. - 1. kto má brušnú prietrž 2. expr. nešikovný človek **kylavoš** m. expr. - nešikovný človek **kylaviti** nedok. 1. dostávať brušnú prietrž **skylaviti** dok.: *Bodaj by is´skylavivl* (nadávka) 2. stavať sa nešikovným

kyška ž. - črevo **kyšča** s. **kyšočka** ž. zdrob. expr. **kyšesko** ž. i s. zvel. expr. **kyškovyj** prid.: *kyškovyj šmalec´* – masť z čriev

L

lada ž. - 1. truhla na potraviny, drevo al. odev 2. rakva **ladočka** ž. zdrob. expr. **ladesko** ž. i s. zvel. expr.

ladan m. – cirk. tymián (v kadidle) **ladanek** m. zdrob. expr. **ladanesko** m. i s. zvel. expr.

ladesko p. **lada**

ladička ž. - krabica, debnička (z rôzneho materiálu na rôzne účely): *ladička na derevo* **ladičočka** ž. zdrob. **ladičisko** ž. i s. zvel.

ladočka p. **lada**

ladovati nedok. - nakladať: *ladovati na avto* **naladovati** dok. - naložiť

ladovati sja nedok. - expr. napchávať sa jedlom **naladovati sja** dok.: *Ale im sja naladovav!*

lager' m. – zajatecký alebo koncentračný tábor **lagresko** s. zvel. expr.: *Nevernuv sa už z lagru*

lachmoťja i lachmoteňja s. - pejor. šaty, odev: *Povna skreňa lachmoťja - a ňet što obleči!*

lachy pomn. - expr. šaty, odev (handry): *Ber svoji lachy a iď svitom!* **lachočky** pomn. zdrob. expr. **lacheska** pomn. zvel. expr.

lajbek m. - 1. krátka mužská vesta bez rukávov a goliera (zvyčajne vyšívaná, zdobená) 2. ženská vesta bez rukávov a goliera (zvyčajne zdobená), živôtik **lajbeča** s. **lajbečok** m. zdrob. expr. **lajbesko** m. i s. zvel. expr.

lajsna ž. - lata, úzka doštička **lajsnočka** ž. zdrob. expr. **lajsnesko** ž. i s. zvel. expr.

lakotena ž. – maškrta **lakotenka** ž. zdrob. expr. **lakotenesko** ž. i s. zvel. expr.

lampasak m. - slang. 1. vojak z povolania 2. dôstojník

laňa p. **lati**

lanc m. - reťaz: *uvjazati na lanc* **lancočok** m. **lancok** m. zdrob. expr. **lancesko** m. i s. zvel. expr. ◆ *lancok na šyju* - retiazka na krk (i ozdobná)

laplška ž. – zastar. motyka **laplšočka** ž. zdrob. **laplšesko** s. zvel.

lapsnuti dok. - expr. chytiť, ukradnúť: *Už ňet jednoj kurky, chtos' ju mus'iv lapsnuti*

laskotati i laskotiti nedok. - šteklit: *Ideš bosyj po travi a trava ťa laskoče* **laskotnyj, laskotlevyj** príd. – šteklivý **laskotňi** prísl.

lastivka ž. - zool. lastovička (*Hirundo*): *Lastivky už odletili do teplych krajiv* **lastivočka** ž. zdrob. expr. **lastivčisko** ž. i s. zvel. expr. **lastivčij** príd.: *lastivče hňizdo*

lati nedok. - nadávať: *Lav, až sa hory zeleňili* **nalati** dok. **laňa**. s. - nadávanie

lauf m. – zastar. hlaveň strelnej zbrane **laufek** m. zdrob. expr. **laufesko** m. i s. zvel. expr.

lavka ž. – 1. premostenie, lávka 2. lavica na sedenie **lavočka** ž. zdrob. expr. **lavčisko** s. zvel. expr. **lavkovyj** príd.

lečka ž. obyč. mn. č. - kul. fliačky (cestovina) **lečočky** zdrob. expr. **lečiska** zvel. expr. **lečkovyj** príd.

ledovňa ž. - pren. studená miestnosť, izba: *Zemno tu jak u ledovňi* **ledovnesko** ž. i s. zvel. expr.

ledvena i **ľadvena** ž. - anat. oblička: *Boľať ho ledveny*

lelija ž. – 1. bot. ľalia (*Lilium*) **lelijočka** ž. zdrob. expr. **lelijesko** ž. i s. zvel. expr. **lelijovyj** príd. **2.** pren. pekná, drahá, milá osoba (žena al. dievča)

lelovyj príd. – fialový **lelovo** prísl.

lenča ž. - bot. šošovica jedlá (*Lens esculenta*) **lenčočka** ž. zdrob. expr. **lenčisko** ž. i s. zvel. expr. **lenčovyj** príd.: *lenčova polevka*

lest m. hromad. - lístie: *Na osiň sme zhrabovali bukovyj lest*

lesteti sja nedok. - líškať sa, lichotiť, pochlebovať: *Ale sa lesteť kolo ňoho!*

lešaj m. - ekzém (kožný) **lešajok** m. zdrob. expr. **lešajisko** m. i s. zvel. expr.

leška ž. – 1. zool. líška (*Vulpes*) **2.** pren. prefíkaný človek: *To veleka leška!*

letrek m. - baterka (svietidlo) **letreča** s. **letrečok** m. zdrob. expr. **letresko** m. i s. zvel.

levča ž. - remes. časť voza, súčiastka na voze

leveš m. - kul. zemiaková polievka s mäsom **levešek** m. zdrob. expr. **levešesko** m. i s. zvel. expr. **levešovyj** príd. • *vin levešovyj* - má veľmi rád „leveš"

lifrovati nedok. - expr. dodávať, posielať, dopravovať **odlifrovati** dok.

lino s. - linoleum: *U kuchňi mame lino a u peredňi chyži dyľi* **linko** s. zdrob. expr. **linesko** s. zvel. expr.

loboda ž. - 1. bot. mrlík (*Chenopodium*) **2.** bot. loboda (*Atriplex*) **lobodesko** ž. i s. zvel. expr.

lobzovati nedok. – chodiť, vandrovať **prelobzovati** dok. – prechodiť, prelozit

loňi prísl. - vlani, minulý rok **loňskyj** príd. - vlaňajší, minuloročný: *loňsky orichy*

lošnek m. - zastar. zried. lyžičník (drevená polička s otvormi na ukladanie lyžíc)

lovrant m. – olovrant **lovrantek** m. zdrob. expr. **lovrantesko** s. zvel. expr. **lovrantovati** nedok. -olovrantovať **polovrantovati** dok.

ložka ž. – lyžica **ložča** s. **ložočka** ž. zdrob. expr. - malá lyžica, lyžička **ložesko** s. **ložčisko** s. zvel. expr.

ludeti nedok. - **1.** expr. uprene volať, vábiť, lákať niekoho: *Dovho ňa ludev, žebymz nem išov, ale ja aj tak nepišov* **2.** expr. neodbytne prosiť, pýtať, drankať niečo: *Z'as' od ňa ludev tis'ač korun!*

lukavyj prid. - **1.** chytrácky, ľstivý **2.** zákerný, zlomyseľný, úskočný **lukavo** prísl. **lukavisť** ž.

lupa ž. - kožka, šupina z niečoho: *Lupu z citroňiv šmarev do koša* **lupka** ž. **lupočka** ž. zdrob. expr. **lupesko** s. zveľ. expr. **lupeti** nedok.

lupnuti dok. - **1.** buchnúť, tresnúť: *Das dvi mu lupnej, naj bude techo!* **2.** hodiť pohľad: *Lupla na ňoho očima*

luščiti nedok. - **1.** zbavovať niečo strukov: *Čara sme luštili fasoľu* **2.** sťahovať predkožku **vyluščiti** dok. k 1 **zluščiti** dok. k 2

lygati nedok. - hltať, prehĺtať **lygnuti** dok. – prehltnúť **lygaňa** s. - prehĺtanie, hltanie

lysena ž. – plešina **lysenka** ž. zdrob. expr. **lysenesko** s. zveľ. expr. **lysyj** prid. – plešatý **lys'iti** nedok. - plešatieť **olys'iti** dok. - oplešatieť

Ľ

ľabda ž. - pejor. klebetná žena, tlčhuba **ľabdesko** ž. i s. zveľ. expr. **ľabdoš** m. **ľabdošesko** m. i s. zveľ. expr.

ľabdati nedok. - **1.** klebetiť, tárať **2.** džavotať (o deťoch) **poľabdati** dok. **ľabdaňa** s.

ľabdesko, ľabdoš, labdošesko p. **ľabda**

ľadňička ž. – chladnička **ľadňičočka** ž. zdrob. expr. **ľadňičisko** ž. i s. zveľ. expr. **ľadňičkovyj** prid.

ľadvena p. **ledvena**

ľaľka ž. - det. bábika **ľaľočka** ž. zdrob. expr.

ľaľo s. - det. bábätko **ľaľko** s. zdrob. expr.

ľaľočka p. **ľaľka**

ľapati nedok. - **1.** plieskať, tľapať: *Len tak zo srandy im ho ľapnuv po pleču* **2.** hovoriť hlúposti, tárať **ľapnuti** i **ľapsnuti** dok. k 1, 2 - plesknúť, tresknúť, vylepiť (zaucho)

ľapkati nedok. - tlieskať: *Divadlo bylo šumne, ľude dovho ľapkali* **doľapkati** dok.

ľapnuti p. **ľapati**

ľapotati nedok. - 1. hovoriť nezmysly, tárať 2. dlho rozprávať 3. džavotať (o deťoch) **naľapotati** dok.

ľapsnuti p. **ľapati**

ľati nedok. - 1. liať tekutinu 2. expr. roniť slzy • *slyzy sa mu ľijuť* - plače 3. silne pršať ♦ *vonka ľije* - vonku silne prší (leje)

ľic´i pomn. - remene na konskom postroji, ktorými sa vedie záprah, opraty, liace: *Ber´ ľic´i a hoň koňi!*

ľija ž. - silný dážď, lejak **ľijesko** ž. i s. zvel.

ľikovati nedok. - liečiť: *Od zavtra ho buduť ynšak ľikovati* **vyľikovati** dok. - vyliečiť

ľiň ž. - lenivosť: *Ľiň mu iz posťiľi stati*

ľiňati nedok. - 1. strácať farbu, blednúť 2. lieniť sa, plznúť **vyľiňati** dok.: *Treba mi nove chušča, bo stare calkom vyľiňalo* (k 1)

ľitňij príd. – 1. letný 2. vlažný: *ľitňa voda*

ľitušňij príd. - letný ♦ *ľitušni šmaty* - letné šaty; *ľitušňij karfijol* - letný karfiol

ľogati nedok. - 1. pejor. hltavo piť 2. pejor. holdovať alkoholu **naľogati sja** dok.: *Naľogav im sja vody zo studňičky* (k 1); *Ňet dňa, žeby nebyv naľoganyj* (k 2)

ľocha ž. - pejor. nemravná žena, pobehlica: *Dav sa dokopy s tov ľochov* **ľochesko** ž. i s. zvel. expr.

ľompa ž. - pejor. ľahká žena, pobehlica **ľompesko** ž. i s. zvel. expr.

ľoufas m. – vulg. 1. mužský pohlavný úd, penis 2. nelichotivé označenie človeka, nadávka

ľovgati nedok. – 1. visieť 2. pohybovať sa: *noha mu ľovgať u čižmi* **ľovgnuti** dok.

ľovnek m. – 1. záletník, muž ľahkých mravov: *Vin takyj ľovnek, že mu pary ňeti* **ľovnečisko** m. i s. zvel. expr. 2. remes. železný kolík na voze

ľubeti nedok. - ľúbiť, milovať, mať rád niekoho, niečo: *Ľubeť svoji dťiti i ženu* ♦ *ľubeť vypeti* - rád si vypije

ľubeti sja nedok. - 1. ľúbiť sa, mať sa rád 2. milovať sa, intímne sa stýkať: *Vyrušeli ich jak sa ľubeli*

ľubisť ž. – láska: *Ta tam velika ľubisť!*

ľubyj m. - expr. milý, milovaný (obyč. v oslovení)

ľuft m. - 1. vzduch 2. slang. minutie lopty pri loptovej hre **ľuftesko** m. i s. zvel. expr. k2, **ľuftovati** nedok. - vetrať, ventilovať (k 1), míňať lopty pri loptových hrách (k2) **zľuftovati** dok. k2 - minúť loptu pri loptových hrách (futbale a pod.) **ľuftom** prísl. - rýchlo

ľuľati nedok. - det. spinkať: *Moja, moja, už pideme ľuľati!* **poľuľati** dok. - pospinkať

M

macati nedok. - hmatať, ohmatávať **namacati** dok. - nahmatať

mačačij príd. - 1. mačací 2. *mačači očka* - bot. nezábudka (*Myosotis*) 3. *mačačij chvist* - bot. rebríček obyčajný (*Achillea millefolium*)

mačačka ž. - mačací výkal **mačačisko** s. zvel. expr.

mačanka ž. - 1. kul. omáčka, prívarok: *hrebova mačanka* 2. niečo nasiahnuté vodou, rozmočené **mačanočka** ž. zdrob. expr. **mačančisko** ž. i s. zvel. expr. **mačankovyj** príd.

Maďary – zastar. Maďarsko: *Tam na Maďaroch, tam byla dobra urodna zemľa*

magnaš m. - expr. veľmi bohatý človek, boháč: *Dakoli tam žyli samy magnaše* **magnašesko** m. i s. zvel. expr. **magnašovyj** príd.

machati nedok. - mávať, kývať: *Ďiti machali na ľudej u avtobus'i* **machnuti** dok.

maj m. - 1. piaty mesiac v roku 2. ozdobený strom (obyč. briezka) stávaný pred dom dievčaťa na 1. mája **maječok, majek** m. zdrob. expr. **majesko** m. i s. zvel. expr. k 2

malagelo s. - lacné ovocné dezertné víno **malagelko** s. zdrob. expr. **malagelesko** s. zvel. expr.

male s. spod. - celkom malé dieťa, dojča (bez rozdielu pohlavia): *Narodelo sa im male; kormeť male* **malyj** m. spod. - dojča (chlapec) **mala** ž. spod - dojča (dievča)

malej m. – zastar. kul. kukuričný koláč

maľunok m. - kresba, maľba, výkres **maľunočok** m. zdrob. expr. **maľunčisko** m. i s. zvel. expr.

malyj p. male

mamaliga ž. - kul. kukuričná kaša

mamon m. i **mamona** ž. - 1. pejor. bohatstvo, peniaze, zisk 2. expr. nadávka (zlá, nečistá sila): *Take is´ jak mamona* **mamonesko** s. zvel. expr.

mančisko p. manko

manebr´i i **vanebr´i** pomn. – vojenské cvičenie: *Ide už zavtra na manebr´i*

mandelenka ž. - zool. pásavka zemiaková (*Leptinotarsa decemlineata*)

mangalic´a ž. - pejor. veľmi tučná žena: *Taka je jak mangalic´a* **mangaličisko** ž. i s. zvel. expr.

manko s. - schodok v pokladnici **mančisko** s. zvel. expr. **mankovyj** príd.

manteľ m. - zastar. plášť, kabát: *Ďido nosev dovhyj manteľ* **mantelek** m. zdrob. expr. **mantelesko** m. i s. zvel. expr.

Mar´a ž. – domácke meno Márie **Maňka, Mar´ka** ž. zdrob. hypok. • *pidskočmar´ka* – zlé oblečená žena

maradek m. - kríž (snopy položené do kríža) **maradečok** m. zdrob. expr. **maradečisko** m. i s. zvel. expr.

marod m. – 1. chorý človek, pacient 2. neskl. príd. chorý **marodovati** nedok.

marš cit. - hrubá výzva na odchod, von! preč!: *Marš domiv!*

masteti nedok. - 1. mastiť tukom 2. mazať (krémom, mazadlom ap.) 3. s chuťou niečo robiť: *masteti karty* 4. kart. dať desiatku -„masť"

mašingver m. - zastar. guľomet, automatická puška **mašingverek** m. zdrob. expr. **mašingveresko** m. i s. zvel. expr.

maškara ž. – 1. plesová maska, maškarný odev: *šumna maškara* - pekná maska **maškaresko** ž. i s. zvel. expr. 2. pejor. smiešne al. nepekne vyzerajúci oblečený človek

mašľa ž. – 1. stuha ♦ *mašľa do volos´a* - stuha do vlasov 2. viazanka, kravata **mašlička** ž. zdrob. expr. **mašlesko** ž. i s. zvel. expr. **mašľovyj** príd. **mašľovanyj** príd. - zdobený stuhami

mašyna ž. - 1. akýkoľvek stroj alebo prístroj 2. vlak 3. expr. žena silnej postavy: *Ona taka jak mašyna!* **mašynča** s. **mašynka** ž. zdrob. expr. k 1, 2

mašynesko ž. i s. zvel. k 1, 2, 3

matka ž. - 1. anat. maternica 2. včelia kráľovná 3. remes. matica **matočka** ž. zdrob. expr. **matčisko** s. zvel. k 3

medecena ž. - liečivý prostriedok, liek: *Vypev jakus´kaj medecenu i mu polehšalo* **medecenka** ž. zdrob. expr. **medecenčisko** ž. i s. zvel. expr. **medecens´kyj** príd.

medovnek m. - 1. kul. medovník 2. zákusok, sladké pečivo vôbec: *Mama napekla povnu tepšu medovnekiv* **medovneča** s. **medovnečok** m. zdrob. expr. **medovnečisko** m. i s. zvel. expr. **medovnekovyj** príd.

mekati nedok. - mekotať, mečať: *Des´kaj tu kozy mekavuť* **zamekati** dok.

merkal m. – farebné nite na vyšívanie

mer´kovati nedok. – dávať pozor, strážiť niečo, niekoho: *Mer´kij, bo voda kypjača, žebys´ sja neoparev!* **pomer´kovati** dok.

merzenyj príd. - mrzký, ohavný, škaredý: *Ona šumna, no vin merzenyj* **merzeňi** prísl.

mešťanka ž. - zastar. meštianská škola; všeobecnovzdelávacia škola pre 10-15 ročné deti predovšetkým mešťanov: *Do mešťanky dakoli chodelo barz malo chudobnych dîtej*

metati p. **šmareti**

meter m. – 1. jednotka dĺžkovej miery 2. jeden metrický cent: *Prevezli im dva metry bandurok*

mic ž. spod. - moc, mohutnosť, sila ◆*mic chlop* - mocný muž; *mic šparga* - silný špagát

mic´a i **mic´ka** ž. - expr. mačka: *Naša mic´ka mať molody* **mic´očka** ž. zdrob. expr.

migľanc m. - expr. huncút, lapaj, nezbedník **migľančisko** m. i s. zvel. expr.

mich m. - 1. vrece 2. množstvo s obsahom jedného vreca: *Nakopali sme pjať michiv bandurok* **mišča** s. **mišok** m. zdrob. expr. **mišesko** m. i s. zvel. expr.

milkyj príd. - plytký: *milkyj potik* **milko** prísl. - plytko

milostyňa ž. - milodar, almužna: *Žobrakovi kolo cerkvi dala milostyňu*

miro s. - cirk. olej na pomázanie **mirovanije** s. – pomázanie olejom na čelo ako súčasť cirkevného obradu **mirovanyj** príd. **mirovati sja** nedok. **pomirovati**

sja dok.

miškovati nedok. - zbavovať domáce zvieratá pohlavných orgánov, kastrovať: *Zavtra budeme vepreka miškovati* **vymiškovati** dok.

mišung m. - 1. slang. jedna miešačka betónu al. podobnej zmesi: *Dnes´ sme zrobeli dvaceť mišungiv* 2. pren. zmes niečoho: *U obchodi mať šytko - takyj mišung* 3. pren. chaos, zmätok, nejasno

mizerere s. - zauzlenie čriev: *Dostav mizerere i umer*

Miž´o m. – domácke meno Michala **Miž´ko** m. zdrob. hypok.

mjakuška ž. - 1. chlebová striedka: *Diti vyjili mjakušku z chľiba a zostala len skorka* 2. mäkká časť niečoho (jedla)

mlenec´ m. - zastar. nástroj na mletie obilia, žarnov: *Zerno sa dakoli mololo u mlync´i – doma* **mlenčivka** ž. zastar. – rúčka na „mlenc´i"

mliti nedok. - 1. odpadávať, omdlievať 2. expr. veľmi túžiť za niekym: *Ona za nem mľije!*

mlojiti nedok. - 1. byť nevoľno, mdlo: *Jakos´mi nedobr´i, mlojiť ňa* 2. byť veľmi sladkým: *Barz solodkyj zakusok - až mlojiť*

mocovati sja nedok. - namáhať sa, trápiť sa s niečim: *Mocovali zme sja z tou skalou, ale zme ju aňi nehli* **pomocovati sja** dok.

močilo s. - zastar. miesto na močenie konope

mokrota ž. - expr. veľké mokro, mokrosť, vlhkosť: *Na poli mokrota, nedasť sa sjati* **mokrotesko** ž. i s. zvel.

molben m. - cirk. obrad s modlitbami, moleben

moletva ž. – modlitba **moletvoňka** ž. **moletvočka** ž. zdrob. expr. **moleti sja** nedok. - modliť sa **pomoleti sja** dok.

molha ž. – hmla **molhesko** ž. i s. zvel. expr. **molhavyj** príd. **molhavo** prísl.

molodic´a - mladucha, nevesta **molodička** ž. zdrob. expr. **molodyj** m. - mladý, ženích

molodіti i molodšati nedok. - mladnúť, stávať sa mladším **pomolodіti, pomolodšati** dok.

molodnek m. - mladá ratolesť, mládnik **molodnečok** m. zdrob. expr. **molodnečisko** m. i s. zvel. expr.

molodšati p. **molodіti**

moloti nedok. - 1. mliet 2. expr. tárat, viesť prázdne reči: *Len meleš z tym jazykom, ta meleš!*

molotok m. – kladivo **molotoča** s. **molotočok** m. zdrob. expr.

monach m. – mních **monašok** m. zdrob. expr. **monašesko** m. i s. zvel. expr. **monaška** ž. i **monachyňa** ž. – mníška **monachyňka** ž. zdrob. expr. **monachyňčisko** ž. i s. zvel. expr.

monastyr´ m. - cirk. kláštor, monastier **monastyrek** m. zdrob. expr. **monastyresko** m. i s. zvel. expr.

mongomerak m. - zastar. balónový plášť **mongomeračik** m. zdrob. expr. **mongomeračisko** m. i s. zvel. expr.

mordovati (sja) nedok. - 1. trápiť sa s niečim: *Dva dni zme sja z tym mordovali* 2. mučiť, týrať, trýzniť niekoho: *Kati ho mordovali, až ho zamordovali*

mores m. obyč. mn. č. – správanie, mravy: *Ta to čudny moresy!*

moročiti nedok. - expr. šaliť, zavádzať • *moročiti holovu*

motor m. - 1. motor 2. hovor. automobil: *Čara im rozbev motor na cimpr-campr* **motorek** m. zdrob. expr. **motoresko** m. i s. zvel. expr.

motovelo s. - 1. tkáč. motovidlo 2. pren. pohyblivé dieťa, človek: *Naš Miž´ko, to čiste motovelo!* **motoveiko** s. zdrob. expr. **motovelesko** s. zvel. expr.

može čast. – 1. hádam, azda, snáď, vari, možno: *Može ja by mich prejti, kyby ste choťili* 2. 3. os. j. č. - môže

muderec´ m. - 1. mudrc, múdry človek 2. pejor. mudrlant: *Už takoho muderc´a ňet jak vin!*

mulatovati nedok. – zabávať sa obyč. pri alkohole

mumak m. - expr. nespoločenský, neprístupný príp. zadubený človek **mumačok** m. zdrob. iron. **mumačisko** m. zvel.

murjanok m. - mravec: *U ľis´i povno šelejakych murjankiv* **murjančik** m. zdrob. expr. **murjančisko** m. i s. zvel. expr.

mušačka ž. - mušacinec: *Oblaky čista mušačka!* **mušačisko** ž. i s. zvel. expr.

muška ž. – 1. napadnutie zrna hmyzími škodcami v sklade: *Sušu zerno bo je u ňim muška* 2. zdrob. mucha 3. mieridlá na strelnej zbrani

muštrovati nedok. - prísne vychovávať, viesť, cvičiť: *Dakoli kolo vojska*

rjadňi muštrovali **vymuštrovati** dok. **mušter** m. - prísna výchova

myšalovka ž. - pasca na myši **myšalovča** s. **myšalovočka** ž. zdrob. expr. **myšalovčisko** ž. i s. zvel. expr.

N, Ň

nabalakati dok. - expr. natárať **balakati** nedok. - tárať

nabetyj príd. – **1.** nabitý (klinec v stene) **2.** zbitý človek **3.** preplnený (dopravný prostriedok) **4.** v ktorom je náboj **5.** o robustnom človeku: *Vin takyj fajnyj, nabetyj*

nabrňiti p. **brňiti**

nabuchati dok. - pejor. priviesť do stavu tehotenstva **nabuchana** príd. - tehotná

nabuntovati p. **buntovati**

nač zám. príslov. - načo, prečo: *Naš ideš do mista?*

načisto i dočista prísl. - celkom: *Načisto im na to zabyla!*

nadorvati dok. - natrhnúť: *Des´kaj im mus´iv nohavic´i nadorvati* **nadryvati** nedok. – natrhávať

nadrukovati p. **drukovati**

nadryvati p. **nadorvati**

nadštukľovati dok. - nadložiť, predĺžiť niečim: *Drotu je malo, treba ho nadštukľovati*

naduvajlo s. - zastar. nafukovací balónik

nadvazavody prísl. -nadvakrát: *Byla u skiepi nadvazavody*

nadybovati dok. - chybne chodiť, krívať: *Seiňi nadybije na jednu nohu*

nafrišno p. **friško**

nafutrovanyj p. **futrovati**

nafutrovati p. **futrovati**

nahandľovati p. **handľovati**

nahuľati p. **huľati**

nahvarjati nedok. - nahovárať na niečo **nahvareti** dok. - nahovoriť na niečo

nacharkati p. **charkati**

naisňi prísl. i čast. - iste, skutočne, naozaj: *Naisňi prešov, choc´ho nečekali*

naj čast. - nech: *Naj bude po tvojim!*

najbaržej p. **barz**

nakačureti p. **kačureti**

nakandreti p. **kandreti**

naklasti dok. – 1. naložiť, naklásť: *naklasti oheň* 2. expr. vynadať niekomu: *Ale mu naklala!*

nakrochmalenyj, nakrochmaleti p. **krochmaleti**

naladovati p. **ladovati**

naladovati sja p. **ladovati sja**

naľapotati p. **ľapotati**

nalati p. **lati**

nalesnek m. – kul. zemiaková placka: *Zavtra budeme peči nalesneky* **nalesneča** s. **nalesnečok** m. zdrob. expr. **nalesnesko** s. zvel. expr.

naľogati sja p. **ľogati**

nalpa ž. – opica **nalpja** s. **nalpočka** ž. zdrob. expr. **nalpesko** s. zvel. expr. **nalpoš** m. – opičiak (v nadávke) **nalpošesko** s. zvel. expr.

namacati p. **macati**

namojdušu, namojpravdu, namojveru prísl. – expr. naozaj

namuľ ž. - usadenina vo vode, mul, bahno: *Voda z pompy - čista namuľ* **namulesko** ž. i s. zvel. expr.

nanevytremaňa prislov. - na nevydržanie: *Z tym chlopom nanevytremaňa!*

ňaňko m. – otec **ňaňo** m. **ňaňočko** m. zdrob. hypok.

napaňkati sja p. **paňkati sja**

naparfinovati, naparfinovati sja p. **parfin**

napasť ž. i **napasnyj** spod. príd. - dotieravý človek: *Het od ňoho, bo to napasť!* **napasňisť** ž. - dotieravosť

naplesti dok. - 1. napliesť 2. expr. naklebetiť: *Veľo nepravdy na ňoho napleli* **naplečenyj** príd. **plesti** nedok. **plečenyj** príd.

naprosteti dok. - vyrovnať niečo: *Drit trebalo napered naprosteti*

naprosto prísl. i predl. - naproti, oproti: *Teta byvať naprosto nas*

naranč m. - bot. citrónovník čínsky, pomarančovník *(Citrus sinensis)* – rastlina i plod **naranča** s. **narančik** m. zdrob. **narančisko** m. i s. zvel.

narančovyj prid. – pomarančový

narokom prísl. – náročky, naschvál: *Prejď dakoli narokom a uvedeš!*

narozluk prísl. – jasne, zrozumiteľne: *Narozluk im mu hvarela, no aj tak nepochopev*

nasiňa s. – semeno, osivo: *Na jar´ se kupijeme nove nasiňa do zahorodky*

naskriz´ prísl. – naskrz, celkom, úplne: *Kuľa ho perešla naskriz´*

naspak prísl. – naopak, naruby: *Obľik tričko naspak*

nastarčiti dok. – zadovážiť dostatok niečoho, nastačiť: *Chtoby mu nastarčiv ťivko kupovati!*

našče prísl. – nalačno: *Perulky beru na našče*

naščerano prísl. – včasráno: *Naščerano im sja zobudela, bo im nemohla spati*

naščuvati dok. – nahúckať: *Naščuvali na ňoho psa – mus´iv uteči* **ščuvati** nedok.

naškrtnuti dok. - expr. pripomenúť, nadhodiť, naznačiť: *Stačiť mu naškrtnuti a bude znati o što ide*

našponovati p. **šponovati**

našporovati p. **šporovati**

našto zám. príslov. – načo: *Našto vam ťivko chľiba?*

natelepati p. **telepati**

naťihanyj prid. – opitý

natočiti dok. – nabrúsiť (kosu a pod.) **točiti** nedok.

nebarz prísl. – neveľmi, zle (op. k **barz**): *nebarz dobr´i*

nečeľnic´a ž. – tkáč. niteľnica, časť krosien na tkanie

nedaremnyj prid. – nezískaný bezplatne **nedaremňi** prísl. **daremnyj** prid. op.

nedočuvati dok. – nepočuť dobre, byť nahluchlý: *Baba už dobri nedočuvať* **dočuvati** nedok.

nechto zám. – nikto, nik: *Dnes´kaj u škoľi nechto nechybovav*

nekoli zám. prislov. – nikdy: *Už nekoli neprejdu!*

nemogavyj prid. - pejor. nemotorný, neschopný **nemogavo** prísl.

nemtud m. - expr. nechápavý človek **nemtudek** m. zdrob. expr. **nemtudesko** m. ׀ s. zvel. expr.

nenažera ž. - pejor. nenažratý, nenásytný človek: *Taku nenaženu ťažko hodovati*

nepevnyj spod. – duševne postihnutý: *Takyj is´ jak nepevnyj!*

nervak m. – neustále nervózny, výbušný, popudlivý človek, neurotik: *Vin velekyj nervak* **nervačisko** m. i s. zvel. expr. **nervačka** ž.

nespodľivaňi prísl. – znenazdajky, nepredvídane, nečakane: *Nespodľivaňi prešov učiteľ a našov nas kureti*

neuznatyj príd. – neuznanlivý: *Ona barz neuznata* **uznatyj** príd. op.

nevalušnyj príd. – pejor. neschopný, babrák: *Vin nevalušnyj do takoj roboty* **valušnyj** príd. op.

nezadzbanyj príd. – zanedbaný: *Chodeťbars nezadzbanyj*

nežgrabnyj príd. – pejor. nešikovný, babrák: *Z ňou si nepomožeš, bo ona nežgrabna*

nežnek m. - kart. dolník (druh karty)

ňikdaj zám. prísl. – nikdy: *Ňikdaj ho ňet doma*

nole i nolem čast. – nože (pokyn): *Nole pomož mi z tymi michami!*

notariš m. – notár: *Notariš - to byv dakoli prevelekyj pan* **notarišesko** m. i s. zvel. expr.

novena ž. – nová správa, aktualita: *Povič daku novenu!*

nožyčky ž. pomn. – **1.** nožnice **nožyčočky** pomn. zdrob. expr. **2.** nov. spôsob futbalovej streľby (nožničky) **nožyčiska** pomn. zvel. expr.

ňuch m. – čuch (u zvierat a ľudí): *Pes mať dobryj ňuch* **ňuchati** nedok. – čuchať, ňuchať **vyňuchati** dok. – vyčuchať, vyňuchať

nurjati i nurjati sja nedok. – ponárať, potápať: *Ďiti sa nurjali u vodi*

O

obanovati p. **banovati**

obar m. - kul. zakáľačková polievka, v ktorej sa vyvarili vnútornosti a niektoré mäsové výrobky **obaresko** s. zvel. expr. **obarovyj** príd.

obar´ovati nedok. - kul. nechať niečo zovrieť **poobar´ovati** dok. **obar´ovena** ž. – niečo prejdené varom

občuti sja dok. – 1. precitnúť (z omdletia) **2.** dostať sa z choroby: *Už sja*

občuv, jak prešov z nemocňici **občuvati sja** dok.

obec´unok m. – sľub, sľubovanie **obic´ati** nedok. – sľúbiť, sľubovať **pooblc´ati** dok.

obchid m. – obchôdzka okolo kostola s kostolnými relikviami : *obchid kolo cerkvi*

obchodeti p. **obyjti**

obkliča i **opliča** s. – zastar. ženská košeľa

oblak m. – okno **oblača** s. **oblačok** m. zdrob. expr. **oblačisko** m. i s. zvel. expr. : *myti oblaky* - umývať okná

obleščati sja nedok. – zaliečať sa **oblesnyj** príd. - kto sa zalieča, zaliečavý **obleščaňa** s. – zaliečanie

obnoha ž. – vetva, konár **obnožka** ž. zdrob. expr. **obnožesko** s. zvel. expr.

obrazeti dok. – uraziť, dotknúť sa: *Barz ho obrazeli, nemih im nejak otpusteti*

obrytveti sja p. **brytviňa**

obyjti dok. – 1. obísť dookola 2. prejsť popri niekom okľukou 3. pochodiť, obstáť 4. opatriť, ošetriť: *Diti ňa na starosť obyjduť* **obchodeti** nedok.

obysťa s. – domácnosť, obydlie, dom ♦ *robota kolo obysťa* - práca okolo domu

očivisňi prísl. – očividne, zjavne: *Očivisňi sa mu vydrižňav*

odavaňa s. – výdaj, sobáš: *Odavaňa bude zavtra u cerkvi* **odavati** nedok. – vydávať, sobášiť **odati** dok. **odavati sja** nedok.

odbosorovati p. **bosoroš**

odkyľ zám. prislov. – odkiaľ: *Odkyľ ideš?*

odlevka ž. – časť rímsy, odkvap

odlifrovati dok. – p. **lifrovati**

odmohati sja nedok. – odporovať, odmietať

odpasti dok. – 1. odpadnúť od niečoho 2. odpadnúť (stratiť vedomie) • *odpasti od serc´a* – stať sa nemilým

odperati sja nedok. – zdráhať sa **odperaňa** s. – zdráhanie

odňati sja dok. – mať mŕtvicu **odňatyj** príd. – kto ma mŕtvicu, porážku

odrobena ž. – omrvinka **odrobenočka** ž. zdrob. expr. **odrobenesko** s. zvel. expr.

odryhnuti p. **ryhati**

odslužyti sja dok. – odvďačiť sa: *Ďakiju zakyľ sa odslužu!*

ofajčovati dok. - zastar. obviazať ranu obväzom **ofajčovanyj** príd.

ofira ž. – milodar **ofirovati** dok. - dať milodar

ohľadelo s. – zrkadlo **ohľadelce** s. **ohľadelko** s. zdrob. expr. **ohľadelesko** s. zvel. expr.

ohľadnek m. – nápadník: *Ďivka už mať ohľadnekiv*

ohlaška ž. obyč. mn. č. – oznámenie o cirkevnom sobáši v kostole: *Už mali ohlašky?*

ohribati nedok. – ohŕňať, osypávať (zemiaky): *Baby ohribali bandurky ši čara* **ohrebsti** dok.

ohurka ž. - bot. uhorka (*Cucumis*) – rastlina i plod **ohurča** s. **ohuročka** ž. zdrob. expr. **ohurčisko** s. zvel. expr.

ochabeti, zochabeti dok. – nechať, zanechať, opustiť: *Ochabev ženu z ďiťmi i pišov do Amereky* **ochabľati, zochabľati** nedok.

ochkati i **ojkati** nedok. – vzdychať, ochkať, jačať: *Už ťivko ne ochkaj, dajak len bude!*

ochvat m. – pejor. neupravený človek: *Už sa konečňi porjadňi obleč, bo is´ jak ochvat!*

ojte i **ojtele** čast. – nože (k skupine osôb alebo pri vykaní): *Ojtele, pomožte mi!*

okolic´a ž. – okolie: *Takoho pjaka ňet na ciľi okolic´i*

okoteti sja p. **koteti sja, kitna**

okreme prísl. – osobitne, oddelene: *Rozveli sja, teper´ žyjuť okreme*

okruhľak m. – kus nerozpoleného dreva, polena **okruhľačok** m. zdrob. expr. **okruhľačisko** s. zvel. expr.

oldomaš m. – príležitostné pohostenie ◆ *plateti oldomaš* - platiť (poskytnúť) pohostenie

ole čast. – nože: *Ole, ukaž, jakyj maš nožek!*

oliznuti dok. i **vyliznuti** dok. – stratiť pôvodnú farbu, vyblednúť: *šmaty načisto oľizli od praňa*

olys´iti p. **lysena**

omasta ž. – tuk na mastenie stravy, masť **omastočka** ž. zdrob. expr. **omastesko** s. zvel. expr.

omitovati sja nedok. – ohadzovať sa s niečím: *Omitovali sja zo sňihom*

onačiti sja nedok. – hanbiť sa, ostýchať sa: *Onačilam sja zisti vecej kolačikiv na hosteňi*

onučka ž. – **1.** onuca **2.** kus nepotrebnej látky, odevu, handry **onučočka** ž. zdrob. expr. **onučisko** ž. i s. zvel. expr.: *Šytky onučky treba vyšmareti!*

opalačka ž. – menšie drevené korýtko **opalačočka** ž. zdrob. expr. **opalačisko** s. zvel. expr.

opalka ž. – plytký okrúhly al. oválny kôš obyč. z prútia, používaný na nosenie krmu al. iného nákladu

opareti (sja) dok. – obariť (sa) vriacou vodou

opliča s. - zastar. ženská košeľa

oprobovati p. **probovati**

opusteti sja dok. - **1.** stať sa zanedbaným: *Jak mu umerla žena barz sja opustev* **2.** znížiť sa morálne, poklesnúť **opuščati sja** nedok.

orgonena ž. - bot. orgován (*Syringa*): *Orgonena kvitne a šumňi pachne*

orišec´ m. - bot. cesnak orešec (*Alium scorodoprasum*)

ortovati nedok. – klčovať **vyortovati** dok. – vyklčovať: *Kr´jačinu treba napered vyortovati*

osekovati sja nedok. – **1.** zarosovať sa (o skle) **2.** znečisťovať sa močom pri močení **osekati sja** dok.

oselka ž. – nástroj na brúsenie kosy, osla **oselča** s. **oseločka** ž. zdrob. expr. **oselesko** ž. i s. zvel. expr.

oset m. – bot. pichliač (Cirsium) **oseťa** s. hromad. – väčšie množstvo pichliača

osiň ž. – jeseň **osiňij** i **osiňskyj** príd. – jesenný ♦ *osiňskyj čas* – jesenné obdobie; jesenné počasie

os´ipkati p. **s´ipkati sja**

osožak m. - zastar. slang. príslušník útvaru Ozbrojená stráž železníc; príslušník železničnej polície

ostati dok. – zostať • *ostati u ťaži* - otehotnieť

ostriambati p. **striambati**

osuha ž. – pena pri kvasení (napr. kyslej kapusty)

ošacovati dok. – 1. ohodnotiť, oceniť: *Chyžu ošacovali na stoťisjač korun* 2. prehľadať **šacovati** nedok.

ošaleti p. **šaleti**

ošaliti p. **šaliti**

ošalovati dok. – odebniť, urobiť debnenie na stavbe: *Šytko sme ošalovali, možeme betonovati* **šalovati** nedok. **šalovaňa** s. **šalung** m. – debnenie

ošťa ž. – keks, oblátka, rezy **ošťočka** ž. zdrob. expr. **ošťisko** ž. i s. zvel. expr.

otava s. – mládza **otavča** s. **otavočka** ž. zdrob. expr. **otavesko** ž. i s. zvel. expr.

otbyti dok. – splniť nejakú povinnosť

otprava ž. – zastar. bohoslužba **otpravesko** ž. i s. zvel. expr.: *Zavtra bude veleka otprava u cerkvi*

otpust m. – hody, obyč. na náboženské sviatky: *Na Sjatu Marju je u nas na valaľi otpust* **otpustesko** m. i s. zvel. expr. **otpustovyj** príd.

otrošyna ž. – omrvinka **otrošynočka** ž. zdrob. expr. **otrošynčisko** ž. i s. zvel. expr. **otrošyti** nedok. – mrviť

otrova ž. – 1. otrávenie 2. jed

P

pac´a s. – 1. ošípaná, prasa **pac´atko** s. zdrob. expr. **2.** pren. o špinavom al. neslušnom človeku

pacirky pomn. - 1. korále 2. pátričky, ruženec **paciročky** pomn. zdrob. expr. **pacirčiska** pomn. zvel. expr.

padati nedok. – pršať **popadovati** nedok. - poprchávať

pachnuti nedok. – voňať (príjemne) **zapachnuti** dok. **pachota** ž. – vôňa **pachňačij** príd.

pajes m. obyč. mn. č. – dlhé vlasy pri ušiach, ktoré nosia ortodoxní Židia **pajesky** mn. č. zdrob. expr. **pajeseska** mn. č. zvel. expr.

pajtaš m. – zastar. kamarát, druh, priateľ **pajtaška** ž.

pak prísl. i časť. – potom: *Prejdeš pak, jak budu mati koli*

pakovati nedok. – baliť **spakovati** dok. **pakeľ** m. – balík **paklek** m. **pakleča** s. zdrob. expr. **paklesko** s. zvel. expr.

palačintovka ž. – rajnica **palačintovočka** ž. zdrob. expr. **palačintovčisko** ž. i s. zvel. expr.

palata ž. – zastar. expr. priestranná, veľká izba: *Ta tvoji chyžy hotovy palaty!* **palatočka** ž. zdrob. expr. **palatesko** ž. i s. zvel. expr.

palinčina ž. – pach, vôňa pálenky: *Pjačisko - čuti ho za palinčinou* **palinčinesko** ž. i s. zvel. expr.

paľka ž. – kolík na označenie niečoho: *Naša zaľubova od paľky po paľku* **paľočka** ž. zdrob. **palčisko** ž. i s. zvel.

pamut m. - priadza na tkanie, pamuk **pamutok** m. **pamutočok** m. zdrob. expr. **pamutesko** m. i s. zvel. expr. **pamutovyj** príd.

panabeka čast. - slang. zvolanie pri údive, rozhorčení, doparoma, dočerta: *Panabeka, z'as' netrafev branku!*

panachida ž. - cirk. smútočný obrad za zosnulým, panychída: *Pan buduť kinčiti panachidu*

pancak m. obyč. mn. č. – kul. jačmenné krúpy

paňkati sja nedok. - expr. úporne prosiť, prosíkať sa: *Dovho im sja mu paňkala, aj tak mi nepomih* **paňkaňa** s. - úporné prosenie, žiadanie **napaňkati sja** dok.

pantlek m. – ozdobná stuha, mašľa **pantleča** s. **pantlečok** m. zdrob. expr. **pantlečisko** m. i s. zvel. expr. **pantlekovyj** príd.

papa m. - cirk. pápež ♦ *remskyj papa* - rímsky pápež

paradička ž. - bot. rastlina i plod rajčiaka (*Solanum lycopersicum*) **paradičočka** ž. zdrob. expr. **paradičesko** ž. i s. zvel. expr. **paradičkovyj** príd.: *paradičkovyj pretlak; paradičkova ščava*

paraďoš m. – kto chodí stále vyparádený, parádnik

parfin m. – voňavka, parfém **parfinek** m. zdrob. expr. **parfinesko** m. i s. zvel. expr. **parfinovati** i **parfinovati sja** nedok. **naparfinovati** i **naparfinovati sja** dok. **parfinovanyj** príd.

par'ibčiti nedok. – prežívať mládenecký vek do ženby, mládenčiť: *Ňaňko nam často bisidovali jak sa dakoli par'ibčilo* **par'ibčiňa** s.

parobok m. – dedinský mládenec, šuhaj (do ženby) **parobočok** m. zdrob. expr. **parobesko** s. zvel. expr.

paru prísl. – zopár: *Na brigadi ich bylo len paru*

pasak m. – pásový traktor **pasačok** m. zdrob. expr. **pasačisko** m. i s. zvel. expr. **pasakovyj** príd.

pasati nedok. – 1. chutne, hltavo jesť: *Razdva spasa vobid* 2. tĺcť, biť (telesne trestať): *Byv neposlušnyj, každyj deň ho doma pasali* **spasati** dok. k 1, 2 **vypasati** dok. k 2 **pasanyj** príd. k 2 **pasaňa** s. k 2 - bitka, trestanie

pasija ž. – záľuba: *Maľije len tak z pasiji*

pas´ivnyj príd. – tesný, vypasovaný: *Sukňa je mi barz pas´ivna*

Paska i paska ž. – 1. Veľká noc 2. veľkonočný koláč **Pasočka i pasočka** ž. zdrob. expr. k 1, 2 **paščisko** ž. i s. zvel. expr. k 2

paskuda ž. i **paskudnek** m. – pejor. nadávka zlému, lenivému al. špinavému človeku al. zvieraťu **paskudesko** s. **paskudnečisko** m. i s. zvel. expr. **paskudnyj** príd. **paskudňi** prísl. – veľmi nepekne, zle, škaredo

pasovati sja dok. – biť sa, zápasiť: *chlopc´i sa pasovali na luci*

pasť ž. – pasca: *Postavela pasť na patkaňa, no nechopev sja*

pastraga ž. – peha **pastragatyj** príd. – pehavý **pastragatisť** ž. - pehavosť

patentka ž. – patentný gombík **patentočka** ž. zdrob. expr. **patentesko** ž. i s. zvel. expr.

patyka ž. – kyjak, palica, papek, lata (v plote): *Dostav z patykov po chrybeťi* **patyčka** ž. zdrob. expr. **patyčisko** s. zvel. expr.

pautic´a ž. – 1. bot. pupenec roľný (*Convolvulus arvensis*) 2. iné popínavé al. polihavé buriny (*Calystegia ap.*)

pava ž. - zool. páv (*Pavo*) • *chodeť jak pava* - ladne, vznešene **pavočka** ž. zdrob. expr. **pavesko** ž. i s. zvel. expr. **pavur** m. - samec páva **pavurek** m. zdrob. expr. **pavuresko** m. i s. zvel. expr.

pavučajka ž. obyč. mn. č. – mihalnica **pavučajočka** ž. zdrob. expr. **pavučajčisko** ž. i s. zvel. expr.

pavur, pavurek, pavuresko p. **pava**

pavuz m. - hrubšia žrď, ktorou sa upevňuje náklad na voze **pavuzek** m. zdrob. expr. **pavuzesko** m. i s. zvel. expr. **pavuzeti** nedok. **zapavuzeti** dok.

pčola ž. – včela **pčolka** ž. zdrob. expr. **pčolesko** ž. i s. zvel. expr. **pčoľar** m. – včelár **pčoľarek** m. zdrob. expr. **pčoľaresko** m. zvel. expr. **pčolnek** m. – včelín

pčolnečok m. zdrob. expr. **pčolnečisko** s. zvel. expr.

pečI nedok. – 1. piecť 2. páliť (byť horúci) 3. páliť (byť štipľavý, korenistý) **pečačij** príd.: *pečačij šparhet* (k 2) ◆ *pečača papreka* - štipľavá paprika • *chodeti jak popečenyj* - bezmyselne pobehovať

pečunka i **pečinka** ž. - anat. pečeň **pečunočka** ž. zdrob. expr. **pečunčisko** ž. i s. zvel. expr.

pelechatyj príd. – strapatý: *Vyskočiv z postele pelechatyj*

pelevňa ž. - stodola, plevňa **pelevňočka** ž. zdrob. expr. **pelevnesko** ž. i s. zvel. expr.

pelovena ž. i **peloveňa** s. hromad. - piliny: *Z peloveňom sme steleli pid pac'ata*

peľucha ž. – plienka **peľuška** ž. zdrob. expr. **peľušesko** ž. i s. zvel. expr. **peľuchovyj** príd.

pengala ž. - zastar. plniace pero

penzlek m. – štetec **penzlečok** m. zdrob. expr. **penzlečisko** m. i s. zvel. expr. **penzlekovyj** príd.

pepasar' m. - zastar. dlhá násadka na fajku, trúbeľka **pepasaresko** s. zvel. expr.

pepka ž. – 1. fajka 2. pejor. fiflena, žena horšej povesti: *Ona fajna pepka!*

perečkati sja nedok. - priečiť sa, byť proti, odporovať, hádať sa: *Zbytočňi sa ťi perečkati, aj tak ťi ňič nepomože*

pered predl. i m. – 1. vpredu, pred niekym: *U cerkvi stojala furt pered krylosami* 2. predok, čelo: *Obernej si tričko naopak, bo pered maš na chrybeťi!*

perekresteti p. **kresteti**

perekuseti dok. – 1. prehrýzť niečo (povraz ap.) 2. trochu si zajesť: *Kus' dašto perekus', a pideš!* **perekusovati** nedok.

pereňanka ž. – obliečka na perinu **pereňanočka** ž. zdrob. **pereňančisko** ž. i s. zvel.

pereruba ž. – 1. priehradka na uskladnenie obilia 2. otvor v ľade (vysekaný)

pererva ž. – prestávka, pauza: *mala pererva*, *veleka pererva* **perervočka** ž. zdrob. expr. **perervesko** ž. i s. zvel. expr.

perervati dok. – pretrhnúť: *perervati lano* **pereryvati** nedok. – pretrhávať

perespati dok. – 1. stráviť istý čas v spánku: *Perespav im cilyj deň*

2. strávіť niekde noc, prenocovať

per'chati nedok. - expr. rýchlo prelietať, mihať sa: *Kaminča len tak per'chalo kolo našoho motora* **per'chnuti** dok.

perkal m. – hustá, veľmi jemná bavlnená látka na bielizeň **perkalek** m. zdrob. expr. **perkalesko** m. i s. zvel. expr. **perkalovyj** príd. • *Mar'a perkalova* – nemotorné jemné žieňa

peršak i **peršoklasnek** m. – prvák, žiak prvej triedy **peršačik** m. **peršoklasnečok** m. zdrob. expr. **peršačisko, peršoklasnečisko** m. i s. zvel. expr. **peršyj** čísl. - prvý (v poradí)

perulka ž. – pilulka, tabletka **peruločka** ž. zdrob. expr. **perulčisko** ž. i s. zvel. expr.

perun m. – 1. hrom (al. blesk) 2. nadávka: *Perun by ťa zabev!* 3. expr. pozitívne vyjadrenie schopností: *Čistyj perun - z'as' dostav jedňičku z pesomky!* **perunek** m. zdrob. expr. k 1, 3 **perunesko** m. i s. zvel. expr. k 1, 2, 3 **perunovyj** príd. k 1, 2, 3

perviska ž. – prvôstka (u zvierat): *Ich korova moloda, ši len perviska*

pesteti nedok. – maznať, rozmaznávať: *Ďiti netreba pesteti!* **rozpesteti** dok. **rozpeščenyj** príd. **rozpeščeňisť** ž.

peščera ž. – jaskyňa **peščerka** ž. zdrob. expr. **peščeresko** ž. i s. zvel. expr.

petnyj príd. – rovnaký, taký istý: *Ďitena - petnyj otec'!*

Petro m. – podoba mena Peter

petruška ž. – petržlen **petrušočka** ž. zdrob. expr. **petrušesko, petruščisko** ž. i s. zvel. expr. **petruškovyj** príd.

pezda ž. - vulg. ženský pohlavný orgán, vagína (i v nadávke žene) **pezďa** s. **pezdočka** ž. **pezdoňka** ž. zdrob. , expr. **pezdesko** ž. i s. zvel. expr.

pid predl. i subst. m. – 1. pod (predložka) 2. pôjd, povala **podek** m. zdrob. expr. **podesko** m. i s. zvel. expr.

pidbevati nedok. – 1. kul. zatrepávať jedlo 2. podbíjať (klincami) **pidbeti** dok. **pidbetyj** príd.: *pidbety bandurky* -zemiaky na kyslo; *pidbeta fasoľa* - fazuľová polievka na kyslo

pidharlena ž. – tučné mäso z podhrdlia ošípanej, podhrdlina

pidliti nedok. – 1. chudnúť: *Odkoli je chvoryj, barz pidľije* 2. stávať sa zlým **spidliti** dok. **pidlota** ž. –1. niečo veľmi zlé, nekvalitné 2. podlý, zlý človek

pidlyj prid. – 1. chudý 2. zlý, nekvalitný 3. podlý (o človeku) **pidlo** prísl. k 1, 2, 3

pidopalati dok. - kul. nadhodením dosiahnuť premiešanie a premastenie jedla: *pidopalati perohy*

pidpalok m. – drevo na podpaľovanie, zakladanie ohňa **pidpaločok** m. zdrob. expr. **pidpalčisko** s. zvel. expr.

pidpenka ž. - bot. podpňovka (*Armilaria*) **pidpenča** s. zdrob. expr. **pidpenčisko** ž. i s. zvel. expr.

pidsňižnek m. - bot. snežienka (*Galanthus*) **pidsňižnečok** m. zdrob. expr.

pidsťina ž. i **pidsťinok** m. – podstienka; násyp, vyvýšenina okolo domu

pijak m. – pijavý papier **pijačok** m. zdrob. expr. **pijačisko** m. i s. zvel. expr.

pilika ž. – zastar. plátno na zabalenie dieťaťa na jeho nosenie pri tele

pip m. – pravoslávny kňaz, pop **popek** m. zdrob. expr. **popesko** m. i s. zvel. expr. **popaďa** ž. – manželka popa **popadka** ž. zdrob. expr. **popadesko** ž. i s. zvel. expr. **popaďďa** s. – dieťa popa **popivs´kyj** príd.: *popivs´ky poľa*

pistnyj príd. – slabo omastený, bez masti, pôstny **pistňi** prísl. **pist** m. – pôst

piv neskl. čísl. – pol, polovica: *piv metra, piv bočky kapusty*

pizneti nedok. – meškať **spizneti** dok. **spizňityj** príd. – zmeškaný **pizno** prísl. – oneskorene

pjak m. - pijan, opilec, ožran: *Vin pjak, jakomu ňet pary* **pjačok** m. zdrob. expr. **pjačina** ž. **pjačisko** m. i s. zvel. expr. **pjac´kyj** príd.

pľa pred. – pri, vedľa: *pľa cerkvi*

pľac m. – 1. miesto: *Tu už ňet pľacu*! 2. trhovisko, trh **pľacek** m. zdrob. expr. **pľacesko** m. i s. zvel. expr.

plafon m. – strop **plafonek** m. zdrob. expr. **plafonesko** m. i s. zvel. expr.

pľajster m. – náplasť **pľajstrek** m. zdrob. expr. **pľajstresko** m. i s. zvel. expr.

plaksevyj príd. – plačlivý **plaksoš** m. – plačlivý človek

plaňirovati nedok. - robiť rovným, vyrovnávať **splaňirovati** dok. **plaňirivka** ž. - vyrovnávanie

plaňiti nedok. – stávať sa zlým **splaňiti** dok. – stať sa zlým, podlým **planyj** príd. **plano** prísl. **plaňita** ž. – niekto i niečo veľmi zlé

pľantati sja nedok. – motať sa, zavádzať: *Ber´ dítvaka, naj sa nepľantať pomedži nohy*! **zapľantati sja** dok.

planyj p. **plaňiti**

platati nedok. – látať **zaplatati** dok. – zalátať **platka** ž. – záplata

plekati nedok. – kŕmiť materským mliekom, dojčiť: *Mama ňa dovho plekali*

pletka ž. obyč. mn. č. – **1.** klebeta **2.** klebetnica: *Ona veleka pletka!* **plesti** nedok. **naplesti** dok. – naklebetiť **pletkar´ka** ž. - klebetnica

pľuskati nedok. – špliechať **plusnuti** dok. - šplechnúť

pľušč i **pľuta** ž. – expr. zlé počasie, silný, vytrvalý dážď, plušť

plužňata pomn. – kolieska na pluhu

pňak m. – **1.** peň **2.** expr. o veľmi tichej povahe: *Vin takyj jak pňak* **pňačok** m. zdrob. expr. **pňačisko** m. i s. zvel. expr.

pobaboňiti p. **baboňiti**

pobalamuteti p. **balamuteti**

pobihati p. **bihati**

pobosorovati p. **bosoroš**

pocinovati p. **cinovati**

počaromnyj prid. - počerný, s tmavším nádychom pleti: *Ďitvak šumnyj - počaromnyj!*

počer´kati p. **čer´knuti si**

počučati p. **čučati**

podajeden zám. – podaktorý

podati dok. – **1.** uľaviť sa: *Podalo mu, už nemať horečku* **2.** povoliť, popustiť, stratiť na sile

podek p. **pid**

poderti p. **derti**

podilok m. – spodnica: *Pid sukňu noseli ženy podilok*

podoikovati p. **doikovati**

podrapati p. **drapati**

pofryštykovati p. **fryštek**

pohaňbi prísl. – vulgárne, hrubo ♦ *bisidovati pohaňbi* - vulgárne rozprávať

poharkati sja dok. - expr. pohádať sa, pohašteriť sa, poškriepiť sa: *Kus sa poharkali, a zavtra už buduť dobry!*

pohlaskati p. **hlaskati**

poholoska ž. – chýr, zvesť: *Barz plana poholoska o ňim pišla po valaľi*

pohombati p. **hombati**

pohuľati dok. – zúčastniť sa veselej, neviazanej zábavy, obyč. spojenej s pijatikou, hýrením **pohuľanka** ž. - takáto zábava

pochoron m. - zastar. pohreb **pochoroneti** dok. - pochovať, urobiť pohreb **choroneti** nedok.

pokarati p. **karati**

pokrovec' m. – koberec, behúň **pokrovča** s. **pokrovčik** m. zdrob. expr. **pokrovčisko** s. zvel. expr.

pokusati p. **kusati**

poľabdati p. **ľabdati**

polaznek m. – vinšovník na Nový rok či iné sviatky **polaznečok** m. zdrob. expr. **polaznečisko** m. zvel. expr.

polehšati dok. – uľaviť sa (o duševnom stave, chorobe): *Dostav ľiky - už mu polehšalo*

polokati nedok. – plákať vo vode: *Mama polokať šmaty na Laberci* **vypolokati** dok.

poloskati nedok. – preplachovať (hrdlo ap.), kloktať **vypoloskati** dok.

poloti nedok. – plieť burinu **vypoloti, popoloti** dok. **polotyj** príd.: *zahorodka nepolota*

polova ž. hromad. – plevy

polovena ž. – pol, polovica: *podiľeti sja na polovenu*

polovrantovati p. **lovrantovati**

položkyňa ž. – zastar. zried. rodička

poluľati p. **luľati**

polynča s. – 1. bot. palina (*Artemisia*) 2. niečo veľmi horké: *Fuj, ta to čiste polynča!*

pomer'kovati p. **mer'kovati**

pomirovati sja p. **miro**

pomocovati sja p. **mocovati sja**

pomoleti sja p. **moletva**

pomolodiťi, pomolodšati p. **molodiťi**

pomost m. – mostnica, podlaha pre hospodárske zvieratá

pompa ž. – 1. ručné čerpadlo, pumpa (na vodu) **2.** hustilka

pomytok m. – handra na vymývanie riadu, vecheť **pomytočok** m. zdrob. expr. **pomytesko** m. i s. zvel.

poobar'ovati p. **obar'ovati**

pooblc'ati p. **obec'unok**

popaďa, popaďďa, popadesko, popaďka p. **pip**

popadati dok. – 1. spadnúť **2.** sprchnúť: *Čara kus popadalo*

popaňiti dok. – spanštieť: *Popaňiv, už mi aňi nezdravkať!*

popelen m. – ľahká látka z bavlnenej al. hodvábnej priadze **popelenovyj** príd.

popelic'a ž. - zool. vošky: *Popelic'a sila na kapustu*

popeľuch m. – 1. popolvár (rozprávková bytosť) **2.** pren. človek s podobnými vlastnosťami

poper' m. – čierne korenie **popreti** nedok. – koreniť čiernym korením **popopreti** dok. **popr'ovyj** príd.

popesar' m. – zastar. časť fajky

popesko, poplvs'kyj p. **pip**

popka ž. – 1. det. bábika **2.** det. zadoček **popočka** ž. zdrob. expr.

popoloti p. **poloti**

popopreti, popreti p. **poper'**

poproščati sja dok. – rozlúčiť sa: *Poproščali sme sja a každyj pišov svojov drahov*

popsuti dok. – pokaziť **psuti** nedok. **popsutyj** príd.

popyrkati p. **pyrkati**

porabľati nedok. – 1. robiť, konať (prácu, činnosť): *Što dnes' porabľate?* 2. čariť, zariekať: *Baby mu mus'ili dašto porabľati* **porobeti** dok. **porobenyj** príd.

porajiti nedok. – 1. upratovať **2.** odporučiť niekomu niečo, niekoho: *O le mu poraj daku ďivku!* **porajenyj** príd. **porajiňa** s.

porandati i porazeti dok. – 1. dostať porážku (mŕtvicu): *Dobri ho neporazelo, jak sja doznav pravdu* **2.** v nadávkach: *Bodaj by ho porazelo!* – bodaj by ho šľak trafil

poraženyj prid. – expr. zosilnenie vlastnosti alebo okolnosti: *Poraženyj klocek, nedasť sa rozkoloti* – veľmi húževnaté poleno. . . ; *Vin poraženyj robitnek* – je výborný pracovník • *poražena robota* – veľmi zlá alebo nepríjemná práca **poraženi** prísl.

porobenyj, porobeti p. **porabľati**

poroti nedok. - 1. párať perie 2. párať (švy, stehy) **poporoti** dok. **porotyj** príd.

porožnij príd. – prázdny: *porožnij mich*

porpľa ž. – lupina (vo vlasoch) **porpľočka** ž. zdrob. expr. **porplesko** ž. i s. zvel. expr.

porudíti p. **rudyj**

posanovati p. **sanovati**

posíči p. **síči**

posíňiti p. **siňij**

poskaržeti sja p. **skaržeti sja**

poskladati p. **skladati**

posleznuti sja p. **slezkyj**

postreči p. **streči**

postreholec´ m. – drevený hranol (pod palubovku)

poškrabok m. – 1. zvyšok cesta v koryte 2. žart. dieťa, ktoré sa narodilo posledné, obyč. starším rodičom **poškrabočok** m. zdrob. expr.

pošlevisť ž. – slušnosť, dobrá výchova: *Čolovik museť mati pošlevisť* **pošlevyj** príd.

pošpacirovati sja p. **špacirovati sja**

poštrofati p. **štrofati**

potak m. – tkáč. zastar. súkadlo

potoptati p. **toptati**

povadeti sja p. **vadeti sja**

povakovati p. **vakovati**

povaľati sja – pošpiniť sa, znečistiť sa vlastnými výkalmi **povaľanyj** príd.

povarovati p. **varovati**

povereslo s. – skrútená slama na zviazanie snopa, povrieslo

povinčati sja, povinčanyj p. **vinčaňa**

povorožyti p. **vorožky**

pozaucha s. - zaucho ♦ *dati pozaucha* - vyfackať, zbiť

pozeraj čast. – pozri: *Pozeraj, keď chočeš ta zrobi*

prajnek m. – 1. drevená lopatka používaná pri praní ● *mati jazyk jak prajnek* – byť veľmi klebetná **2.** tkáč. dierovaný snovací piest

pravoteti sja nedok. – súdiť sa, mať spor na niečom: *O kerť sa pravotať už pjať rokiv* **pravočiňa** s. – súdenie sa, súdny spor **vypravoteti** dok. – vysúdiť, vyhrať v súdnom spore **pravotar´** m. - advokát

prebatoreti sja dok. – prebúdiť sa: *Chtoznať, koli sja prebatoreť*

precit spoj. i čast. – predsa: *Vin precit prešov*

prečulok m. – zastar. časť mlatoviska (bojiska) na uloženie plevy po výmlate

preholubeti dok. – pritúliť, privinúť k sebe: *Mati preholubela diťenku gu hrudi* **holubeti** nedok.

prekedbešnyj príd. - expr. iron. premilý, milučký **prekedbešnek** m. **prekedbešnec´a** ž.: *Mij prekedbešnyj prejde domiv a takoj žeby ho na stoľi meska čekala!*

prelobzovati p. **lobzovati**

premknuti dok. – zavrieť na kľúč (na krátku dobu): *Premknej kus dver´i naj dachto nevyjde!*

prerechtovati p. **rechtovati**

preslovko s. – zlozvykové často opakované slovo: *Za každym slovom - veru - ta to joho preslovko!*

prespati dok. - pejor. priviesť slobodné dievča do iného stavu: *Prespav diŭku, a nezjav si ju za ženu* **prespati sja** dok. - dostať sa do iného stavu (o slobodnom dievčati) **prespanka** ž. – slobodné dievča s dieťaťom

prestaš m. – priženilec **prestašek** m. zdrob. expr. **prestašesko** m. i s. zvel. expr. **prestati** dok. – priženiť sa

prevelebnyj spod. – úctivé oslovenie cirkevnej osoby veriacim: *Pan prevelebnyj, koli bude zavtra otprava?*

previdžati sja nedok. – zdať sa, mariť sa, snívať sa: *Previdžalo sa mi, že mama neumerla, a že je tu s nami*

preznavati sja nedok. – 1. prezvedať sa 2. priznávať sa k niečomu **preznati sja** dok.

prjaznyj príd. – dobrotivý, dobrý, veľkodušný **prjazňi i poprjazňi** prísl.

probovati nedok. – 1. skúšať niečo robiť 2. skúšať vec, ktorá sa robí al. je hotová **oprobovati** dok. **proba** ž. – skúška **probovanyj** príd.

prodiľ m. – cestička vo vlasoch: *vyčasanyj na prodiľ* **prodiľek** m. zdrob. expr. **prodiľesko** m. i s. zvel. expr.

prohalena ž. – medzera, štrbina: *Medži dočkami je veleka prohalena* **prohalenča** s. **prohalenka** ž. zdrob. expr. **prohalenčisko** ž. i s. zvel. expr.

prohulka ž. - zastar. prechádzka **prohuločka** ž. zdrob. expr.

prokovtnuti dok. – prehltnúť: *Museš prokovtnuti totu tabletku!*

propadovati nedok. – 1. prepadávať (v škole) 2. miznúť **propasti** dok. k 1, 2 **propadženyj** príd. prepadnutý, zmiznutý **propadžovanyj** príd. – prepadaný, miznutý **propadžiňa** s. – prepadnutie, zmiznutie

propasť ž. – 1. priepasť 2. expr. zlé počasie, nepohoda, pľušť: *vonka propasť*

propovidka ž. – rozprávka **propovidočka** ž. zdrob. expr. **propovidčisko** ž. i s. zvel. expr.

propovidovati nedok. - kázať (nábožensky) **propovidnek** m. – kazateľ **propovid'** ž. – kázeň

proskurnek m. - bot. ibiš (*Althaea)* **proskurnečok** m. zdrob. expr. **proskurnečisko** m. i s. zvel. expr.

prosto i naprosto prísl. – priamo, rovno **prosteti** nedok. – rovnať **vyprosteti** dok. – narovnať **prostyj** príd. – rovný, priamy

prostritnek m. – druh liečivej byliny **prostritnečok** m. zdrob. expr. **prostritnečisko** m. i s. zvel. expr.

pruch m. – 1. úzka a dlhá plocha, pás 2. úzky a dlhý pás farebne odlíšený od okolia 3. prietrž (lekársky)

pryščok m. - pupenec, vyrážka **pryščočok** m. zdrob. expr. **pryščisko** s. zvel. expr.

psaltyr' m. - cirk. kniha žalmov • *čitati psaltyr'* - čítať z knihy žalmov

psovati nedok. – dovrávať niekomu, karhať niekoho: *Barz ňa psovali, že im tak neskoro prešov domiv* **vypsovati** dok.

psuti nedok. – p. **popsuti**

puc'ka ž. – mužský pohlavný úd **puclňa** s. **puclňatko** s. **pucočka** ž. zdrob. expr.

pucovati nedok. – 1. čistiť 2. hrešiť, karhať, kritizovať **vypucovati** dok. k 1 **spucovati** dok. k 2 **pucung** s. k 1, 2 **pucak** m. – zastar. vojenský sluha

pukaika ž. – hračka na pukanie z bazy **pukalča** s. **pukaločka** ž. zdrob. expr. **pukalčisko** s. zvel. expr.

pukeľ m. – nerovnosť, vyvýšenina, hrboľ, hrb **puklek** m. zdrob. **puklesko** s. zvel.

puketa ž. – kytica **puketka** ž. zdrob. expr. **puketesko** s. zvel. expr.

pukrejtka ž. – označenie družbu, družbovské pierko, kytička

puľak m. – zool. moriak **puľačok** m. zdrob. expr. **puľačisko** s. zvel. expr. • *červenyj jak puľak* - červený ako moriak, veľmi červený **puľka** ž. – samica moriaka, morka **puľočka** ž. zdrob. expr. **pulčisko** s. zvel. expr. **pulča** s. – malý moriak al. morka

punča ž. – úder päsťou: *Dostav punču do bricha*

punda ž. – ženský pohlavný orgán, vagína **puňďa** s. **puňka** ž. **pundočka** ž. zdrob. expr. **pundesko** ž. i s. zvel. expr.

pustyj príd. – 1. opustený, neobývaný, prázdny 2. smutný, prázdny, bezútešný 3. hrubý (o človeku)

pustyňa ž. – púšť, pustatina **pustynesko** ž. i s. zvel. expr.

pychťiti nedok. - expr. ťažko dýchať, odfukovať

pyrkati nedok. - vulg. súložiť s niekym **popyrkati** dok. – uskutočniť súlož s niekym **pyrkati sja** nedok. – súložiť (vzájomne) **pyrkoš** m. – muž, ktorý často a rád súloží, milovník

pyrňic'a ž. - bot. pýr plazivý (*Elytrigia repens*) **pyrňička** ž. zdrob. expr. **pyrnečisko** ž. i s. zvel. expr.

pyrskati nedok. – 1. kropiť, striekať 2. ostro vystupovať proti niekomu: *Mav is' viďiti jak naňoho pyrskav!*

pyršč m. – pupenec (vyrážka) **pyrščok** m. zdrob. expr. **pyrščisko** s. zvel. expr.

pysk m. – 1. hlava, papuľa, rypák (u zvierat) 2. expr. ľudské ústa, pery, tvár: *Nesluchav - ta dostav po pysku* **pyšča** s. **pyščok** m. zdrob. expr. **pyščisko** m. i s. zvel. expr.

pyskatyj príd. – 1. expr. majúci veľké ústa 2. papuľnatý **pyskoš** m. k 1, 2 **pyskuľa** ž. k 1, 2 **pyskovati** nedok. – papuľovať, odvrávať

pyteľ m. – vrece **pytlek** m. zdrob. expr. – malé vreco, vrecko

R

raduha ž. – dúha **radužka** ž. zdrob. expr. **radužesko** ž. i s. zvel. expr. **raduhovyj** príd.

rafek m. – obruč: *rafek na bicigľi*

rachetľa ž. – 1. strela s osobitou (svetelnou alebo výbušnou) náplňou, raketa 2. prskavka **rachetľočka** ž. zdrob. **rachetlesko** ž. i s. zvel. expr. **rachetľovyj** príd.

rachovati nedok. – 1. počítať, rátať (matematicky) 2. počítať, rátať (s niečím) **vyrachovati** dok. k 1 **rachunok** m. obyč. mn. č. – matematická úloha, počty

rajbati nedok. – prať: *Čaram rajbala u prački* **vyrajbati** dok. – vyprať **rajbačka** ž. – doska s vlnitým plechom na ručné pranie šiat **rajbačkovyj** príd.

rajnek – zastar. zried. mangľovací piest **rajnečok** m. zdrob. expr. **rajnečisko** m. zvel. expr.

rajza ž. - pejor. žena pochybnej povesti, pobehlica **rajzočka** ž. zdrob. expr. **rajzesko** ž. i s. zvel. expr.

rajzovati nedok. - expr. často cestovať **zrajzovati** dok. – precestovať

rakoš m. - expr. množstvo, kŕdeľ, hŕba, hromada, húf jednotlivcov: *Chudobena mať večšinou rakoš ďitej*

rampa ž. – závora (na ceste) **rampočka** ž. zdrob. expr. **rampesko** ž. i s. zvel. expr.

raportovati nedok. – podávať správu, hlásenie, najmä služobné, úradné, vojenské **zraportovati** dok. **raport** m. – správa, hlásenie

raptom prísl. – ihneď: *Mama mi pesala, že mam raptom prejti domiv*

ratovati nedok. – zachraňovať **ratovanyj** príd. **vyratovati** dok. – zachrániť **vyratovanyj** príd. **ratovaňa** s.

redla ž. – dobytčí preukaz, pas

redigati sja nedok. – zastar. expr. teperiť sa, terigať sa, vliecť sa

regiment m. – 1. zastar. pluk 2. pren. veľké množstvo niekoho al. niečoho

regľa ž. obyč. mn. č. – železná zábrana; haspra, závora

rechtovati nedok. – chystať, pripravovať: *Rechtij fryštek*! **rechtovati sja**

nedok.: *Zavtra sa rechťij zo mnou do ľisa* **rechtovanyj** prid. **prerechtovati** dok. **rechtovaňa** s.

reminča ž. – 1. remienok (na hodinky) 2. obojok (na psa)

reverenda ž. - cirk. sutana, kňažský habit **reverendočka** ž. zdrob. expr. **reverendesko** ž. i s. zvel. expr.

reznuti dok. - expr. prudko naraziť do niečoho: *reznuv z avtom do stromu*

rezy pomn. - cirk. slávnostné obradné rúcho pravoslávneho kňaza **rezočky** pomn. zdrob. expr. **rezeska** pomn. zvel. expr.

režina ž. – preukaz na zakúpenie režijného cestovného lístka: *Otec 'železňičar' - šytky mavuť režinu*

ridža s. – 1. raždie 2. pren. veľké množstvo: *Mať diťej jak ridža!*

riňi pomn. – štrkovisko, štrková riečna niva: *Riňi často zalevala voda na jar'*

riňovka ž. – odkvapová rúra **riňovča** s. **riňovočka** ž. zdrob. expr. **riňovesko** ž. i s. zvel. expr. **riňovkovyj** prid.

ripča s. - bot. reďkev ohnica (*Raphanus raphanistrum*)

riska ž. - kul. rezeň **risočka** ž. zdrob. **risčisko** ž. zvel.

riskaša ž. – 1. ryža 2. kaša z ryže **riskaška** ž. zdrob. expr. **riskašesko** ž. i s. zvel. expr. **riskašovyj** prid.

riveň ž. – roveň: *Vin ji ne riveň!*

Rizdvo s. - cirk. Vianoce (vo východnom obrade)

rjabyj prid. - pestrý, jarabý, strakatý: *De sa len tota rjaba kurka diла?*

rjanda ž. – handra **rjandočka** ž. zdrob. expr. **rjandesko** ž. i s. zvel. expr. **rjanďa** hromad. – handry

rosada ž. – priesada zeleniny ◆ *sadeti rosadu* - vysádzať priesady **rosadočka** ž. zdrob. expr. **rosadesko** ž. i s. zvel. expr.

rosnuti nedok. – rásť **zarosnuti** dok. – zarásť **zarosnutyj** prid. - zarastený

rosoľanka ž. – kul. obilninová polievka s prídavkom kapusty, zemiakov a fazule **rosoľankovyj** prid.

roštovaňa s. – lešenie (stavebné): *postaveti roštovaňa*

rot m. – ústa **rotek** m. zdrob. expr. **rotesko** m. i s. zvel. expr.

rozboutati dok. – miešaním rozpustiť, roztrepať, rozhabarkovať

rozhajcovati p. **hajcovati**

rozjidati sja nedok. – hnevať sa, zlostiť sa, pajediť sa **rozjisti sja** dok.

rozkekešeti sja dok. - expr. stať sa bujarým, rozjariť sa, vzrušiť sa (často eroticky): *Na zabavi sme kus vypeli a ďivčata už byli celkom rozkekešeny*

rozmarija ž. - bot. rozmarín lekársky (*Rosmarinus officinalis*) **rozmarijka** ž. zdrob. expr.

rozpečenyj, rozpeči p. **rozpikati**

rozpesteti p. **pesteti**

rozpikati nedok. – žeraviť **rozpeči** dok. – rozžeraviť **rozpečenyj** prid. – rozžeravený: *Bryly na šparheti už suť rozpečeny do červena*

rozpjaťa ž. - cirk. kríž, krucifix: *U cerkvi sa dakoli ciľije rozpjaťa*

rozpuščenyj prid. - zle vychovaný, nezbedník, samopašník: *Što z ňoho bude, kiď je takyj rozpuščenyj*

roztreňkati dok. - expr. rozhajdákať peniaze

rozvaľka ž. - kul. valček na cesto **rozvaločka** ž. zdrob. expr. **rozvalčisko** ž. i s. zvel. expr.

rozveti dok. – 1. rozvinúť 2. pretiahnuť, presiliť svalstvo alebo väzy: *Rozvev si ruku, pišov do dochtora*

rubec´ m. – 1. obruba 2. švík ♦ *vybigľovati na rubc´i* - vyžehliť na švíky

rudyj prid. – hnedý: *Mamo, neviďiii ste mij rudyj geročok?* **ruďiti** nedok. – hnednúť **poruďiti** dok. – zhnednúť

rukovati nedok. – ísť na vojnu, nastupovať na vojenskú službu: *Už zavtra rukiju gu vojsku*

rukoveny pomn. – zásnuby: *Ďivka mať zavtra rukoveny*

rumegati nedok. – 1. prežúvať potravu, rumádzgať (o krave) 2. pejor. i o človeku

rumenec´ m. - bot. rumanček kamilkový (*Matricaria chamomilla*) i odvar z neho: *Baba si furt myla tva´r z rumenc´om* **rumenčik** m. zdrob. expr. **rumenčisko** m. i s. zvel. expr. **rumenc´ovyj** prid.

runtovati nedok. – znefunkčnovať, narušať zloženie **poruntovati** dok.

rupnuti i rupsnuti dok. – 1. padnúť, hegnúť: *Jag z nem raz rupslo na leďi...* 2. prasknúť

Rusadli pomn. – Turíce

Rusnak m. – 1. Rusín (príslušník rusínskeho národa) 2. gréckokatolík

rušati nedok. – 1. dotýkať sa niečoho: *U chyži díťi nemohli nič rušati* 2. pohybať niečím: *Šyfoner byv ťažkyj, ani rušati sa z nem nedalo* **rušeti** dok.

rybka ž. – 1. nožík v tvare rybky 2. zdrob. ryba

ryčati nedok. – revať, vydávať silný prenikavý zvuk; bučať: *Motorky ryčať až na ucha zaľihať*; *Korova ryčiť – treba ju napojiti* **zaryčati** dok.

rydati nedok. – úpenlivo plakať, nariekať

ryhati nedok. – 1. grgať **ryhnuti** dok. – grgnúť **odryhnuti** dok. – odgrgnúť 2. pejor. vracať

rylo m. – 1. rypák (pysk ošípanej) 2. expr. nos: • *Nepchaj rylo de netreba* - nepchaj nos do cudzích vecí

ryňavyj príd. – expr. veľmi špinavý **ryňi** množ. č. **ryňavena** ž. – veľká špina **ryňaviti** nedok. – stavať sa veľmi špinavým **zryňaviti** dok.

S

sačisko, sačok p. sak

s´ahovena ž. – drevo (siahovica): *Zavtra budeme rizati na cirkularki s´ahovenu*

sak m. – sieť na chytanie rýb, čereň: *Chlopi chapali ryby do saku* **sačok** m. zdrob. expr. **sačisko** m. i s. zvel. expr.

sakajtov m. – zastar. slamená nádoba, podnos na chlieb **sakajtovek** m. zdrob. expr.

salo m. – brušný tuk, sadlo: *salo zo sveňi* **salko** s. zdrob. expr. **salčisko** s. zvel. expr.

salonka ž. – ozdobný cukrík na vianočný stromček **salonča** s. zdrob. expr. **salončisko** s. zvel. expr.

salviš m. – prívrženec náboženského spolku Svedkovia Jehovovi, jehovista **salviška** ž. **salvišťa** s.

sameperše prísl. – najsamprv, v prvom rade: *Sameperše ťa šumňi pozdraviju* (v liste)

samohonka ž. - zastar. doma vyrobená pálenka **samohonočka** ž. zdrob. expr.

samohončisko ž. i s. zvel. expr.

samsvij m. – introvert, introvertný: *Vín takyj samsvij – do nekoho sa nestarať*

sanovati nedok. – **1.** ľutovať niekoho **2.** dbať o niečo, aby sa zachovalo v dobrom stave: *Barz znať šmaty sanovati* **posanovati** dok. k 1

santragy pomn. – traky **santrandžíska** pomn. zvel. expr.

sara ž. – lýtková časť čižmy **sarka** ž. zdrob. expr. **sarčisko** s. zvel. expr.

sarsaň m. – remeselnícke a iné podobné nástroje **sarsanek** m. zdrob. **sarsanesko** m. i s. zvel.

satan i satanaš m. – **1.** čert, diabol **2.** pren. zlý, zlomyseľný človek: *To čistyj satanaš!*

sčemereti sja p. **čemer**

sčistovesko i čistovesko s. - plodový koláč, placenta (u dobytka)

se prísl. – stále, vždy: *Se do ňa prejde, kiď je u valaľi*

segliň m. – chudák, úbožiak **segeňic´a** ž. **segliňatko** s.

sekati nedok. - **1.** striekať prúdom: *Krov mu sekala z porizanoj ruky* **2.** močiť, čurať **sekoš** m. - pejor. muž, ktorý sa často pomočuje (nadávka) **sekuľa** ž. - pejor. osoba ženského rodu, ktorá sa často pomočuje

seklena ž. obyč. mn. č. **i sekleňa** s. – moč: *Otvoreli oblak, bo čuti bylo sekleny*

sekoš, sekuľa p. **sekati**

sekurovati nedok. – poisťovať **zasekurovati** dok. – poistiť **sekuracija** ž. – **1.** poistná zmluva **2.** poplatok za poistné **3.** vyplatená úhrada v prípade poistnej udalosti

selep m. – ventil (na bicykli, aute ap.) **selepek** m. zdrob. expr. **selepesko** m. i s. zvel. expr.

selo s. - dedina, obec **selko** s. zdrob. expr. **selesko** s. zvel. expr. **seľskyj** príd.: *seľskyj chlopec´*

sepkovena ž. – hustá látka na navliečky

sered prísl. i predl. – medzi, uprostred: *Mesku s perohami položyla matir´ sered stola*

sereda ž. – streda (deň v týždni)

seredena ž. – stred, prostriedok **seredenka** ž. zdrob. expr. **seredňij,**

seredušňij prid. – prostredný

serenča ž. – zastar. šťastie: *Mus´iv mati veleku serenču, že tak dobr´i obstav*

serna ž. – **1.** zool. srnec (*Capreolus*) **2.** srna (samička srnca) **serňa** s. – sŕňa

serňak m. – srnec

ser´p m. – kosák **ser´pek** m. zdrob. expr. **serpesko** m. i s. zvel. expr.

sesija ž. – zastar. zried. rúbanisko

sfarknuti dok. – rýchle zhorieť: *Sino len tak sfarklo na podi, zakyľ prešli hasiči*

sfirc´ovati p. **firc´ovati**

schaliti p. **chaliti**

schamuľati dok. – hltavo, rýchlo zjesť: *Razdva schamuľav obid*

schasnovati p. **chasnovati**

schodeti nedok. – **1.** pochodiť: *Schodev šytky sklepy, aj tak ňič nekupev* **2.** vzchádzať: *Pšenička už schodeť* **3.** opotrebovať obuv: *schodeti topanky* **4.** schádzať (zhora nadol)

schovanka ž. – **1.** skrýša, úkryt **2.** hra na schovávačku: *Ďiti sa baveli na schovanku*

schruščati p. **chruščati**

schyľati sja, schyleti sja p. **chyľati sja**

siči nedok. – **1.** sekať, krájať, rúbať **posiči** dok.: *Koprevu kurjatam treba napered posiči* **2.** biť, telesne trestať: *Oni ho jak baču musjať siči, bo je samyj siňak* **vysiči** dok. – vybiť, vytrestať

sile prid. – kyslé ♦*sile moloko* – kyslé mlieko: *Za bandurkami najľipše sile moloko*

sim čísl. – sedem **semyj** čísl. – siedmy **sedmero** čísl. – sedmoro **simnadceť** čísl. - sedemnásť

siňak m. – **1.** sinka, modrina **2.** bot. huba – hríb siniak (*Boletus luridus*)

sinarňa ž. – senník **siňarňočka** ž. zdrob. expr. **sinarnesko** ž. i s. zvel. expr.

sini pomn. – predsieň, pitvor: *Do chyžy sa vchodelo zo sinej*

siňij prid. – modrý, belasý **siňiti** nedok. – modrieť, belasieť **posiňiti** dok. – zmodrieť, zbelasieť

sipkati sja nedok. – rozstrapkávať sa na koncoch (o látke) **osipkati sja** dok.

siryj prid. – sivý, šedivý **sir'iti** nedok. – sivieť, šedivieť **posir'iti** dok. – zosivieť, zošedivieť **sirka** ž. – žart. šedivá osoba

sivar m. – cigara **sivarek** m. zdrob. expr. **sivaresko** s. zvel. expr.

sjato s. – sviatok **sjatočok** m. zdrob. expr. **sjatesko** s. zvel. expr. **sjateti** nedok. – 1. svätiť, dodržiavať sviatok 2. posväcovať **sjačenyj** prid. ◆ *sjačena voda* – svätená voda **sjačenena** ž. – posvätené potraviny (obyč. na Veľkú noc)

skaličiti p. **kaličiti**

skaržeti sja nedok. – žalovať sa, sťažovať sa, ponosovať sa: *Skarželi sja na učiteľa, že bje diti* **poskaržeti sja** dok. **skarha** ž. – žaloba, sťažnosť, ponosa **skarhočka** ž. zdrob. expr. **skaržesko** ž. i s. zvel. expr.

skavučati nedok. – skuvíňať, skučať: *Psek smutňi skavučav* **doskavučati** dok. **skavučaňa** s.

skipa ž. – trieska: *Kľocek mus'iv pokoloti na skipy* **skipča** s. **skipočka** ž. **skipoňka** ž. zdrob. expr. **skipesko** ž. i s. zvel. expr.

skladati nedok. – 1. dávať dolu: *skladati kalap z holovy* 2. dávať dohromady: *skladati snopy do kreživ* 3. dávať do záhybov: *skladati latku* ◆ *skladana sukňa* 4. dávať vznik umeleckému dielu: *skladali hudbu* 5. vykonávať isté úkony: *skladati skušky*; *skladati pris'ahu* **zložyti** dok. k 1, 2, 4, 5 **poskladati** dok. k 2, 3 i 5

sklep m. – obchod **sklepek** m. zdrob. expr. **sklepesko** m. i s. zvel. expr. **skleps'kyj** prid. – pochádzajúci z obchodu **sklepar'** m. – obchodník, predavač **sklepar'ka** ž.

skľubačiti sja dok. – schúliť sa **skľubačenyj** prid. – schúlený **skľubačeňi** prísl.

skočaňiti p. **kočaňiti**

skonati p. **konati**

skopyrdati p. **kopyrda**

skora ž. – 1. koža 2. stuhnutá vrchná vrstva niečoho: *Dala dolov skorku z moloka* **skorka** ž. zdrob. expr. **skoresko** ž. i s. zvel. **skorjanyj** prid. - kožený

skorej i **skorše** prísl. i časť. – skôr: *Prejď skorej jak čara!*

skoresko, skorjanyj, skorka p. **skora**

skot m. i **skotena** ž. – 1. dobytok: *Skot už doma, u stajňi* 2. vulg. nadávka – hovädo **skotek** m. **skotenka** ž. zdrob. expr. k 1 **skotesko** i **skotenesko** m. i s. zvel. expr. k 1, 2

skubsti nedok. – **1.** škíbať (za vlasy): *Jak dîti sme sja skubli za volos´ja* **2.** škíbať husi ap.

skuptoš m. – expr. skupáň, veľmi skúpy človek **skuptošek** m. zdrob. expr. **skuptošesko** m. i s. zvel. expr.

skylaviti p. **kylaviti**

slebidno prísl. i čast. – možno, je dovolené op. **neslebidno** – nemožno, zákaz: *kureti tu neslebidno*

slevčanka ž. – kul. jedlo z uvarených sušených sliviek

slezkyj príd. – **1.** slizký **2.** klzký **slezkati sja** nedok. – kĺzať sa **posleznuti sja** dok. – pokĺznuť sa

slucha ž. obyč. mn. č. – spánková oblasť hlavy, spánky: *Udarelo ho do sluch i umer*

sluchati nedok. – **1.** vnímať sluchom, počúvať: *sluchati radijo* **2.** prejavovať poslušnosť: *sluchati rodičiv*

slup m. – stĺp **slupek** m. **slupeňa** s. **slupča** s. zdrob. expr. **slupesko, slupčisko** m. i s. zvel. • *stojati jak slup* – stáť nepohnute (ako stĺp)

slutyj príd. – nevládny s niektorou končatinou

služňic´a ž. – slúžka, pomocnica v domácnosti (i prenesene): *Ja mu vera služňic´u robeti nebudu!*

smakovati nedok. – chutiť: *Jidlo nam barz smakovalo* **smačnyj** príd. – chutný **smačňi** prísl. **smak** ž. – chuť, príchuť

smarkatyj príd. – soplavý **smargeľ** m. – sopeľ **smarkoš** m. – pejor. sopliak **smarkoška** ž. pejor. – soplanda

smitňička ž. – smetník **smitňičočka** ž. zdrob. expr. **smitňičisko** ž. i s. zvel. expr.

smuha i **smužka** ž. – pruh, pás, linka ♦ *puščati smužku* – robiť linku pri maľovaní izby **smužočka** ž. zdrob. expr. **smužčisko** ž. i s. zvel. expr. **smuhastyj** príd.

sňihurka ž. – snehulienka **sňihuročka** ž. zdrob. expr.

snovaľňic´a ž. – tkáč. zastar. snovadlo

sochnuti nedok. - **1.** schnúť **2.** chradnúť: *Odkoli je chvoryj načisto vysoch* **vysochnuti** dok.

sokaš m. – zastar. obyčaj, zvyk

sonečnek m. - bot. slnečnica (*Helianthus*) – rastlina i plod (nažka)

sonečnečok m. zdrob. expr. **sonečnečisko** m. i s. zvel. expr.

soročka ž. – košeľa **soročočka** ž. **soročoňka** ž. zdrob. expr. **soročisko** ž. i s. zvel. expr.

sosna ž. – bot. borovica (*Pinus*) **sosenka** ž. **sosnočka** ž. zdrob. expr. **sosnesko** ž. i s. zvel. expr. **sosnovyj** príd.

Sotak m. – obyvateľ hovoriaci sotáckym nárečím (v okolí Humenného)

sovgaberov m. - zastar. zriedk. slúžny

sovisť ž. – svedomie: *Nemali aňi kus sovisti, žeby nam povili pravdu*

spakovati p. **pakovati**

spasati p. **pasati**

sperati nedok. – zastavovať; brániť niekomu v niečom **sperti** dok. – zastaviť, zabrániť **speraňa** ž. – zastavenie, zastavovanie, bránenie **sperati sja** dok. – zastavovať sa i odporovať, brániť sa

spidiliti p. **pidiliti**

spichnuti dok. – zvaliť vinu na niekoho: *Šytku venu spichnuli na ňoho - i pišov do basy*

spivanka ž. – pesnička **spivanočka** ž. zdrob.

spizneti, spizňityj p. **pizneti**

splaňirovati p. **plaňirovati**

splaňiti p. **plaňiti**

splitati nedok. – 1. tárať, hovoriť nezmysly 2. pliesť, splietať z niečoho **splesti** dok.

spoďivati sja nedok. - spoliehať sa na niečo, niekoho: *Ja ťi pomožu, len na mene sa spoďivaj!*

sporajiti dok. – odložiť, odpratať: *Porubany dryva museme do večara sporajiti do bojska* **sporajenyj** príd. **porajiti** nedok. **porajenyj** príd. **porajiňa** s. **sporajiňa** s.

sprahota ž. - expr. veľká horúčava, veľké teplo: *Čerez žneva byla sprahota* **sprahotena** ž. zvel.

spričkati sja nedok. - expr. hádať sa, škriepiť sa, hašteriť sa, odporovať si: *Oni dvojo sa furt na dačim spričkavuť* **pospričkati sja** dok. **spričnyj** príd. – tvrdohlavý, vzpurný človek **spričkoš** m. **spričkoška** ž. - veľmi tvrdohlavý muž

(žena)

spruha ž. – pružina: *Mus´ili vymineti spruhu, bo sa zlamala* **spružka** ž. zdrob. expr. **spružesko** ž. i s. zvel. expr.

spucovati p. **pucovati**

stalabati p. **talabati**

starčiti nedok. – stačiť **vystarčiti** dok. - vystačiť

starena ž. - expr. niečo veľmi staré, starina: *Šytku starenu treba z chyžy vymetati!*

starobinec´ m. – domov dôchodcov: *Vitc´a dali dïti do starobinca*

statkovati sja nedok. - zastar. správať sa, chovať sa: *Dobri sja tam statkovav, ta ho barz ľubeli*

statok m. – **1.** zastar. domáce úžitkové zvieratá: *Už pidu, bo musju statok nakormeti* **2.** väčšie hospodárstvo **3.** majetok, bohatstvo **4.** statky - všetko, čo má hospodársku, kultúrnu al. inú hodnotu

steklena ž. – 1. besnota **2.** expr. niečo veľmi kyslé: *Taka steklena sa nedasť isti!* **steklenesko** ž. i s. zvel.

steranka ž. - kul. mliečna polievka s mrvenou cestovinou **steranočka** ž. zdrob. expr. **sterančisko** ž. i s. zvel. expr.

sterňanka ž. – strnisko: *Solomu pozberali a sterňanku na osiň zorali* **sterňanočka** ž. zdrob. expr. **sterňančisko** ž. i s. zvel. expr. **sterňankovyj** príd.

stežka ž. – cestička, chodník: *U lis´i povno stežok* **stežočka** ž. zdrob. expr. **stežesko** ž. i s. zvel. expr.

stocatena čísl. – stotina **stocatyj** čísl. – stý

stolec´ m. – stolička **stiľčik** m. zdrob. – malá, menšia stolička **stiľčisko** m. i s. zvel. expr. – veľká stolička

stoparčiti sja nedok. – expr. vzpierať sa, odporovať: *Len sa nestoparč, bo tam budeš musiti sluchati!* **stoparčiňa** s.

stoptati dok. – znosiť (topánky): *Treba mi novy topanky, bo stary načisto stoptany* **stoptanyj** príd.

strachitja s. – pejor. veľmi zle vyzerajúci človek, strašidlo: *Previz sobi chlopčisko domiv jakes´ žinča, hotove strachitja*

strašok m. – strašiak, strašidlo

strečl nedok. – strihať niečo, niekoho **postrečl** dok. **strečl sja** nedok. – strihať sa: *Čaram sa byv streči* **streženyj** prid. – strihaný: *Už dva misjaci im nestreženyj*

stremovati nedok. – zdržiavať niekoho, niečo: *Oleňa nestremij, bo nemam času!* **stremovati sja** – **1.** zdržiavať sa (časovo) **2.** zdržiavať sa (nachádzať sa, byť)

strjambati nedok. – rozstrapcovať (o látke po uvoľnení stehov) **ostrjambati** dok. – rozstrapkať **strjamba** ž. – strapec

strjasky pomn. – kul. jedlo zo zemiakov a kyslej kapusty **strjasočky** pomn. zdrob. expr.

strup m. – chrasta: *Rana sa mu zahojila a strup odpav* **strupek** m. zdrob. expr. **strupesko** s. zvel. expr. **strupavyj** prid.

stružľak m. – slamník: *Dakoli sa spalo len na stružľaku, matracy nebyli* **stružľačok** m. zdrob. expr. **stružľačisko** m. i s. zvel. expr.

stuchlena ž. – pleseň, zatuchnutie **stuchnuti** dok. – zaplesnieť, zatuchnúť

stukati nedok. – stonať, stenať: *Stukav barz od bolesti* **zastukati** dok.

styčok m. – nástroj na vypichovanie buriny z porastu, vypichovač

styrčati nedok. – vyčnievať, čnieť: *Buguľar mu styrčiť z kešeňi*

styti nedok. – **1.** chladnúť **vystyti** dok. vychladnúť **zastyti** dok. – stuhnúť (aj pren.) **2.** dok. pribrať na váhe, stučnieť

suchar´ m. – **1.** kul. suchár **2.** pejor. veľmi chudý človek **sucharek** m. zdrob. expr. **sucharesko** m. i s. zvel. expr.

suchota prísl. ž. – expr. veľké sucho: *Na poli suchota, može sa už sjati*

suchoteny i suchoty ž. pomn. – tuberkulóza: *Na suchoty dakoli barz veľo ľudej umeralo*

sumľiňa s. – svedomie • *sumľiňa ho hryze* – má výčitky svedomia

svacha ž. – svatka **svachočka** ž. **svachoňka** ž. zdrob. expr. **svachesko** ž. i s. zvel. expr.

svaška ž. – **1.** zastar. speváčka, pytačka, nahováračka na svadbe **2.** pren. o pohodlnej žene: *Sedete tu sobi jak svašky a ňič nerobete!*

svat m. – svat **svatek** m. zdrob. expr. **svatesko** m. i s. zvel. expr. **svacha** ž.

sveňar´ m. – 1. pastier svíň 2. pejor. sviniar, nehanebník (nadávka) **sveňaresko** m. i s. zvel.

sverbehuz m. - bot. ruža šípová (*Rosa canina*) **sverbehuzka** ž. – šípka (plod) **sverbehuzovyj** príd. (k sverbehuz) **sverbehuzkovyj** príd. (k sverbehuzka): *sverbehuzkovyj čaj* – šípkový čaj

sverbľačka ž. – 1. svrab (kožné ochorenie) 2. silné svrbenie vôbec

sverlo s. i **sverlek** m. – vrták, nebožiec **sverelko** s. **sverlečok** m. zdrob. expr. **sverlesko** s. **sverlečisko** s. zvel. expr.

svestati i **svesťiti** nedok. – pískať: *Ja neznam svestati na paľc´och* **zasvestati, zasvesťiti** dok. **svistok** m. – 1. píšťalka 2. zapískanie, hvizd **svistočok** m. zdrob. expr.

svička ž. – 1. svieca 2. žart. sopeľ visiaci pod nosom **svičočka** ž. zdrob. expr. **svičisko** ž. i s. zvel. expr. **svičkovyj** príd.

svjaščenek m. – farár, kňaz **svjaščenečok** m. zdrob. expr.

svjatky pomn. – 1. Vianoce 2. i iné náboženské sviatky: *Diti prešli domiv na svjatky*

svoriň m. – remes. časť voza (železný kolík)

syr m. – 1. tvaroh: *perohy zo syrom* **syrečok** m. **syrek** m. zdrob. expr. **syresko** m. i s. zvel. expr. **syrovyj** príd. 2. nov. syr vôbec

Š

šacovati nedok. – 1. odhadom určovať cenu, príp. inú vlastnosť: *Na ťivko šacuješ totu chyžu?* 2. prehľadávať niekoho **ošacovati** dok.

šafeľ i **šaflek** m. – okrúhla nádoba obyčajne s dvoma držadlami **šaflečok** m. zdrob. expr. **šaflečisko** m. i s. zvel. expr.

šajba ž. – zastar. návestidlo

šajta ž. – jeden kus siahovice **šajtočka** ž. zdrob. expr. **šajtesko** ž. i s. zvel. expr.

šalejka ž. – zastar. ozdobná ženská šatka

šalenyj príd. i **šaleňak** m. – blázon (i prenesene), bláznivý • *šalenyj dim* - blázinec, psychiatrická liečebňa

šaleti nedok. – klamať, zavádzať **ošaleti** dok. – oklamať

šaliti nedok. – 1. šalieť, strácať rozum (o chorobe) 2. pren. veľmi túžiť po

niekom, za niečim: *Ona za nem šaľije* **ošaliti** dok.

šaľka ž. – ošiaľ, planý chýr: *To len taka šaľka pišla pomedži ľudej*

šalovati p. **ošalovati**

šandar´ m. – zastar. policajt **šandarek** m. zdrob. expr. **šandaresko** m. zvel. expr.

šanec´ m. – priekopa pri ceste **šančik** m. zdrob. **šančisko** m. i s. zvel.

šarpati nedok. – expr. hegať, trhať, narábať s niekym: *Ale z nem šarplo na drahu!*

šarpati sja nedok. – **1.** expr. trhať, šklbať, ťahať za rukáv, obťažovať **2.** expr. ponáhľať sa: *Nešarpaj sja, mame dosť času!*

šarža ž. – **1.** hodnosť (obyč. vojenská) **2.** vojenská (pren. i iná osoba), ktorá má nejakú hodnosť, postavenie: *Joho otec´ na urjadi jakas´ veleka šarža* **šaržočka** ž. zdrob. expr. **šaržesko** ž. i s. zvel. expr.

šater m. obyč. mn. č. – šiator, predajný stanok na jarmoku **šatrek** m. **šatrečok** m. zdrob. expr. **šatresko** m. i s. zvel. expr.

ščireti i **škireti** nedok. – **1.** cériť zuby **2.** trešťiť oči **vyščireti** dok.

ščiryj príd. – štedrý, veľkodušný **ščiro** prísl. **ščirisť** i **ščirota** ž.

ščuleti sja nedok. – schúliť sa, skrčiť sa: *Ščulev im sja, žeby ňa nenašli*

ščutka ž. – odzrnený kukuričný šúľok, oklasok, vreteno **ščutča** s. **ščutočka** ž. zdrob. expr. **ščutesko, ščutčisko** ž. i s. zvel. expr.

ščuvati p. **naščuvati**

šerbeľ i **šerblek** m. – nočník ♦ *sediti na šerbleku* - sedieť na nočníku, vykonávať potrebu ♦ *streči na šerblek* - veľmi vysoko vystrihať **šerbleča** s. **šerblečok** m. zdrob. expr. **šerblečisko** m. i s. zvel. expr.

šemoťiti nedok. – šuchotať: *štos´kaj zašemoťilo*

šeregli pomn. – **1.** zastar. drevené nosidlá na hnoj **2.** železné mreže

škarlupa i **škarlupena** ž. – škrupina **škarlupka** ž. **škarlupenka** ž. zdrob. expr. **škarlupesko, škarlupenesko** ž. i s. zvel. expr.

škarpa ž. – násyp, priekopa obyč. pri ceste: *Avto sa perevernulo do škarpy* **škarpočka** ž. zdrob. expr. **škarpesko** ž. i s. zvel. expr.

škatulka ž. – krabička: *škatulka švablekiv*

škodovati nedok. – mať škodu, byť poškodený: *Laborec´ sja vyľav z koryta, z´as´ budeme škodovati*

školar´ m. – žiak **školarek** m. zdrob. expr. **školaresko, školarčisko** m. i s. zvel. expr.

školovanyj príd. – vzdelaný **školovati** nedok. – vzdelávať **vyškolovati** dok. – zabezpečiť vzdelanie

šlajer m. – závoj: *Nevista mala šumnyj dovhyj šlajer* **šlajerek** m. zdrob. expr. **šlajeresko** s. zvel. expr.

šlajf m. – hadica: *Šlajfom postrekav ciiu zahorodku* **šlajfek** m. **šlajfečok** m. zdrob. expr. **šlajfesko** s. **šlajfečisko** s. zvel. expr.

šľampavic´a i čľampavic´a ž. – čľapkanica, rozmočený sneh al. riedke blato **šľampavička** ž. zdrob. expr. **šľampavičisko** s. zvel. expr.

šlapcugom prísl. – expr. peši: *Šlapcugom sme išli das dvi hodeny*

šleper´ m. – podval **šleperek** m. zdrob. **šleperča** s. zdrob. expr. **šleperesko** m. i s. zvel. expr. **šleper´ovyj** príd.

šmalec´ m. – bravčová masť: *Zo sveňi vytopeli sto ľitriv šmaľc´u* **šmalčik** m. zdrob. expr. **šmalčisko** s. zvel. expr.

šmareti dok. – hodiť, vrhnúť: *Šmarev do ňoho velekym kamiňom* **metati** nedok.

šmateňa i šmaťja s. – šaty, odev, šatstvo: *povny skreňi šmaťja*

šmaty pomn. – **1.** šaty, odev, šatstvo **2.** ženské šaty **šmatky** pomn. ž. zdrob. expr. **šmateska** pomn. zvel. expr.

šmykňa ž. – zastar. kováčska dielňa (vyhňa)

šor m. – **1.** rad, zástup, riadok: *Ťivko šoriv bandurok ste zasadeli?* **šorek** m. zdrob. expr. **šoresko** s. zvel. expr. **šorovati** nedok. – robiť riadky **2.** pren. poriadok: *Nemate tu šoru, každyj si robiť što choče!*

šovdra ž. – údená šunka **šovdr´a** s. **šovdročka** ž. zdrob. expr. **šovdresko** s. zvel. expr.

špacirovati sja nedok. – prechádzať sa **pošpacirovati sja** – poprechádzať sa **špacirka** ž. – prechádzka

špajz m. – komora na úschovu potravín **špajzek** m. zdrob. expr. **špajzesko** s. zvel. expr.

špak m. – ohorok, nedopalok (spravidla malý) **špačok** m. zdrob. **špačisko** m. i s. zvel.

šparga ž. – motúz, povraz **špargočka** ž. zdrob. expr. **špargesko** s. zvel. expr. **špargľovyj** príd.

šparhet m. – šporák: *Postav vodu na šparhet!* **šparhetek** m. zdrob. expr. **šparhetesko** s. zvel. expr.

šperhak m. – 1. vývrtka 2. paklúč **šperhačok** m. zdrob. expr. **šperhačisko** s. zvel. expr. **šperhakovyj** príd.

špiľka ž. – 1. zatvárací špendlík 2. vlásenka 3. ihlica do vlasov **špiľočka** ž. zdrob. expr. **špiľčisko** s. zvel. expr.

špiritus m. – lieh, alkohol **špiritusek** m. zdrob. expr. **špiritusesko** s. zvel. expr. **špiritusovyj** príd.

špľach m. – škvrna **špľašok** m. zdrob. expr. **špľachesko** m. zvel. expr. **špľachatyj** – škvrnitý

šponovati nedok. – napínať **našponovati** dok. **šponovaňa** s. – napínanie **šponovky** pomn. – druh nohavíc

šporovati nedok. – sporiť, šetriť **našporovati** – našetriť **šporovlevyj** príd. – šetrný

špotati nedok. – expr. ťarbavo chodiť, zakopávať **zašpotati sja** – zakopnuť o niečo

šprajcovati nedok. – tesne upevňovať, aby sa zabránilo pohybu **zašprajcovati** dok.

špricovati nedok. – 1. vystriekať striekačkou 2. zdobiť ozdobnou striekačkou **vyšpricovati** dok. k 1 **špric** m. i **špricka** ž. – nástroj na striekanie al. vytláčanie hustejšej masy, striekačka

špuľka ž. – cievka (na nite) **špuľča** s. **špuľočka** ž. zdrob. expr. **špuľčisko** s. zvel. expr.

špunt m. – 1. zátka 2. expr. malý človek, dieťa: *S tym špuntom budeš mati malo roboty* **špuntek** m. zdrob. expr. **špuntesko** s. zvel. expr. **špuntovati** nedok. – zátkovať **zašpuntovati** dok.

špytaľ m. – nemocnica **špytalek** m. zdrob. expr. **špytalesko** s. zvel. expr. **špytaľovyj**, **špytaľskyj** príd.

šram m. – jazva **šramočok** m. **šramek** m. zdrob. expr. **šramesko** s. zvel. expr.

šregom prísl. – krížom, naprieč, dokriva: *Polož totu dočku šregom!*

šruba ž. – skrutka **šrubka** ž. **šrubočka** ž. zdrob. expr. **šrubesko** ž. i s. zvel. expr. **šrubovati** nedok. – skrutkovať **zašrubovati** dok.

štablon m. – rímsa **štablonek** m. zdrob. **štablonesko** m. i s. zvel.

štacljon m. - stanica (železničná) **štacljonek** m. zdrob. expr. **štacljonesko** s. zvel. expr.

štachitka ž. – drevená lata (v plote): *chtos´kaj im polamav paru štachitok u ploti* **štachitča** s. **štachitočka** ž. zdrob. expr. **štachitčisko** s. zvel. expr.

štamperlek m. – kalíštek (i jeho obsah): *Vypje štamperlek a už je pjanyj* **štamperleča** s. **štamperlečatko** s. zdrob. expr. **štamperlečisko** s. zvel. expr.

štanga ž. – **1.** železná tyč **2.** nov. celý balený kus salámy **štangočka** ž. zdrob. expr. **štangesko** s. zvel. expr.

šteblek m. – priečna žrdka na rebríku, priečka: *Upav z drabeny, bo sa pid nem zlomev šteblek* **šteblеča** s. **šteblečok** m. zdrob. expr. **šteblečisko** s. zvel. expr.

šteľovati nedok. – nastavovať, ladiť **našteľovati** dok. **šteľovaňa** s.

štempeľ m. – pečiatka **štempelek** m. **štempelečok** m. zdrob. expr. **štempelesko** s. zvel. expr. **štempeľovati** nedok. **poštempeľovati** dok.

štetňic´a ž. - tkáč. zastar. šteť

štimovati nedok. – **1.** súhlasiť, byť v poriadku **2.** ladiť: *Dovho sja radeli, bo im štos´kaj neštimovalo* **naštimovati** dok.

što spoj. i část. – čo **štoby, štožeby** část. – čoby, čožeby **štos´, štos´kaj** zám. – čosi **štože** zám. i část. - čože

štodeň prísl. – o krátky čas, čoskoro: *Štodeň už bude jar´*

štof m. – zastar. vlnená látka, tkanina: *Sukňu ušylam iz micnoho štofu* **štofek** m. zdrob. expr. **štofesko** s. zvel. expr. **štofovyj** príd.

štok m. – **1.** poschodie: *Teta byvať na desjatim štoku* **2.** druh alkoholu: *vypev poharek štoku*

štokerlek m. – stolec, stolček (bez operadla) **štokerleča** s. **štokerlečok** m. zdrob. expr. **štokerlečisko** s. zvel. expr.

štolverka ž. – druh cukríka, karamelka

štopkati nedok. – látať diery **zaštopkati** dok.

štos´ i štos´kaj zám. – čosi: *Štos´kaj ňa ukuselo na plečoch*

štovchati nedok. – štuchať, drgať **štovchnuti** dok.

štramak m. – pekný, upravený muž **štramačisko** m. i s. zvel. expr. **štramanda** ž. – pekná, upravená žena **štramandesko** ž. zvel. expr.

štrang m. – hrubý povraz: *Ladu spušťali do jamy na štrangoch* **štrandžok** m. zdrob. expr. **štrandžisko** s. zvel. expr.

štreka ž. – trať, koľaj, koľajisko: *Vlaky choďat po štreki*

štrekovati nedok. – pliesť ihlicami **vyštrekovati** dok. – vypliesť **štrekovanyj** príd. – pletený **štrekovaňa** s. – pletenie

štremfľa ž. obyč. mn. č. – **1.** ponožka ◆ *kurty štremfľi* – ponožky; *hruby štremfľi* - hrubé (vlnené) ponožky **2.** pančucha

štrofati nedok. – pokutovať **poštrofati** dok. – dať pokutu **štrof** m. – pokuta

štrompadľa ž. – gumička na upevnenie pančúch na stehnách **štrompadeľka** ž. zdrob. **štrompadlesko** s. zvel. **štrompadľovyj** príd.

šturjati i **šturkati** nedok. – pchať, strkať **štureti** i **šturknuti** dok.

štvertka čísl. – štvrtina: *Kup štvertku chľiba a polovenu masla!*

štych m. – **1.** steh (lekársky) **2.** kart. sada karát, ktorú hráč získava prebitím: *mati štycha*

štyk m. – bodák: *Zakololi ho na vojňi štykom* **štyčok** m. zdrob. expr. **štyčisko** s. zvel. expr.

šuber m. – záklopka na reguláciu ťahu v šporáku, peci **šuberek** m. zdrob. expr. **šuberesko** s. zvel. expr.

šuflatka ž. – šuflík **šuflatočka** ž. zdrob. expr. **šuflatčisko** ž. i s. zvel. expr. **šyflatkovyj** príd.

šufľa ž. – veľká ľahká lopata na sypký materiál **šuflesko** s. zvel. expr.

šumnyj príd. – pekný, driečny **šumňi** prísl.

šurc m. – zástera **šurcek** m. zdrob. expr. **šurčisko** s. zvel. expr.

šurovati nedok. – drhnúť, čistiť: *Dyľi sme každyj tyždeň šurovali* **vyšurovati** dok.

šuster m. – obuvník **šustrovati** nedok. ● *Šušter chodeť bosyj*

šuter m. – štrk, drobné skálie, kamenie **šutrek** m. zdrob. expr. **šutresko** s. zvel. expr.

šutyj príd. – **1.** bezrohý **2.** pren. o chýbaní niečoho: *Takyj im jak šutyj bez toho kalapa*

švablek m. – zápalka **švableča** s. **švablečok** m. zdrob. expr. **švablečisko** s. zvel. expr.

švajka ž. – zastar. šidlo

švestky mn. č. – expr. veci ♦ *zbaleti si švestky* – zbaliť si veci, vziať si veci

švingľovati nedok. – klamať, podvádzať: *Z Miž'om karty nehram, bo vin švingľije!* **švingeľ** m. – trik, fígeľ

švung m. – rýchly pohyb, ráznosť v konaní, plynulosť: *Byv u švungu, robota mu išla jak po masľi*

šyfa ž. – zastar. loď **šyfka** ž. zdrob. expr. **šyfesko** ž. i s. zvel. expr. **šyfkarta** ž. – cestovný lístok na loď

šyfareň ž. - zastar. lavica s ukladacím priestorom **šyfareňka** ž. zdrob. expr. **šyfarnečisko** ž. i s. zvel. expr.

šyfesko, šyfka, šyfkarta p. **šyfa**

šyfoner m. - zastar. skriňa **šyfonerek** m. zdrob. expr. **šyfoneresko** s. zvel. expr.

šykovati nedok. – 1. chystať 2. dodávať, posielať: *Z Amereky im šykovali šmaťa na dítej* **došykovati** dok. **šykovaňa** s.

šykovati sja nedok. – 1. chystať sa: *Šykovali sme sja na vilet, no nakonec' sme zostali doma* 2. byť rýchle hotový: *Museš sja šykovati, kiď mame prejti načas!* **došykovati sja** dok.

šyna ž. – koľajnica **šynka** ž. zdrob. expr. **šynesko** s. zvel. expr. **šynovyj** príd.

šyr' ž. – 1. šírava 2. šírka: *pole šyr'*

T, Ť

tabla ž. – 1. rozsiahla rovná plocha zeme v tvare štvoruholníka: *tabla pšenic'i* 2. predmet v tvare dosky: *tabla ledu* 3. doska na miesenie cesta **tabelka** ž. zdrob. expr. **tablesko** s. zvel. expr.

tablička ž. – malý kúsok, tabuľka: *tablička čokolady* **tabličkovyj** príd.

ťahar' m. – 1. expr. veľké bremeno, ťarcha: *Velekyj ťahar' zjav na sebe - pjať hektar'iv zemľi!* 2. pren. ťažoba (duševne)

takoj prísl. – hneď, ihneď, zaraz: *Takoj poď domiv!*

talabati nedok. - expr. brodiť **stalabati** dok.: *Načisto mi stalabala zahorodku*

taľar' m. – dolár **taľarek** m. zdrob. **taľaresko** m. zvel.

talaš m. – regál **talašek** m. zdrob. expr. **talašesko** s. zvel. expr. **talašovyj** príd.

talpa ž. – 1. podošva 2. pejor. o hlúpom človeku: *Hlupyj jak talpa!* **talpočka** ž. zdrob. expr. **talpesko** s. zvel. expr. **talpovyj** príd. k 1

tara-tara cit. – veľa rozprávať: *A my len tara-tara a aňi zme nezbačili, že už je večur* **taradajka** ž. - kto veľa rozpráva, táraj, táradlo

tarkastyj príd. – strakatý **tarkasto** prísl. **tarkastisť** ž.

tatarka ž. - bot. pohanka jedlá (*Fagopyrum esculentum*) **tataročka** ž. zdrob. expr. **tatarčisko** s. zvel. expr. **tatarčanyj** príd. ◆ *tatarčany perohy* - pirohy z pohánkovej múky

ťaž ž. – tehotenstvo ◆ *byti u ťaži* – byť tehotná

ťažobeti nedok. – ťažkať si: *Na dítej si furt ťažobeť*

techota ž. – expr. tíšina, tichosť, pokoj

tej m. – čaj **tejik** m. zdrob. expr. **tejisko** s. zvel. expr. **tejovyj** príd.

tejka ž. – zošit **tejočka** ž. zdrob. **tejčisko** ž. i s. zvel. **tejkovyj** príd.

telepati nedok. – expr. tárať **natelepati** dok.

teľička ž. – otelená krava

teňati nedok. - det. tancovať **zateňati** dok. – zatancovať **teňaňa** s. – tancovanie, tance

tender'ic'a ž. - bot. kukurica (*Zea mays*) **tenderička** ž. zdrob. expr. **tenderičisko** s. zvel. expr. **tender'ic'ovyj** príd. **tenderičanka** ž. – kukuričné listy so steblom, kôrovie: *Korovy ľubľať tenderičanku* **tenderičanočka** ž. zdrob. expr. **tenderičančisko** s. zvel. expr. **tenderičankovyj** príd.

tenta ž. – atrament **tentočka** ž. zdrob. expr. **tentesko** s. zvel. expr. **tentovyj** príd. ◆ *tentovyj blajvaz* – atramentová ceruzka

tepša ž. – plech na pečenie **tepšočka** ž. zdrob. expr. **tepšesko** s. zvel. expr. **tepšovyj** príd.

teren m. – trň, osteň, pichliač: *Teren mi udarev do palc'a* **terenek** m. zdrob. expr. **terenesko** s. zvel. expr. **terňovyj** príd.

terezbyj príd. – triezvy **terezbiti** nedok. – triezvieť **vyterezbiti** dok. – vytriezvieť

ter'cha ž. – 1. ťarcha (ťažké bremeno) 2. pren. ťažoba (na duši) **ter'chesko** s. zvel. expr.

terka ž. – trnka (plod trnky) **teročka** ž. zdrob. expr. **terčisko** s. zvel. expr.

terkelic'a ž. - expr. pálenka **terkelička** ž. zdrob. expr. **terkeličisko** s. zvel. expr. **terkelic'ovyj** príd.

terlekati nedok. - expr. veľa rozprávať **doterlekati** dok.

terlic'a ž. - tkáč. trlica **terlička** ž. zdrob. expr. **terličisko** s. zvel. expr. **terlic'ovyj** príd.

terlo s. – strúhadlo: *Z bandurok potertych na terľi robľat nalesneky* **terelko** s. zdrob. expr. **terlesko** s. zvel. expr. **terti** nedok. – strúhať, trieť **tertyj** príd. **poterti** dok. **potertyj** príd. • *terti sja* – neresiť sa (o rybách) • *terti dakoho* – prebúdzať z mdloby

terňa s. – 1. tŕnie 2. kríky trnky (*Prunus spinosa*) **ternesko** s. zvel. ♦ *terňovyj vinec'* - tŕňový veniec

tlumač m. – prekladateľ, tlmočník **tlumočiti** nedok. – prekladať, tlmočiť

tlumok m. – 1. batoh 2. menšie vrece: *Nakopali sme das dva tlumky bandurok* **tlumočok** m. zdrob. expr. **tlumčisko** s. zvel. expr.

točiti p. **natočiti**

tolko s. – zastar. rúčka na písanie

toločiti nedok. – utláčať: *Čara zme toločili kapustu do bočky*

toptati nedok. – 1. šliapať, brodiť po niečom 2. uskutočňovať párenie u hydiny **potoptati** dok.: *Kohut potoptav kurku*

toročka ž. – strapec **toročočka** ž. zdrob. expr. **toročisko** s. zvel. expr. **toročiti** nedok. - robiť strapce, strapkať **toročenyj** príd. **potoročiti** dok. **potoročenyj** príd.

tot zám. – ten, tento **tota** zám. – tá, táto **toto** zám. – to, toto

tova ž. - zastar. zamokrené miesto pri vodnom toku

tovpa ž. – veľké množstvo ľudí, dav: *Pered obchodom stojala tovpa - prevezli tovar*

trebalo men. prís. – bolo treba: *Pes'mo mu trebalo napesati a ne kartku!*

tremati nedok. – 1. držať niekoho, niečo **potremati** dok. 2. nadŕžať niekomu: *Nežeby mu poviv pravdu, ale vin ši z nem tremle!* 3. pejor. mať s niekým intímny pomer: *Ona z nem tremle!* **tremaňa** s. k 1, 2

tretenka ž. - zastar. zried. motocykel

trikov m. - zastar. tričko **trikovek** m. zdrob.

tringeľ m. – sprepitné: *Vin tringeľ nekoli nedavať* **tringelek** m. zdrob. expr. **tringelesko** s. zvel. expr. **tringeľovyj** príd.

triska ž. – trieska, iver: *Ole nakoľ kus trisok!* **trišča** s. **trisočka** ž. zdrob. expr. **triščisko** s. zvel. expr.

triskač m. - zastar. prúdové lietadlo **triskačisko** s. zvel.

truman m. - pejor. truľo, hlupák, hlupaňa **trumanek** m. zdrob. iron. **trumanesko** m. s. zvel.

truna ž. – truhla **trunka, trunočka** ž. zdrob. **trunesko** ž. i s. zvel.

trup m. – mŕtvola • *ležati jak trup* – ležať nehybne (ako mŕtvola) **trupesko** s. zvel. expr. **trupareň** ž. – márnica **truparňovyj** príd.

truskavec´ m. - bot. stavikrv vtáčí (*Polygonum aviculare*)

tubera ž. – tuberkulóza **tuberak** m. **tuberačisko** m. zvel. expr.

tuňij príd. – lacný **tuňo** prísl. – lacno **tunše** (2. stupeň) – lacnejšie **najtunše** (3. stupeň) - najlacnejšie **pretuňo** prísl. – veľmi lacno **tuňiti** nedok. – lacnieť **ztuňiti** dok. – zlacnieť **tuňota** ž. - lacnota

turňa ž. – veža: *Cer´kovna turňa je obeta bľachov* **turňočka** ž. zdrob. expr. **turnesko** s. zvel. expr. **turňovyj** príd.

turovati nedok. - slang. púšťať motor na plné obrátky **rozturovati** dok.

tuz m. - kart. eso **tuzek** m. zdrob. **tuzesko** s. zvel.

tužka ž. – ceruzka **tužočka** ž. zdrob. expr. **tužčisko** s. zvel. expr.

tyti nedok. – priberať na váhe, tučnieť: *Tyje, bo barz veľo žre* **styti** dok. – stučnieť **stytyj** príd. **styťisť** ž.

U

ublahati p. **blahati**

učara prísl. – včera: *Učara im byv doma, ale dnes´ nebudu*

udati sja dok. – podobať sa, byť podobný, podať sa: *Ďitvak sa udav na vitc´a* **udavati sja** nedok.

udvini prísl. – dvojmo: *Daj obrus na stil udvini!*

uhoreti nedok. – orať: *Dnes´ nam byli uhoreti z kiňmi* **uhorenyj** príd. **zuhorenyj** príd. **uhoriňa** s. **zuhoriňa** s. **zuhoreti** dok. – zorať

uchaľ m. – 1. pejor. ušatý človek 2. žart. nováčik **uchalek** m. zdrob. expr. **uchalesko** s. zvel. expr. **uchaľs´kyj** príd.

ujidati nedok. – jedovať, hnevať **ujisti** dok. – najedovať, nahnevať **ujidaňa** s.

-jedovanie, hnevanie

ukuseti dok. – **1.** zahryznuť (o človeku) **2.** pohrýzť: *Pes ho ukusev za nohu* **3.** poštipať: *Komar ho ukusev do ruky* **kusati** nedok.

ulahodžovati nedok. – vychádzať v ústrety, robiť príjemným: *Furt mu ulahodžovala a ďaky sa nedočekala* **ulahodžovaňa** s. **ulahodeti** dok. **ulahodžiňa** s.

uležati dok. – ležaním získať potrebné vlastnosti, napr. zrelosť, mäkkosť **uležanyj** príd. *uležany hrušky*

umerti dok. – zomrieť **umerati** nedok. **umertyj** príd. - mŕtvy, zomrelý

unovati sja nedok. – cnieť sa: *Bars sa i uňije za synom*

upasti dok. – spadnúť: *Ďitena upala do nezakrytoj jamy* **upadženyj** príd. **upadžiňa** s. **padati** nedok. **padanyj** príd. **padaňa** s. **padanka** ž. obyč. mn. č. – ovocie spadnuté zo stromu

upertyj príd. – zaťatý, zanovitý, tvrdohlavý: *Nebuď takyj upertyj, daj si povisti!* **uperto** prísl. **upertisť** ž.

ureči dok. – urieknuť, počariť: *Dachto mu mih urečl* **urečenyj** príd. **ur'ikati** nedok. **ur'ikaňa** s. **urečeňisť** ž.

urlap m. – 1. zastar. voľno na opustenie posádky („opušťák") **2.** zastar. dovolenka

uša ž. - zool. voš (*Pediculus sp., Phthirus sp.*) **uška** ž. zdrob. expr. **ušesko** s. zvel. expr. • *ušy ťa buduť žerty* – budeš sa mať zle, budeš trieť biedu

ušala ž. obyč. mn. č. - zool. švoly (*Mallophaga*) **ušaločka** ž. zdrob. expr. **ušalesko** ž. i s. zvel. expr.

utriň ž. – raňajšia bohoslužba, utiereň: *Ženy sa už vertavuť z cerkvi z utreňi* **utrinča** s. zdrob. expr. **utrenesko** s. zvel. expr. **utriňovyj** príd.

uzdovž prísl. i predl. – po celej dĺžke, pozdĺž: *Polotno rozrizali uzdovž na dva falaty*

uznatyj p. **neuznatyj**

užaliti dok. – uštipnúť hmyzom so žihadlom: *včola užaľila* – uštipla včela; *osa užaľila* – uštipla osa

V

vadeti sja nedok. – škriepiť sa, hádať sa: *Každyj deň sja vadjať* **vadžiňa** s.
povadeti sja dok. – poškriepiť sa, pohádať **povadženyj** príd. **povadžiňa** s.

vajkati nedok. - expr. bedákať • *Vajkati jak Žyd* – silne nariekať

vakaciji pomn. - zastar. školské prázdniny **vakacijovyj** príd.

vakovati nedok. – omietať murivo: *O tyždeň už začnuť vakovati chyžu* **povakovati** dok. – omietnuť murivo maltou **vakivka** ž. – 1. omietka 2. malta **vakivočka** ž. zdrob. expr. **vakivčisko** s. zvel. expr. **vakovanyj** príd. omietaný, omietnutý **vakovaňa** s. – omietanie

valal m. – dedina **valalek** m. zdrob. expr. **valalesko** s. zvel. expr. **valaľs´kyj** príd.: *valaľskyj pastyr´*

vaľuchovati nedok. – byť lenivý, považovať sa **vaľuch** m. **vaľuchovaňa** s.

valušnyj príd. – schopný: *Ďido už staryj a nevalušnyj do roboty* **valušňisť** ž. – schopnosť niečo robiť, konať

vanebr´i i **manebr´i** pomn. – vojenské cvičenie, manévre **vanebr´ovyj** príd.

varoš m. – mesto **varošek** m. zdrob. expr. **varošesko** s. zvel. expr. **varošovyj** príd.

varovati nedok. – opatrovať, strážiť, chrániť, dávať pozor na niečo, niekoho **povarovati** dok. • *Varovati jak oči u holovi* – chrániť ako oči v hlave (veľmi dobre chrániť)

varštak m. – pracovný stôl remeselníka (stolára a pod.) **varštačok** m. zdrob. expr. **varštačisko** s. zvel. expr.

varta ž. – stráž, strážna služba **vartovati** nedok. – dávať pozor na niečo, strážiť **povartovati** dok. **vartaš** m. – strážnik **vartašek** m. zdrob. **vartašesko** m. i s. zvel.

varta (byti) men. prís. – mať hodnotu, stáť za niečo: *Tot novyj hornec´ ňič ne varta!*

Vaseľ m. – podoba mena Vasiľ **Vaseľko** m. zdrob. hypok.

vaservaha ž. - remes. vodováha: *Bez vaservahy a colštoka sa aňi nehne*

vaza ž. – 1. rám bicykla 2. nov. váza na kvety

vecej prísl. – viac: *Z toj fajty kupľu vecej jabloňok* **najvecej** (3. st.)

večurky ž. pomn. – večerné posedenie pri pradení a pod. – súčasť dedinskej

zábavy

večurňa ž. – večerná pobožnosť, večiereň: *Večurňa sa už skinčila, bo ľudi vychodžavuť iz cerkvi*

velagoš m. – expr. bitka, ruvačka, harmatanec • *dostati velagoš* – dostať veľký výprask

veleč i **velečava** príd. – expr. veľký, obrovský, mohutný: *Veleč dub tam rosnuv, pjať chlopiv ho nemohlo obňati!*

velečati nedok. – velebiť, prehnane chváliť niekoho: *Už len ťivko nevelečajte toho svoho z'aťa!*

velečava p. veleč

Velekdeň – cirk. Veľká noc, Veľkonočná nedeľa: *Na Velekdeň sja sjateť paska*

velka ž. – vidlička **veločka** ž. zdrob. expr. **velčisko** s. zvel. expr.

vely pomn. – vidly: *Sino namitovali chlopi na viz z velami* **velky** m. zdrob. expr. **veleska** s. zvel. expr.

veper' m. – kanec ošípanej **veprek** m. zdrob. expr. **vepresko** m. i s. zvel. expr.

verabože prísl., čast. i citosl. – veru, skutočne, naozaj: *Verabože, čara im prešov domiv až po pivnoči!*

verati sja nedok. – prisahať, dušovať sa **zaverati sja** dok. – odprisahať

verbľud m. - zool. ťava (*Camellus*) **verbľudek** m. zdrob. expr. **verbľudesko** s. zvel. expr. **verbľudžačij** príd.

vercajch m. – náradie, náčinie: *Majster si priňis vercajch*

ver'ch m. – **1.** horná časť, vrch niečoho **2.** strecha, krov: *Selna burja im zorvala ver'ch* • *Čortu ver'ch zryvati* - veľmi si trúfať

veršnek m. – zastar. tkáč. vrchná časť praslice na namotanie kúdele

verštak m. – stolársky pult, dielňa

vertep m. - cirk. zastar. jasličky, betlehem **vertepek** m. zdrob. expr.

Viflejem i **viflejem** m. – miesto narodenia Ježiša – Betlehem i betlehem – plastické zobrazenie narodenia

vigan m. – detské šaty obyč. dievčenské **viganek** m. **vigančik** m. zdrob. expr. **viganesko** s. **vigančisko** s. zvel. expr.

viľcha ž. - bot. jelša (*Alnus*) **viľchočka** ž. zdrob. expr. **viľchesko** s. zvel. expr.

viľchovyj prid.

vilic´a ž. – lícna kosť

Vilija ž. - cirk. časť dňa pred Štedrým večerom: *Na Viliju byv velekyj pist*

vin zám. – on: *Vin za ňič nemože, ale ona venovata*

vinčaňa s. – sobášny akt, sobáš: *Molody už iduťdo vinčaňa* **vinčati sja** dok. – sobášiť sa **povinčati sja** dok. **vinčanyj, povinčanyj** prid.

vinec´ m. – veniec, koruna **vinčik** m. zdrob. expr. **vinčisko** s. zvel. expr. **vinc´ovyj** prid.

viňička ž. obyč. mn. č. - bot. ríbezľa (*Ribes*), krík i plod • *červeny viňičky* – ríbezľa červená; *bily viňičky* – ríbezľa biela; *čorny viňičky* – ríbezľa čierna

vinkeľ m. – **1.** uhol, kút **2.** roh bránky („šibenica") **3.** typ domu tvaru písmena L

vira ž. – **1.** viera • *žyti na viru* – žiť nezosobášene **2.** náboženstvo, vierovyznanie: *Vin jakoj viry?* **virovati** nedok. – veriť

vir´gati nedok. – **1.** prudko mykať niektorou časťou tela obyč. nohou: *Korova vir´gla nohou a moloko z dineka sa vyľalo* **vir´gnuti** dok. **2.** ledabolo visieť: *Košuľa mu vir´gaťz nohavic´*

vis´pa ž. – kiahne **vis´počka** ž. zdrob. expr. **vispesko** s. zvel. expr.

visťa cit. — povel záprahu, aby išiel doľava

vistr´a s. – ostrie noža: *Vistr´a na nožeku je už tupe, treba ho nabruseti*

viščuch m. – veštec **viščiti** nedok. – predpovedať budúcnosť **vyviščiti** dok. **viščiňa** s.

vivc´a ž. – ovca **vivčatko** zdrob. expr. **vivčisko** s. zvel. expr. **vivčar´** – ovčiar, bača **vivčarek** m. zdrob. expr. **vivčaresko** s. zvel. expr.

vo cit. – pokrik na záprah, aby zastal

vodeti nedok. – **1.** vodiť, viesť **2.** mátať: *Vodelo ho, pišov do šalenoho domu*

vole s. – **1.** hrvoľ **2.** struma: *Operovali ju, bo mala vole* **volce** s. zdrob. expr. **volesko** s. zvel. expr.

voliti nedok. – volievať, voliť, radšej niečo chcieť: *Voľiv umerti, jak sa mať tak trapeti!*

volos´a hromad. – vlasy: *rude volos´a* - hnedé vlasy; *červene volos´a* – ryšavé vlasy

voňati nedok. – páchnuť, zapáchať, smrdieť: *Voňať tu jak za zdochlenou* **zavoňati** dok. **voň** ž. – zlý zápach, smrad **zvoňati sja** - pokaziť sa, zosmrdieť sa: *Daj mjaso do ľadničky, žeby sja nezvoňalo*

vorobeľ m. - zool. vrabec (*Passer*) **voroblek** m. zdrob. expr. **vorobiesko** m. zvel. expr. **vorobľačij** príd. **vorobiecha** ž.

vorožky pomn. – čary, čarovanie, uriekanie, zariekanie (i ich výsledok): *Dakoli baby znali šelejaky vorožky* **vorožyti** nedok. – čarovať, uriekať, zariekať **povorožyti** dok. **vorožyľa** – žena, ktorá čaruje, zarieka, urieka **vorožyľka** ž. zdrob. expr. **vorožyiesko** s. zvel. expr.

Voskresenije i voskresenije s. – **1.** náboženský sviatok (sobota pred Veľkonočnou nedeľou) **2.** vzkriesenie z mŕtvych **voskresti** dok. - vzkriesiť: *Na Pasku sa zdravkať: Christos voskres!*

vovk m. – **1.** zool. vlk (*Canis lupus*) **2.** pren. o prísnom, zachmúrenom mužovi **vovčok** m. zdrob. expr. k 1 **vovčisko** s. zvel. expr. k 1, 2 **vovčic´a** – **1.** vlčica **2.** pren. o prísnej, zachmúrenej, nesrdečnej žene **vovčička** ž. zdrob. expr. k 1 **vovčičisko** s. zvel. expr. k 1, 2

vovna ž. – bavlna **vovnočka** ž. zdrob. expr. **vovnesko** s. zvel. expr. **vovňanyj** príd. – bavlnený

vybeti p. **beti**

vybetyj príd. – **1.** vybitý (o strate el. napätia): *vybeta pojistka* **2.** expr. prefíkaný človek, líšiak

vybidovanyj p. **bidovati**

vybigľovati p. **bigľovati**

vyboj m. – výtik (na ceste): *Draha plana – samyj vyboj*

vyboksovati p. **boks**

vycic´kati p. **cic´ka**

vycifrovati p. **cifrovati**

vyčačkati p. **čačkati**

vyčerjati p. **čerjati**

vydajkati p. **dajkati**

vydrankati p. **drankati**

vydrapati sja p. **drapati sja**

vydrižňati sja nedok. – vyškierať sa, vysmievať sa niekomu: *Ďiti sa mu vydrižňavuť, bo je pastragatyj*

vydumovati nedok. – vymýšľať **vydumati** dok. **vydumka** ž. – výmysel **vydumočka** ž. zdrob. expr. **vydumesko** s. zvel. expr. **vydumkoš** i **vydumnek** m. – výmyselník

vydz'obati p. **dz'obati**

vyfasovati p. **fasovati**

vyfuňiti dok. – vyprchať **vyfuňityj** príd. – vyprchaný: *Pev vyfuňitu salvatorku*

vyglancovati p. **glancovati**

vyhačkovati p. **hačkovati**

vyhajskati p. **hajskati**

vyhekľovati p. **hekľovati**

vyheverovanyj príd. – expr. odpočinutý, plný sily

vyhiaskati p. **hiaskati**

vyhodovati p. **hodovati**

vychaliti p. **chaliti**

vycharkati p. **charkati**

vychasnovati p. **chasnovati**

vychodeti dok. – 1. chôdzou al. inak sa dostať von **2.** chôdzou al. inak sa ocitnúť hore al. na povrchu **3.** stať sa viditeľným na obzore: *sonce vychodeť* **4.** častým chodením získať: *syn jej šytko vychodeť* **5.** absolvovať: *vychodev dvi vysoky školy*

vychopeti sja nedok. – vychytiť sa niekam **2.** vykĺznuť z úst: *Vychopelo sa mu z rota*

vykeľtovati, vykeľtovati sja p. **keľtovati**

vykireti nedok. – expr. vyštvať, vyhodiť, nekompromisne poslať preč

vykľuvati sja dok. – vyliahnuť sa z vajíčka: *Kurjata sa začinavuť vykľuvati iz jajec* **vykľuvanyj** príd. **vykľuvaňa** ž. **kľuvati** nedok.

vykureti dok. – **1.** vyfajčiť **2.** expr. vyštvať, vyhodiť: *Z bitovky ich vykureli, bo neplateli piňaz'i*

vylahodeti nedok. – vychádzať v ústrety, byť ústretový **vylahoda** ž. – úsluha

vylikovati p. **likovati**

vyliňati p. **liňati**

vyliznuti p. **oliznuti**

vyložka ž. – náplecník: *Podľa vyložok je barz veleka šarža*

vylupeti dok. – 1. vylúpať niečo 2. expr. vyvaliť oči: *Nečekav ňa, len oči na ňa vylupev, jak im prešla*

vymaskati nedok. – vytrieť tanier od jedla (chlebom ap.) **vymaskovati** nedok. **vymaskanyj** príd.

vymiškovati p. **miškovati**

vymja s. – vemeno **vymenko** s. zdrob. expr. **vymnesko** s. zvel. expr.

vymuštrovati dok. – vycvičiť, prísne vychovať: *Na vojňi ho vymuštrijuť* **muštrovati** nedok. **mušter** m. i **muštrovaňa** ž.

vyňuchati p. **ňuchati**

vyortovati p. **ortovati**

vypasati p. **pasati**

vypočinutyj príd. – odpočinutý, oddychnutý

vypolokati p. **polokati**

vypoloskati p. **poloskati**

vypoloti p. **poloti**

vyplekati dok. – 1. vypestovať, vychovať 2. vydojčiť materinským mliekom: *Mama brata vyplekali na moloku, ale ja už vyhodovanyj na sunar'i*

vypravdovati sja nedok. – dokazovať si pravdu navzájom, vymieňať si názory

vypravoteti p. **pravoteti**

vypr'iti dok. – zapariť sa (o koži): *O ďitenu sa nestarala, calkom vyprila pomidži nožky*

vyprosteti p. **prosto**

vypsovati p. **psovati**

vypucovati p. **pucovati**

vyrajbati p. **rajbati**

vyratovanyj, vyratovati p. **ratovati**

vyrobenyj príd. – 1. vyrobený 2. dobre spracovaný (zem ap.) 3. prepracovaný:

Vin vyrobenyj - už nebirije

vysiči p. **sīči**

vysleznuti sja dok. – vyšmyknúť sa, vykĺznuť sa: *Chopeli ho zlodiji, ale jakos´ sa im vysleznuv i utik* **vysleznutyj** príd. **vysleznutisť** ž.

vyslužka ž. – 1. lahôdky posielané alebo dávané pri odchode zo slávnosti al. hostiny 2. odmena za službu: *Po žnevach dostali vyslužku - po dva michy zerna* **vyslužočka** ž. zdrob. expr.

vysochnuti p. **sochnuti**

vystarčiti p. **starčiti**

vyšava ž. - expr. niečo veľmi vysoké, vysokánske: *Budovy dnes´ vyšava, ne jak dakoli*

vyščireti p. **ščireti**

vyškolovati p. **školovanyj**

vyšnek m. - kart. horník (druh karty)

vyšpricovati p. **špricovati**

vyštafirovati dok. - vyparádiť, vyobliekať niekoho **vyštafirovati sja** dok. – vyparádiť sa, vyobliekať sa **vyštafirovanyj** príd. – vyobliekaný, vyparádený **vyštafirovaňa** s.

vyšurovati p. **šurovati**

vytremati dok. – vydržať: *Dovho u Amereki nevytremav - vernuv sja domiv* **vytremovati** nedok. – vydržiavať

vyvirka ž. - zool. veverica (*Sciurus*) **vyviročka** ž. zdrob. expr. **vyvirčisko** s. zvel. expr. • *bihaťjak vyvirka* – rýchlo, šikovne sa pohybuje

vyviščiti p. **viščuch**

Y

ynde i yndeľ zám. prísl. – inde, inam: *Polož opaiku ynde a ne na stil!*

ynšak zám. spoj. čast. – ináč, inak, inakšie: *Kyby im mav dvadceť rokiv, inšak by im si zarjadev žyvit; Inšak, vin znať, što ho čekať!*

ynšakyj i **inšyj** zám., spoj., čast. – iný, inakši: *To byli ne toty nohavic´i, ale ynšaky*

Z

zabavesko s. – zábava, hra (pre dieťa)

zabekati p. **bekati**

zabelengnuti sja dok. – obesiť sa: *Bodaj by sja zabelengnuv!*

zabešteľovati dok. – zaistiť: *Lestky do divadla už mam zabešteľovany*

zabludeti p. **bludeti**

zabreňkati p. **breňkati**

zabrodeti dok. – zašliapať, zbrodiť **zabroždenyj** prid. **zabrodžovati** nedok. – zašliapovať, zabrodzovať **zabrodžovanyj** prid.

zabrudeti p. **brudeti**

zabzditi p. **bzditi**

zac´ m. – zool. zajac (*Lepus*) **začik** m. zdrob. expr. **začisko** m. zvel. expr. **začicha** ž. – zajačica

zacibzerovati p. **cibzer**

začipeti dok. – začepčiť (nevestu) **čipeti** nedok.

zadiíti dok. – navliecť (niť do ihly): *Ole mi zadij netku do ihly, bo ja už nevidžu!* **zadivati** nedok.

zadubeti dok. – silne zašpiniť **zadubenyj** prid. – silne zašpinený, so zažratou špinou

zaduboňiti p. **duboňiti**

zadudňiti p. **dudňiti**

zadudrati p. **dudrati**

zadychlevyj prid. – ťažko dýchajúci, osoba trpiaca záduchom, astmou

zadžamkati p. **džamkati**

zafajčovati p. **fajč**

zaft m. – zastar. sirup

zafuňiti p. **fuňiti**

zagipsovati p. **gips**

zagr´avčati p. **gr´avčati**

zahačkovati p. **hačkovati**

zahaklevyj prid. – koktavý, zajakavý **zahakovati sja** dok. – koktať, zajakávať sa

zahamovati p. **ham**

zahareštovati p. **harešt**

zahartuseti p. **hartuseti**

zahasprovati, zahasprovanyj p. **haspra**

zahlobeti nedok. – osadiť násadu: *Zahlob mi ručku do motyky!*

zaholovčina ž. – obliečka na vankúš **zaholovčinka** ž. zdrob. expr. **zaholovčinesko** s. zvel. expr.

zahoreča prísl. – včas, zahorúca: *S tym dašto treba robeti zahoreča*

zahubeti dok. – 1. rozbiť niečo: *Zas´ im zahubela poharek, jak im ho myla* 2. zničiť niečo

zahuľakati p. **huľak**

zahuľati, zahuľanyj p. **huľati**

zahutati sja dok. – expr. zahovoriť sa: *Dovho sme sa nevidřii a tak sme sja zahutali, že sme aňi nezbačili, že už je večur*

zahvarjati nedok. – 1. dojednať si 2. zahovárať: *Len nezahvarjaj – povič pravdu!* **zahvareti** dok.

zahybeľ ž. – 1. zánik, skaza, záhuba 2. expr. veľmi zlé počasie: *Nechoď teper´ domiv, bo vonka zahybeľ!*

zacharčati p. **charčati**

zaisti dok. – zahrdúsiť (o zvierati): *Pes zaiv kurku*

zajda ž. – 1. plachta na nosenie nákladu zviazaná do uzla: *Baba furt nosela u zajdi travu domiv korovi* 2. náklad v nej **zajďa** s. **zajdočka** ž. zdrob. expr. **zajdesko** s. zvel. expr.

zakapčati p. **kapčati**

zakľambrovati p. **kľambra**

zaklekati p. **klekati**

zakomparta ž. obyč. mn. č. – bokombrada **zakompartočka** ž. zdrob. expr. **zakompartesko** s. zvel. expr.

zakusovati nedok. – zajedať **zakusovanyj** príd. – zajedaný **zakuseti** dok. – zajesť **zakusovaňa** s. - zajedanie

zakyľ zám. prísiov. – zatiaľ: *Zakyľ to stačiť – potim uvedeme!*

zalarmovati p. **alarmovati**

zaleva ž. - expr. silný dážď, lejak **zalevesko** s. zvel. expr.

založak m. – vojak v zálohe, záložník **založačok** m. zdrob. expr. **založačisko** m. zvel. expr.

zaľubova – záhumienok pridelený členovi poľnohospodárskeho družstva

zamasteti sja nedok. – zašpiniť sa **zamaščenyj** príd. – zašpinený

zamekati p. **mekati**

zamiška ž. – kul. kukuričná kaša **zamišočka** ž. zdrob. expr. **zamišesko** s. zvel. expr.

zamurzanyj príd. – expr. zamazaný zafúľaný, ušpinený: *Kotra by ho choťila, furt byv takyj zamurzanyj* **zamurzati sja** dok.

zanedzbanyj príd. – zanedbaný **zanedzbati** dok. – zanedbať **zanedzbaňa** s. – zanedbanie

zapachnuti p. **pachnuti**

zapavuzeti p. **pavuzeti**

zapeči dok. – 1. zapiecť (v rúre) 2. mať zápchu **zapečenyj** príd. k 1, 2 **zapečiňa** s. k 1, 2

zaperti dok. – zavrieť, zatvoriť: *Zaprej kapurku na ňič!; Zaperli ho, sedeť u basi* **zaperati** nedok.

zapjastky ž. obyč. mn. č. – zastar. našívané manžety

zapľantati p. **pľantati**

zaplatati p. **platati**

zapuščenyj príd. – expr. zanedbaný (o človeku): *Odkoli mu umerli rodiči ta chodeť zapuščenyj* **zapusteti sja** dok. - zanedbať sa

zar´ikati nedok. – spôsobovať urieknutie **ureči** dok.: *Chtos´kaj ho musiv ureči* **urečiňa** s. **urečenyj** príd. **zar´ikati sja** nedok. – zariekať sa

zarosnuti, zarosnutyj p. **rosnuti**

zaryčati p. **ryčati**

z´as´ prísl. i čast. – zasa

zasekurovati p. **sekurovati**

zastavnek m. - zastar. nosič svadobnej zástavy

zastukati p. **stukati**

zasvestati p. **svestati**

zašorom prísl. – zaradom, rad-radom

zašpotati sja p. **špotati**

zašprajcovati p. **šprajcovati**

zašpuntovati p. **špunt**

zatech m. – závetrie: *Sedľili sme u zatechu pid jabľiňov*

zatremovati nedok. – zadržiavať **zatremovanyj** prid. **zatremati** dok. – zdržať **zatremanyj** prid.

zaudvini prísl. – p. **udvini**

zaušňička ž. – náušnica **zaušňičkovyj** prid.

zavadeti dok. – **1.** pripevniť: *zavadev vozek za motorku* **2.** mimovoľne sa dotknúť: *zavadev lokťom o dver´i*

zavedna prísl. – za svetla, cez deň, za vidna: *Prejď zavedna, bo večur zaperame kapurku!*

zavodeti nedok. – plakať, kvíliť, nariekať

zavoňati p. **voňati**

zavz´atyj prid. – zanovitý, tvrdohlavý

zbačiti dok. – zbadať, uvidieť: *Zbačilam ho, jak nastupovav do vlaku*

zbahati nedok. – domýšľať si, chápať: *Začalam zbahati, že to bude zlodij* **zbahnuti** dok.

zberati sja nedok. – **1.** chystať sa niekam **2.** hnisať **zberanena** ž. – hnis

zbevati nedok. – **1.** expr. hromadiť, zhromažďovať, hrabať: *zbevati piňaz´i* **2.** rozbíjať, roztĺkať, zrážať ♦ *zbevati jajc´a na palančintovku; zbevati or´ichy zo stromu* **3.** dávať dokopy pozbíjaním (klincami) **nazbevati** dok. k **1** **zbeti** dok. k **2, 3**

zbihnuti sja nedok. – **1.** zbehnúť sa **2.** zraziť sa praním: *Soročka sa načisto zbihla*

zbinek m. – nádoba na mútenie masla, mutovník **zbinča** s. **zbinečok** m. zdrob. expr. **zbinčisko** s. zvel. expr.

zbizovati sja p. **bizovati sja**

zbľuvati sja p. **bľuvati**

zbrechati sja p. **brechati**

zbyti sja nedok. – zbaviť sa niečoho **zbyvati sja** nedok.

zbytkovati sja dok. – ponižovať niekoho

zdaotkyľ prísl. – zdakade: *Tot chlop musiv zdaotkyľ prejti*

zdîrnek m. – zdierač, vydriduch **zdîrnečisko** m. i s. zvel. expr.

zdîti dok. – **1.** napichnúť, nasunúť, navliecť **2.** expr. obliecť: *Zdîj na sebe dašto a ideme!* **zdîvati** nedok.

zdîvati sja nedok. – zabŕdať do niekoho, zadrapovať sa: *Lem sa na ňoho zdîvať, ta zdîvať!*

zdohadati sja dok. – spomenúť si **zdohadovati sja** nedok.

zdohadlevyj príd. – dôvtipný

zdojmeti nedok. – dať dole, zvesiť: *Zdojmej z poda kussina! Zdojme v obraz zo stîny*

zdravkati nedok. – **1.** zdraviť **2.** štrngať si, pripíjať na zdravie **pozdravkati** dok.: *Ja mu pozdravkav, ale vin mi neodzravkav* (k **1**)

zduboňiti p. **duboňiti**

zdudrati p. **dudrati**

zdumati si p. **dumati**

zdych m. – úmor • *robeti do zdychu* – robiť do úmoru

zdychati nedok. - **1.** zdochýnať **2.** pejor. spať: *Čara byv spetyj, ta šise zdychať*

zeliň ž. i m. – **1.** ž. zeleň (zelená vegetácia) **2.** m. kart. druh (farba) kariet

zemľa ž. – **1.** Zem (planéta) **2.** zem **3.** zemina **4.** pôda **5.** pozemok **6.** podlaha: *Dakoli ľudi spali u chyži i na zemľi*

zemušňij príd. – zimný: *zemušňij gerok* – zimný kabát

zfalastovati p. **falastovati**

zgvaltovati dok. – znásilniť: *Jakys´kaj betangove ju u misti zgvaltovali*

zhandľovati sja p. **handľovati sja**

zharknuti p. **harkati**

zhavknuti p. **havkati**

zhlobeti dok. – urobiť z dreva pospájaním klincami al. iným spojivovým materiálom: *Stoľar nam raz dva zhlobev stiľča*

zhurdeti sja – kul. vytvoriť hrudky **zhrudkovatieť** (napr. pri zatrepávaní)

zhurkotati p. **hurkotati**

ziľa s. – liečivé rastliny ♦ *sušyti ziľa* – sušiť liečivé rastliny **ziľce** s. zdrob. expr. **ziľčisko** s. zvel. expr.

zjidati sja nedok. – expr. navzájom sa štvať, hnevať: *Susidove sa zjidavuť pro pŕit*

zlahodeti sja nedok. – znášať sa: *Susidove sa nezlahodjať*

zložyti p. **skladati**

zľuftovati dok. – slang. minúť loptu pri loptovej hre **ľuftovati** dok.

zmerkati sja dok. – zvečerievať sa, stmievať sa **zmer´knuti sja** dok.

zmetati dok. – **1.** dať dole, zhodiť **2.** potratiť (u dobytka) **zmetati sja** dok. – expr. rázne sa ohradiť proti niekomu

zmyknuti sja dok. – skĺznuť sa, zošuchnúť sa: *Korovi sa velekyj lanc zmyknuv zo šyji*

znati nedok. – **1.** vedieť niečo **2.** poznať niekoho: *Toho pervoho neznam, ale toho druhoho im už viďiv* **poznati** dok. k 2

zňati sja – dať sa odfotiť (nafilmovať sa): *Museme sa dati zňati na pamjatku* **znemati sja** nedok. – fotiť sa, filmovať sa

zobarjati nedok. – dávať na chvíľku povrieť do vriacej vody **zobareti** dok.

zochabeti, zochabľati p. **ochabeti**

zorka ž. – **1.** druh lacnej cigarety značky Zora **2.** cigareta vôbec ♦ *kureti zorky* - fajčiť cigarety

zos predl. – **z, zo**: *Zos drahy do šancu ho sťahlo*

zoznati sja dok. – prezvedieť sa **zoznavati sja** nedok. - prezvedať sa **zoznavaňa** s. – prezvedanie (sa)

zožovknuti p. **žovknuti**

zrajzovati p. **rajzovati**

zraportovati p. **raportovati**

zryňavati p. **ryňavyj**

ztuňiti p. **tuňij**

zuhoreti p. uhoreti

zunovanyj príd. – unavený: *Už je zunovanyj z toj roboty* **zunovati** dok. – unaviť sa

zunovati sja dok. – znudiť sa: *Zunovalo sa mu už ťivko čitati*

zvada ž. – hádka **zvadesko** s. zvel. expr.

zvizda ž. – 1. hviezda • *viďiti šytky zvizdy* - mať závrat **zvizdočka** ž. zdrob.

expr. **zvizdesko** s. zvel. expr. **zvizdar'** m. – hvezdár

Ž

žaburena ž. – močiar, stojatá voda (i vegetácia v nej) **žaburenka** ž. zdrob. expr. **žaburenesko** s. zvel. expr.

žadnyj príd. – **1.** nikto, žiaden **2.** chamtivý, lakomý: *Takoho žadnoho čolovika ja iši nestritev*

žalo s. – žihadlo **žalko** s. zdrob. expr. **žalesko** s. zvel. expr. **užaliti** dok. – pichnúť žihadlom

žaloba ž. – smútočný odev: *Noseť žalobu - umerla ji mati'*

želizňak m. – zastar. železný hrniec

žerti nedok. – **1.** žrať **2.** pren. ísť na nervy: *Už ňa ťivko nežrej!*

žmeňa ž. – hrsť: *Žmeňa maku vam dosť na sadžiňa* **žmeňča** s. **žmeňka** ž. zdrob. expr. **žmenesko** s. zvel. expr.

žneva pomn. – žatva, zber úrody: *Na žneva mať byti horečo*

žobrak m. – **1.** expr. fyzicky postihnutý, kalika **2.** nov. žobrák

žolob m. – žľab na podávanie krmiva dobytku **žolobok** m. zdrob. expr. **žolobesko** s. zvel. expr.

žoluď m. – **1.** plod duba – žaluď **2.** druh (farba) karty

žovknuti nedok. – žltnúť **zožovknuti** dok. – zožltnúť

žovtyj príd. – žltý • *žovta hrudka* – **1.** zool. sýkorka (*Parus major*) **2.** jedlo z mlieka a vajec na Veľkú noc

župa ž. – zastar. zried. slamená strecha

žylavyj príd. – **1.** žilnatý, žilovatý (o človeku) **2.** niečo tvrdé, šľachovité (mäso ap.): *Obid nez'iv, bo mjaso bylo žylave*

žyto s. - bot. raž (*Secale cereale*) **žytko** s. zdrob. **žytesko** s. zvel. • *beti jak žyto* – mlátiť ako žito (o bitke), silne biť **žytnij** príd. – ražný: *žytnij chľib* **žytňanka** ž. – **1.** ražná slama **2.** ražná pálenka

žyvan m. – **1.** zlodej, zbojník **2.** nezbedník, huncút: *Chlopc'i, žyvani, mu skryli tašku - što sja jej nahledav!* **žyvanek** m. zdrob. expr. **žyvanesko** m. i s. zvel. expr. **žyvans'kyj** príd. **žyvans'ka** – kul. mäso upečené na ražni ob. v prírode, živánska (zbojnícka pečienka)

Andrej Hnát
KRÁTKY RUSÍNSKY SLOVNÍK
Vydané vlastným nákladom
Trebišov 2003
Vydanie prvé
Počítačová sadzba: Ing. Peter Gecko
Vytlačila tlačiareň: Ján Buraľ, Jovsa
ISBN 80-969003-8-2